

DŮM ČP. 56 V ČESKÉM BRODĚ

STAVEBNĚ HISTORICKÝ PRŮZKUM

Ing. arch. Václav Hájek

v Hradci Králové

18. ledna 2016

OBSAH

ÚVOD	2
SITUACE 1:1000	3
DĚJINY OBJEKTU	4
IKONOGRAFIE, MAPY A PLÁNY	11
ARCHITEKTONICKÝ ROZBOR A POPIS	23
VÝKRESY STÁVAJÍCÍHO STAVU	36
STAVEBNÍ HISTORIE	45
VÝKRESY STAVEBNĚ HISTORICKÉHO VÝVOJE	49
ARCHITEKTONICKO – PAMÁTKOVÉ HODNOCENÍ	53
HODNOTNÉ ARCHITEKTONICKÉ PRVKY	54
ARCHITEKTONICKÉ ZÁVADY	55
VÝKRESY ARCHITEKTONICKÉHO HODNOCENÍ	56
DOPORUČENÍ PRO OBNOVU	60
PRAMENY A LITERATURA	61
FOTODOKUMENTACE	64

ÚVOD

Stavebně historický průzkum byl zpracováván v průběhu prosince roku 2015 a ledna roku 2016. Týkal se domu čp. 56 na náměstí Arnošta z Pardubic v Českém Brodě. Dům není veden v seznamu nemovitých kulturních památek, ale nachází se na území městské památkové zóny zřízené v roce 1990. Bezesporu patří mezi památkově hodnotné objekty tvořící historické jádro města. Objednavatelem průzkumu se stalo Město Český Brod, které je majitelem objektu. V době průzkumu byl dům využíván pro účely městského úřadu. Průzkum budovy byl zpracováván za provozu a některé místnosti byly nepřístupné, ať již z hlediska provozního, tak i bezpečnostního. Odpovídal tomu také udržovaný stav konstrukcí, tudíž hloubkový průzkum a sondážní práce do omítkových vrstev nebyly možné. Vzhledem k charakteru budovy i jejím četným stavebním úpravám je podrobnější rozpoznání geneze stavby za současného stavu velmi obtížné. Předpokládá se proto v budoucnu během případných stavebních prací souvisejících s renovací další prohlubování a upřesnění znalostí o stavebním vývoji této budovy.

Podkladem pro vyhodnocení objektu bylo zaměření budovy z roku 2002 dodané objednavatelem průzkumu a pořízené projekční kanceláří Myška s.r.o., které však vykazuje pro účely stavebně historického průzkumu značné nedostatky a proto bylo částečně doplněno a přepracováno. Týkalo se to zejména zachycení nepravidelného půdorysu budovy a tvaru některých místností, úpravy špalet okenních a dveřních otvorů, doplnění sklopených čel oblouků kleneb a částečné úpravy zobrazení krovu. Přes doměřování a úpravu zaměření nelze jednoznačně říci, že zde předložené půdorysy nemohou obsahovat dílčí chyby, resp. odchylky oproti reálu. Kompletní nové zaměření však nebylo z časových důvodů možné a ani nebylo předmětem zakázky.

Dále byl jako podklad použit dílčí průzkum a zaměření sklepních prostor budovy z roku 2011 zpracovaný PhDr. Janem Frolíkem, CSc. Archivní rešerše byla pro účely stavebně historického průzkumu samostatně pořízena PhDr. Vladimírem Jakubem Mrvíkem, Ph.D. v listopadu roku 2015. Lze konstatovat, že pro starší období je zpracována podrobně, ovšem pro období 19. a 20. století není zcela kompletní a má tak určité rezervy.

Cílem průzkumu bylo poskytnout potřebné poznatky o tomto objektu a jejich vyhodnocení jako součást předprojektové přípravy plánované renovace a stavebních úprav budovy.

Metodicky průzkum postupoval podle závazné metodiky *Standardní nedestruktivní stavebně-historický průzkum*, zpracované Ing. Petrem Mackem a vydané jako příloha časopisu *Zprávy památkové péče* v roce 1997 v doplněném vydání z roku 2001.

Průzkum svojí povahou představuje počátek poznání objektu, které je třeba prohlubovat dalšími typy průzkumů během jeho stavebních úprav. Průzkum vyjadřuje mínění zpracovatele a nemůže nahrazovat vyjádření příslušných památkových orgánů a organizací ve smyslu zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Předložený elaborát je duševním vlastnictvím uvedených autorů. Dílo je chráněno autorským právem podle zákona č. 121/2000 Sb. Celek ani části díla nesmějí být šířeny nebo uveřejněny bez svolení autora.

v Hradci Králové, 15. 1. 2016

Ing. arch. Václav Hájek

SITUACE 1:1000

DĚJINY OBJEKTU

(dějiny objektu zpracoval PhDr. Vladimír Jakub Mrvík, Ph.D.)

Současnou budovu čp. 56 tvořily do roku 1755 dva samostatné domy. Proto jsou dějiny v následujícím textu pro přehlednost uvedeny nejprve pro levou (jižní) část a dále pro pravou (severní) část do doby jejich majetkového sjednocení. Poté následují dějiny objektu už jako jednoho domu.

LEVÁ ČÁST BUDOVY

(od roku 1771 čp. 58, od roku 1805 čp. 55)

III.1, fol. 334 – Roku 1449 dům vlastnil Žikeš (ještě 1455) a po něm Šimon Zikšův (doložen 1462). Žikeš je ve městě doložen už roku 1423 (III.1, fol. 6), roku 1432 byl i konšelem. Před Zikšem vlastnil dům Mika řečený Mezeřícký, který na domě ustanovil věčný plat na vydržování lázně chudým.

III.5, fol. D8 – Mach koželuh prodal dům ležící mezi domy Šalamouna nebožtíka a Šimona Uhlíka Janovi Havlovi za 600 kop gr. míš., závdavek 120 kop gr. míš. – ve středu po sv. Havle 1536.

III.5, fol. D8 – Jan Havlův prodal dům, který koupil od Macha koželuha, mezi domy Alžběty Šalamůnky a Šimona Uhlíka Adamovi řezníku za 610 kop gr. míš., závdavek 130 kop gr. míš. – v pátek před sv. Šimonem a Judou 1536. Na domě vázlo věčné břemeno platit vždy na sv. Jiří a na sv. Havla po 10 kopách gr. míš. (sic!) na otop pro chudinu do místní lázně. Adam řezník minimálně od roku 1531 zasedal v městské radě jako konšel a v letech 1540 - 1541, 1555 - 1556, 1558 - 1560, 1563 - 1567 a 1571 byl českobrodským primasem. Zemřel asi roku 1571 nebo 1572.

Podle rentového rejstříku města Český Brod z roku 1554 (III.1, fol. 177p.v.) byl majetek Adama řezníka odhadnut na velmi vysokých 660 kop gr. míšeňských.

Po smrti Adama řezníka se vdova Anna provdala za kantora Ondřeje Škodu, původem z moravské Nosislavi. Zemřel na mor kolem svátku sv. Václava roku 1582 a pohřben byl v kostele sv. Gotharda. Objekt pak v dědickém řízení přešel na dceru Annu, provdanou za Severina Šaška.

III.6, fol. C13 – Melichar Daník z Vostrova a Kočic koupil dům s manželkou Dorotou od paní Anny Šaškové, manželky Severina Šaška, měšťana Starého Města Pražského a na Kamenským mlejně. Anna Šašková zdělila tento dům po matce Dorotě zv. Adamka (vdově po Adamovi Lanovi), mezi hospodou Královskou a domem někdy Johanesovským a již Jana Brodského Šarmacha bednáře za 1000 kop míš. – 1585. Daník zasedal od roku 1586 v městské radě a v letech 1587 - 1616 byl i českobrodským primasem. Rodina Daníků patřila v předbělohorském období v Českém Brodě mezi kulturní elitu, o čemž svědčí fakt, že Melicharův syn Jindřich a nevlastní bratr Mořic studovali od roku 1594 a 1618 na elitním gymnáziu ve Zhořelci.¹

Kniha smluv svatebních 1614 - 1822 (1836), nefol. – Roku 1614 se oženil zdejší mládenec Matěj Kopřiva, syn neb. Bartoloměje Kopřivy, se Sybilou, dcerou Melichara Daníka z Vostrova a Kočic. Sybila mu věnem přinesla 500 (!) kop gr. míš.

III.6, fol. W16 – Matěj Kopřiva se Sybilou manželkou koupili dům od Melichara Daníka z Vostrova a Kočic vedle hospody Královské a domu Jana Smetany za 2400 (!) kop míš. (což byla částka i nad průměrem soudobých cen pražských domů)² – 1616. Matěj Kopřiva

¹ HRDINA, Karel: Čechové na gymnasiu ve Zhořelci, in: ČSPSČ 1930, s. 95.

² Pro srovnání, jak vysoká tato částka byla: Ve druhé polovině 16. století byly obvyklé ceny domů na Starém Městě pražském (Ø 175-760 kgč), v centru Olomouce (Ø cena 341-569 kgč), v Plzni (Ø 200-500 kgč.) a

emigroval mezi roky 1625 - 1626 z města³, ale brzy se vrátil a dokonce se stal i místním primasem! Zemřel roku 1634.

29. 4. 1628 dům při velkém požáru města vyhořel.

Roku 1639 během třicetileté války bylo celé město vyplněno a vypáleno švédským vojskem. Město zůstalo do doby kolem roku 1648 pusté, a teprve pak začala jeho pozvolná obnova a návrat obyvatel.⁴

III.3, fol. H39-40 – Císařský rychtář (1637 - 1654) Jindřich Vokál z Budíkova jakožto poručník sirotků po Matějovi Kopřivovi – Zuzany a Sibylly – prodal jejich díly Janovi Pelikánovi, Dorotě manželce za 200 kop míš. Zároveň měl na domě původně podíl i Jiřík Vokál z Budíkova – 12. 4. 1652.

III.3, fol. J18 – Smlouva mezi Martinem Lichtenbergerem Českokrumlovským, fořtmistrem Černokosteleckého panství a (rytířem) Kašparem Kislerem ze dvora Chrástu. „*Martin má nápad své manželky Zuzany Kopřivové na někdy domu, nyní zbořeníšti podle hospody Královské*“. Matěj Kopřiva a Dorota vdova Pelikánová, vlastní bratr a sestra Zuzaniny, zde měli také díly, ale prodali je po 18 zl. Jakubovi Glosbergerovi rychtáři císařskému. Martin Lichtenberg prodal podíl své manželky jakožto nejmladší ze sourozenců Kašparu Kislerovi a Rozině manželce za 39 zl. – 9. 7. 1660.

Kašpar Kisler zemřel roku 1664. Zachoval se nám i záznam o dělení dědictví po Kašparově smrti, z něhož si můžeme učinit bližší obrázek o Kislerovských rodinných poměrech.⁵ Jeho dcera Barbora Terezie byla manželkou hejtmána Černokosteleckého panství Leopolda Laitera z Tannenberka. Po smrti otce pak tento dům zdědil syn Ondřej Kisler (od roku 1679 se uvádí jako zdejší konšel a v letech 1688 - 1691 byl i zdejším primasem). Matrika: 3. 8. 1701 zemřel Ondřej Kisler, stáří kolem 75 let.

Matrika: 12. 11. 1690 se oženil mládenec Jindřich Černý, syn nebožtíka Jindřicha Černého, zdejšího radního, s Ludmilou, dcerou Ondřeje Kislera, primasa Českého Brodu. Po smrti tchána pak bez zápisu zdědil tento dům. 29. 3. 1702 koupil Jindřich Černý k tomuto domu od obce zadní část sousedního spáleniště Klabalovského (čp. 55), „*jdouc k fortně aneb vodárně ... počnouc hned od úhlu střechy aneb stavení Jindřicha Černého až ke zdem městským*“ za 20 zl. (III.58, fol. V52-53). 15. 4. 1718 zemřel Jindřich Černý, stáří kolem 50 let.

III.3, fol. R19p.v. – Daniel Černohaus koupil dům po zemřelém Jindřichovi Černém, mezi hospodou královskou a domem nápadníků Ryndovských (Daniel Rynd) za 200 zl., od sirotků Černých, které zastupoval císařský rychtář a primas města Leopold Vokál – 1. 2. 1719. Daniel Černohaus zemřel 21. 4. 1752, pocházel z města Turnova.

V roce 1739 postihl velkou část města další požár. Zda a do jaké míry se to týkalo i tohoto domu, nevíme.⁶

nesrovnatelně vyšší než ve Stříbře (Ø 83,5 kgč). VESELÝ, Martin: Majetková struktura obyvatel královských měst v Čechách a na Moravě v 15. a 16. století (na příkladu města Olomouce), bakalářská práce FHS UK, Praha 2007.

³ BÍLEK, Tomáš: Dějiny Konfiskací po roce 1618, Praha 1883, s. 1045.

⁴ Poznámka autora elaborátu: KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 1. díl A-G, heslo Český Brod, Praha 2011.

⁵ Kašpar Kisler byl původně císařským rytmistrem a 19. dubna 1660 koupil od bratří Linhartů z Najenperka nedaleký lenní dvůr Chrást u Přistoupimi za 450 zl., který po jeho smrti zdědil jeho syn Ubald Ignác Kisler, císařský kontribuční písař v Praze. Kašparovou dcerou byla Barbora Terezie Leiterová, manželka hejtmána Černokosteleckého panství Leopolda Laitera z Tannenberka, ve své době nejbohatšího a nejmocnějšího muže zdejšího kraje. NA Praha, DD, kn.č. 65, fol. 110p.v.-112. 19. 4. 1671 byl pokřtěn Jiřík Vojtěch, syn Ondřeje Kyzlera. Kmotrové byli: 1. rytíř Rudolf Roznhajm z Janovic, 2. vladka Václav Vokál z Budíkova, 3. urozená panna Kateřina Zuzana Talacková Ještětice na Bylanech. Kislerovi patřili rozhodně mezi lokální elitu.

⁶ Pozn. autora elaborátu: KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 1. díl A-G, heslo Český Brod, Praha 2011.

PK 57, fol. 62 – Od pozůstalých potomků po zemřelém Danielu Černohausovi (tj. Anna provdaná Badoučková a Matěj, Tomáš, Alžběta a Dorota Blahovcovi) odkoupila dům vdova (druhá manželka) Anna Černhausová mezi domem hostinským U černého orla a domem Magdaleny Holečkové za 180 zl. – 15. 11. 1752. Matrika: 10. 6. 1755 zemřela vdova Anna Černhausová, stáří 51 let.

Po smrti Anny Černhausové se tento objekt blíže nedohledanou kupní smlouvou dostal do držení majitele sousední hospody U černého orla, Antonína Albrechta Šentála, který oba domy spojil. Další dějiny tohoto domu viz tedy u dalšího objektu.

PRAVÁ ČÁST BUDOVY – TZV. KRÁLOVSKÁ HOSPODA

(od roku 1771 čp. 59, od roku 1805 čp. 56)

III.1, fol. 334 – Roku 1449 dům vlastnil Petr Šalamún.

III.1, fol. 251 – Po zemřelém Petru Šalamúnovi zdělila dům sestra Machna Radová – 1466. Dům vlastnila ještě roku 1472.

Před rokem 1536 držel dům Jan Šalamoun (1522 - 1526 zasedal v městské radě), roku 1536 byl už ale mrtvý.

III.5, fol. F3 – „*Jiřík řemesla postřihačského od Hory Kutný*“ koupil od pana Jeronýma Studeneckého z Pašiněvsi dům ležící na samém rohu po levé ruce, vedle domu Adama řezníka za 742 kop míš., závdavek 200 kop (platil podíl i jisté Alžbětě Šalamúnce) – ve středu ve vigílii sv. Jana Křtitele 1540. Roku 1552 je už Jiřík mrtvý a objekt splácí vdova Anna. Podle rentového rejstříku města Český Brod z roku 1554 (III.1, fol. 177p.v.) byl majetek Jiříka z Královské hospody odhadnut na závratných 700 kop gr. míšeňských a v pomyslném žebříčku byl tehdy sedmým nejbohatším zdejším měšťanem (nejbohatší disponoval majetkem o výši 926 kop grošů míš.).

III.5, fol. CC6 – Porovnání mezi sirotky Janem, Abrahamem a Annou po nebožtíku Jiříkovi z Královské hospody. Hospodu zdědil syn Jan (zv. Jan Šalamoun). Měl vyplatit po 400 kopách míš. bratru Abrahamovi (1556 koupil dům od Albrechta Valše na rohu u uličky – III.5, fol. P8) a sestře Anně, manželce Ambrože (jinak Adama) Homašty – 1554. Anna Homaštová dostala věno 220 kop míš. (III.5, fol. EE1p.v.)

III.5, fol. QQ8 – Jan Šalamoun z Královské hospody koupil dům (čp. 55) od Johanesky řeznice vedle domu kantora Ondřeje se svou manželkou Annou Sakovou z Bohouňovic (sic!) za 440 kop míš. – 1577.⁷ Roku 1579 je Jan Šalamoun mrtvý a hospodaří zde jeho vdova Anna Saková, podruhé provdaná za Václava Poklopecského, jinak Štítovského, měšťana Starého Města Pražského. Anna Homaštová je už také vdovou a je podruhé provdána za Jana Cyrilla bakaláře (III.5, fol. CC6).

III.6, fol. A3 – Jan Cyrillus bakalář s Annou manželkou „*duom svojo, jenž Královská hospoda slove, ležící v rohu podle ulice a vedle domu Ondřeje Kantora jinak Škody*“, prodal Janovi sladovníku Bakaláři a Anně manželce za 2300 kop míš., závdavek byl 1100 kop míš. Šacuňk: „*V královský hostnící loží ustlaných 5, stuol 1. Item v průchodité komoře lože ustlaný tři, v zadní hostnící lože formanský ustlaný čtyři. Na mazhauzu šindele kolik kop. V veliké světnici almary koutní 2, stolův 5, štok dlůhý, židlí 6, stolic kolik se vejde, jedna na 1 osobu. Dole v síni 2 stoly, třetí kamenný, štok dubový, rohů jeleních 5, svícny dva visutý.*“ V pátek ochtáb sv. Martina 1580.

Roku 1581 přijímá Jan Cyrilus peníze jako měšťan Nového Města pražského, Jan Bakalář měl ovšem potíže se splácením. Roku 1583 zde hospodaří vdova Anna, roku 1586

⁷ Anna Saková zemřela někdy mezi roky 1584 - 1587 bez vlastních dětí, proto část jejího majetku (konkrétně 150 kop gr. míš.) připadla jakožto odúmrt českobrodské obci. Ta následně z tohoto příjmu z větší části financovala stavbu zdejší Pražské brány (1587) a asi i brány Liblické (1585). NA Praha, Stará manipulace, sign. B 46/30.

je provdaná za Jana Kavalu z Polkovic. Roku 1591 je Jan Kaval mrtvý a dům splácí vdova Anna se synem Josefem. Roku 1593 hospodaří na hospodě syn Josef Kaval, jinak Fučík (za manželku měl Evu, dceru Matěje mydláře).

III.6, fol. 19 – Eva Smetanová prodala královskou hospodu, od nebožtíka Josefa Fučíka (jinak Kavalu), někdy manžela svého, jí odkázanou, Matěji Chotouňskému a Martě manželce za 2365 kop míš. (což byla částka i nad průměrem soudobých cen pražských domů)⁸, závdavek 1365 zl., vejruněk 100 kop míš. – 1614.

III.6, fol. U20p.v. – Mandalena Plachtová, dcera po nebožtíkovi Matějovi Chotouňském, i na místě Jana Jarolíma Plachty, manžela svého, prodali Královskou hospodu vedle domu Matěje Kopřivy Janu Fialovi Kouřimskému a Aleně manželce jeho i synu jejímu z prvního manželství Janu Žlutickému za 2400 kop míš. Závdavek 700 zl. – v pátek po sv. Jiří 1624. Jan Žlutický-Soběvolný působil v předbělohorském období jako sukcentor na škole v Nymburce⁹ a v letech 1628 - 1630 se uvádí jako českobrodský primas.

29. 4. 1628 dům při velkém požáru města vyhořel. Jeho tehdejší majitelka, vdova Alena Fialová, si i přes značný odpor městské rady vymohla přímo u císaře Ferdinanda II. privilegium, že smí dočasně vařit neomezené množství piva a výnos z tohoto prodeje pak měla použít na rychlou obnovu tzv. Královské hospody. Argumentovala tehdy tím, že v této hospodě přespává většina návštěv (i velmi vzácných) na svých cestách z Prahy do Kutné Hory, a je proto v zájmu všech, aby se budova uvedla co nejdříve do řádného stavu. Privilegium bylo vydáno ve Vídni 18. 11. 1628 a podepsal ho osobně jak císař, tak český kancléř Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka.¹⁰

Roku 1639 během třicetileté války bylo celé město vypleněno a vypáleno švédským vojskem. Město zůstalo do doby kolem roku 1648 pusté, a teprve pak začala jeho pozvolná obnova a návrat obyvatel.¹¹

III.6, fol. U21 – Jan Pražský (jinak Žlutický) prodal Královskou hospodu vedle domu někdy a již spáleniště sirotků po Matěji Kopřivovi, a to Burianovi Maštálíři a Dorotě manželce za 500 zl. (!). Závdavek 100 zl., vejruněk 20 zl. – 1646.

III.3, fol. J12 – Samuel Podkostelský z Freidenbachu a Goldbergeru (povýšen do šlechtického stavu 15. 8. 1653) prodal hospodu Královskou Jakubovi Glosbergerovi za 300 zl. – 28. 2. 1656.

III.3, fol. J25 – Směna mezi Jakubem Glosbergerem z Glossberku a Annou manželkou a Adamem Čechrovským a Eleonorou manželkou. „*Maje Adam Čechrovský dluh po svém tchánovi Janovi Brambilovi na pozůstalosti Grünwaldovské na dvoře Nemastilovském, který nyní drží Jakub Glosberger, 1500 zl. i s ourokem na ní od léta 1642*“. Jakub Glosberger nebyl schopen dvůr Nemastilovský splácet, a tak Čechrovským jako umoření tohoto dluhu převedl svůj dům hospodu Královskou – 27. 3. 1662.

Při velkém požáru města 25. 8. 1686 lehl tento objekt popelem (BR).

Roku 1690 se už jako zdejší majitel uvádí Jiřík Žlutický (TK). Podle Tereziánského katastru patřil Jiří Žlutický v roce 1718 mezi deset nejbohatších zdejších měšťanů a jeho ideální čistý roční příjem byl vypočten na 150 zlatých.

⁸ Pro srovnání, jak vysoká tato částka byla: Ve druhé polovině 16. století byly obvyklé ceny domů na Starém Městě pražském (Ø 175-760 kgč), v centru Olomouce (Ø cena 341-569 kgč), v Plzni (Ø 200-500 kgč.) a nesrovnatelně vyšší než ve Stříbře (Ø 83,5 kgč). VESELÝ, Martin: Majetková struktura obyvatel královských měst v Čechách a na Moravě v 15. a 16. století (na příkladu města Olomouce), bakalářská práce FHS UK, Praha 2007.

⁹ Soběvolný Jan, rodem ze Žlutic, napsal jako sukcentor nymburské školy verše při úmrtí Jana Šuda ze Semanína (1604). TRUHLÁŘ, Antonín – HRDINA, Karel – HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan: Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 5, Praha 1982, s. 138.

¹⁰ NA Praha, Stará manipulace, sign. B 46/1.

¹¹ Poznámka autora elaborátu: KUČA, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 1. díl A-G, heslo Český Brod, Praha 2011.

III.7, fol. 150p.v. – Jiří Žlutický odkázal v závěti hostinec U Černého orla svému vnukovi Vojtěchu Hájkovi. Ten ho prodal Antonínu Albrechtovi Šentálovi a manželce Kateřině, dceři neb. Jakuba Hájka, za 600 zl. – 27. 8. 1731.

V roce 1739 postihl velkou část města další požár. Zda a do jaké míry se to týkalo i tohoto domu, nevíme.¹²

SPOJENÁ BUDOVA – TZV. HOSPODA U ČERNÉHO ORLA, POZDĚJI OKRESNÍ DŮM (od roku 1805 čp. 56)

PK 59, fol. 24p.v. – Po smrti Antonína Albrechta Šentála (19. 9. 1775, vide PK 54, fol. 126p.v.) prodali jeho dědicové (vdova Kateřina, dcery Anna Vydrová a Barbora Kubšová, zeť Antonín Nejedlý) 1½ várečnou hospodu U černého orla № 58-59 za 2230 zl. Ondřeji Kalkusovi – 25. 9. 1780.

III.4, fol. 38p.v. – Ondřej Kalkus odkázal svou hospodu № 58-59 pozůstalé manželce Dorotě, domek na Pražském předměstí ovšem odkázal svým čtyřem dětem – 18. 5. 1800. PK 39, fol. 224 – Martin Beneš jakožto poručník čtyř sirotek Ondřeje Kalkusa, prodal vdově Dorotě Kalkusové domek № 9 na Pražském předměstí, patřící k hospodě № 58-59, za 1098 zl. – 20. 12. 1800.

PK 39, fol. 226 – Dorota, vdova po Ondřeji Kalkusovi, na základě dědického řízení zdělila domy № 58 et 59, hospodu rohovou, jeden a půl várečnou, v ceně 2230 zl. – 18. 5. 1800.

PK 39, fol. 289p.v. – Dorota Kalkusová „máteř“ prodala hospodu svoji jednovárečnou № 58-59 svému synu Ignáci Kalkusovi za 5000 zl. – 9. 4. 1803.

PK 39, fol. 394 – Ignác Kalkus prodal svoji jeden a půl várečnou hospodu U černého orla manželům Josefovi a Barboře Tichým za 9340 zl. – 25. 2. 1806.

PK 40, fol. 82 – Barbora ovdovělá Tichá, znovu provdaná Šrůtková, získala v rámci dědictví po Janu Tichém jeho polovinu jeden a půl várečné hospody U černého orla № 55 et 56 v ceně 7350 zl. (tj. celé v hodnotě 14700 zl.) – 7. 10. 1808.

PK 40, fol. 89 – Barbora Šrůtková darovala polovinu hospody svému manželu Danielu Šrůtkovi – 21. 2. 1809.

PK 40, fol. 214p.v. – Ve veřejné dražbě byla prodána pozůstalost Daniela a Barbory Šrůtkových, předně jeden a půl várečný № 55-56 U černého orla manželům Jiřímu a Kateřině Makešovým za 9715 zl. – 27. 4. 1811.

PK 40, fol. 216 – Manželé Makešovi předali hospodu svému synovi Jiřímu Makšovi – 7. 10. 1813.

PK 40, fol. 316 – Jiří Makeš prodal ze svého domu № 55-56 radnímu Františku Šimůnkovi na jeho dům № 19 celé jeden a půl várečné právo za 620 zl. – 26. 9. 1815.

PK 40, fol. 347p.v. – Jiří Makeš prodal svůj bezvárečný dům U černého orla № 55-56 manželům Václavovi a Josefě Klutschovým za 23000 zl. – 20. 8. 1818.

PK 41, fol. 312p.v. – Manželé František a Anna Siroví prodali ze svého domu № 32 právo půl várky manželům Klutschovým na jejich dům za 100 zl. – 10. 10. 1823.

PK 45, fol. 87 – Václav Klutsche prodal svou polovinu domu čp. 56 i se svou čtvrtinou várečného práva manželce Josefě Klutschové za 550 zl. – 2. 7. 1835.¹³

¹² Poznámka autora elaborátu: *KUČA, Karel*: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 1. díl A-G, heslo Český Brod, Praha 2011.

¹³ Poznámka autora elaborátu: Zdá se, že v této době už byl dům veden pouze pod jedním číslem popisným.

PK 46, fol. 45 – Po smrti Josefy Klutschové byl její pozůstalý majetek odhadnut na 1879 zl. – 3. 4. 1839.

PK 48, fol. 142 – Václav Klutsche, pozůstalý manžel po zemřelé Josefě Klutschové, daroval zděděný i svůj podíl domu čp. 56, domku čp. 169 a polností své dceři Marii Buchartové, rozené Klutschové – 27. 12. 1846.

V roce 1867 vlastnil dům M. Hartmann, který nechal ve dvoře postavit altán s tančírnu podle projektu mistra zednického Josefa Dvořáka.¹⁴

Po roce 1903 upustil Výbor Okresního zastupitelstva politického okresu Český Brod od záměru vystavět novou budovu úřadu a zvažoval proto pro úřední účely zakoupit dům čp. 56. Za tímto účelem vypracoval v září 1903 úředně oprávněný stavitel v Kolíně Jan Sklenář návrh na úpravu úředních místností v tomto domě.¹⁵

Okresní výbor zakoupil objekt až v září 1907. Za budovu zaplatil 90 tisíc rakouských Korun a za mobiliář dalších 3 tisíce Korun. Dům čp. 56 byl následně značně stavebně adaptován pro účely úřadu, jak dokládá Pamětní kniha: *„Okresní výbor seznal teprve postupem prací adaptačních, že se jedná o úplné přetvoření domu a uzpůsobení ho tak, aby dlouhou řadu let vyhovoval potřebám jako úřední dům, i aby po stránce hospodářské byl ve prospěch okresního fondu náležitě zužitkován.“* Žádost o vydání stavebního povolení na přestavbu byla podána 6. 12. 1907 a stavební povolení bylo vydáno 23. 1. 1908. Předmětem adaptací byly obě fasády a to jak do náměstí, tak do ulice. Týkalo se to především postavení věžice na nároží, atiky nad vstupem z náměstí a risalitu a dvojice atik s risality do ulice. Protokol z roku 1907 dále uvádí, že upraveny byly také dispozice budovy: *„...má se zřídit jako hlavní náprava nynějších komunikačních poměrů nové schodiště v dosavadním průjezdu z náměstí na dvůr vedoucím. Nové schodiště projektováno jest dvouramenné s vysutými stupněmi a bude osvětleno světlíkem zaskleným do střechy sahajícím. Jiná důležitá adaptace záleží v upravení záchodů pro hostinec v přízemí a pro kanceláře v prvním patře. První záchod zřízen bude ve zrušeném schodišti a osvětlován bude světlíkem do střechy zapuštěným. Záchod v prvním patře bude osvětlen přímo oknem z nádvoří. V uličním traktu upravena bude z bývalého bytu zasedací síň 12 m dlouhá a 7 m široká s předsíní, v které se bude užívat jako šatny. Strop zasedací síně sahá do krovu až po hambalky. Navržené železné nosiče vykazují podle předloženého výpočtu náležitou únosnost.“*

Starou budovu ale bylo nutné přestavět v rozsahu, který překročil původní odhady. Pamětní kniha uvádí, že se stavební práce dále týkaly přeložení studny, vymalování, úpravy hostinské místnosti, zřízení ventilace, vyrovnání stěny v zasedacím sálu, zhotovení dvojitého stropu v téže místnosti, rozšíření a úpravy vchodu k úřadovně, provedení zasklené stěny před čekárnou malého zasedacího sálu, zřízení nových záchodů, pořízení železných dveří pro společné uzavření kanceláří, rozvodů vody do kanceláří, nových záchodů hostince, pořízení sporáku do kuchyně, přestavbu stropů v průjezdu, úpravy podlah a stropů ve dvou kancelářích, nové dlažby chodeb v patře, předláždění průjezdu, zvýšení a přizdění římsy, nových okapních žlabů, nových podlah a stropů v prostorech pod zasedacím sálem, položení podlahy v menší hostinské místnosti a zřízení prádelny pro nájemníky. Vedle těchto úprav byly předělány kolny a stáje, zdi ve dvoře a na zahradě, vydlážděn dvůr a opraveny komíny. Stavební dozor prováděl stavitel Jan Sklenář za honorář 400 Korun a celkový účet stavitele Františka Holy z Českého Brodu za provedení přestavby činil 35.689 Korun. Nábytek do zasedací síně dodali místní řemeslníci a firmy z Prahy. Záclony do oken byly pořízeny u Josefa Nováka v Českém Brodě. V zasedacím sále byla ještě umístěna pamětní deska upomínající na návštěvu spisovatele Sama Tomášíka.

V roce 1909 opatřil Okresní výbor do dvou kanceláří kachlová kamna za 350 Korun od Ústřední kanceláře pro prodej hliněného zboží v Praze vyrobené v továrně v Rakovníku. První kamna byla hladká v olivové barvě a druhá ve světle hnědém odstínu. Pro výzdobu

¹⁴ Doplněno autorem elaborátu: SOkA Kolín, Archiv města Český Brod, sign. IV.20.

¹⁵ Následující text do roku 1928 doplněn autorem elaborátu: SOkA Kolín, Okresní zastupitelstvo Český Brod.

zasedacího sálu byly zakoupeny sochy Koziny a Kubaty za 109 Korun. V tomto roce byly také opraveny komíny. Na základě prohlídky uvádí kominický mistr Josef Bisner, že „...*komín od kuchyně hostinského pana Petráka nahoře hrozí sesutím. Omítka z nich opadá a cihly se drobejí při každém dotknutí. Dvířka komínová jsou dřevá tak že se jimi kouř tlačí na půdu.*“ Hostinec v Okresním domě začal provozovat Václav Ševčík. Hostinské místnosti proto byly nově vymalovány, v kuchyni byl upraven sporák a nainstalovány samočinné dveře.

V roce 1910 se úřadu naskytla možnost přikoupit od manželů Weidenhofferových sousední dům čp. 55, který byl pořízen za 28.000 Korun. Do úřadovny starosty okresu byl zakoupen od Spolku výtvarných umělců Mánes obraz Františka Palackého za 9 Korun a dále obraz od Mikoláše Alše z cyklu Život starých Slovanů za 20 Korun. Zvláštní úřadovna byla upravena z bývalé registratury. Novým nájemcem hostince se stal František Sýkora. V září 1910 byl stavební kancelář autorizovaného zednického mistra Karla Herinka z Prahy - Nuslí vypracován projekt na zřízení chlazení pivních sklepů v hostinci Okresního výboru. Rozpočtová cena těchto úprav byla stanovena na 1.863 Korun.

Stavební povolení na vybudování lednice a spíže bylo vydáno 4. prosince 1911. C. k. okresní hejtmanství však v protokolu upozorňuje, že během ukládání ledu do lednice bude zamezen přístup na schodiště a že bude nutné zaisolovat sousední obytné místnosti proti chladu a promáčení.

O rok později byla firmou ing. Ferdinanda Schillera z Prahy provedena korková izolace stěn ve dvou hostinských pokojích v přízemí. Zároveň bylo 13. března 1912 vydáno stavební povolení na provedení úprav ve střední části přízemí a sklepů projektovaných stavitelem Františkem Holou z Českého Brodu.

V roce 1913 byla zhotovena Závodem pro zařizování plynovodů, vodovodů a čerpadel Jan Nekolný z Českého Brodu nová kanalizace k toaletám v budově.

Během 1. světové války, když byla zdejší Sokolovna od 1. 11. 1914 zabrána úřady pro účely vojenského lazaretu, konaly se v přízemních prostorách taneční kurzy.

V roce 1915 byla stavitelem Františkem Holou zřízena na půdě nová skladovací komora s bedněnými stěnami.

V roce 1919 se v patře budovy v zasedacích místnostech Okresního zastupitelstva začalo s vyučováním nově založeného českobrodského gymnázia.

V roce 1923 byly firmou mistra parketářského Františka Hesouna z Českých Budějovic opraveny staré parketové podlahy.

Z důvodu nedostatku volných učeben byly roku 1924 zapůjčeny dvě místnosti v přízemí budovy českobrodské školy, která zde působila ještě v roce 1926.

Roku 1928 koupil budovu čp. 56 Československý stát a od 1. 7. 1928 se budova stala sídlem Okresního úřadu.

Roku 1945 zahájil v budově činnost obnovený Okresní národní výbor a zde také byly 5. 12. 1945 na dvoře vykonány na základě rozsudku Lidového soudu popravy označených zrádců a kolaborantů.

Po zrušení Českobrodského okresu převzal budovu k 1. 7. 1960 Národní podnik Stavby silnic a železnic a budova byla následně využívána jen z menší části, což se podepsalo i na její údržbě. V této době zde byly provedeny opravy inženýrských sítí.

Po roce 1990 našel v budově čp. 56 sídlo mj. zdejší Finanční úřad, Komerční banka či MAS Pošembeří.

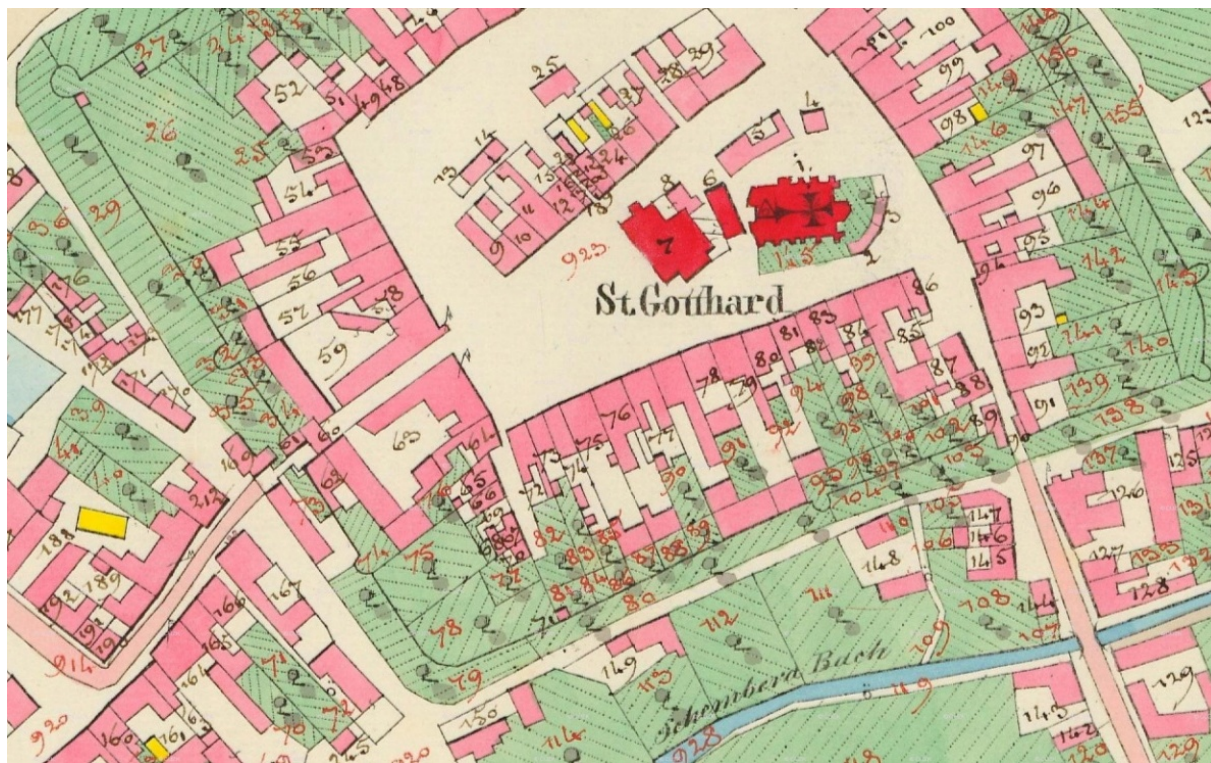
Roku 2003 se město Český Brod stalo tzv. obcí s rozšířenou působností a tím také administrativním centrem nového „malého okresu“ o 43 lokalitách. Následně byla většina zdejších prostor adaptována na kanceláře Městského úřadu.

IKONOGRAFIE, MAPY, PLÁNY

MAPY

▲ Obr. 1: Nejstarší kartografické zachycení prostoru náměstí v Českém Brodě na Indikační skice mapy stabilního katastru z roku 1841.

▲ Obr. 2: Jádru města na Císařském otisk mapy stabilního katastru Český Brod z roku 1841.

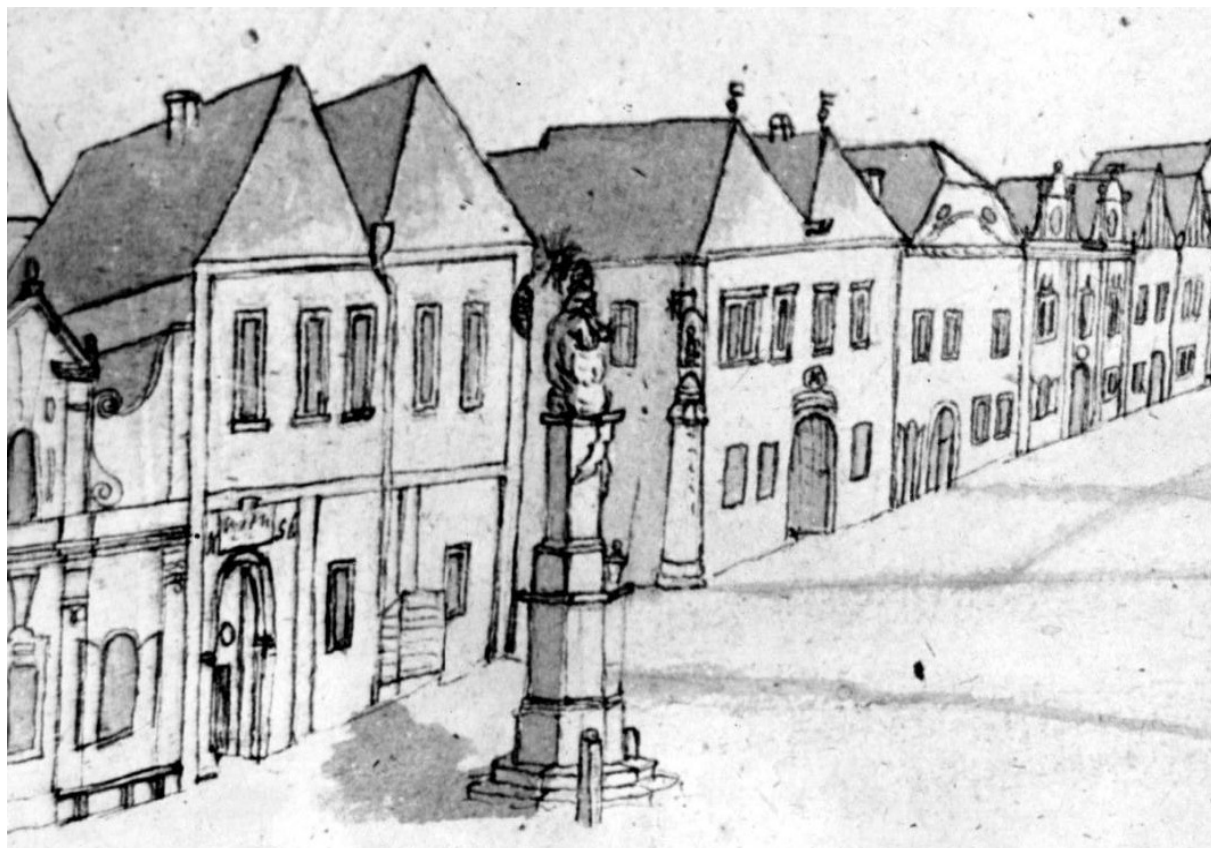

▲ Obr. 3: Katastrální mapa města Český Brod z roku 1922, překresleno podle originálu.

▲ Obr. 4: Katastrální mapa města Český Brod z roku 1954.

IKONOGRAFIE

▲ Obr. 5: Západní strana náměstí ze skicáře premonstráta Huga Seykory z roku 1819 s pohledem na dnešní budovu čp. 56 v této době tvořené ještě dvěma samostatnými domy. Pravý dům je patrový s dvojicí sedlových střech a levý dům je pouze přízemní. Seykora navštívoval v letech 1818 - 1824 Českobrodsko opakovaně a do svého skicáře zachytil mnoho pohledů českobrodských zákoutí i drobných detailů místních budov.

▲ Obr. 6: Výřez z pohlednice z roku 1902. Vlevo je zachycen dům čp. 56 ještě před secesně historizující přestavbou. Bohužel, fotografie není příliš detailní, aby z ní bylo možné vyvodit konkrétnější závěry.

▲ Obr. 7: Výřez z kolorované okénkové pohlednice z roku 1917. Budova čp. 56 je zachycena již po secesně historizující přestavbě.

▲ Obr. 8: Pohled na západní stranu náměstí s domem čp. 56 na pohlednici z roku 1923.

▲ Obr. 9: Letecká fotografie prostoru náměstí Arnošta z Pardubic od východu na pohlednici pravděpodobně z druhé poloviny 20. let 20. století.

▲ Obr. 10: Nárožní okresní dům čp. 56 po secesně historizující přestavbě na unikátním snímku A. Podlípého z roku 1929.

▲ Obr. 11: Výřez z pohlednice datované do roku 1942 zachycující západní část náměstí spolu s domem čp. 56.

▲ Obr. 12: Západní strana náměstí ve 40. letech 20. století, ještě bez ostrůvků zeleně. Před sousoším Sv. rodiny se nacházela malá benzinová pumpa. Fasády domu čp. 56 již byly upraveny. Dekorativní výzdoba fasády byla odstraněna a zjednodušeny byly také štíty věžice a štít nad hlavním vstupem do budovy. Vchod byl doplněn o nový portál.

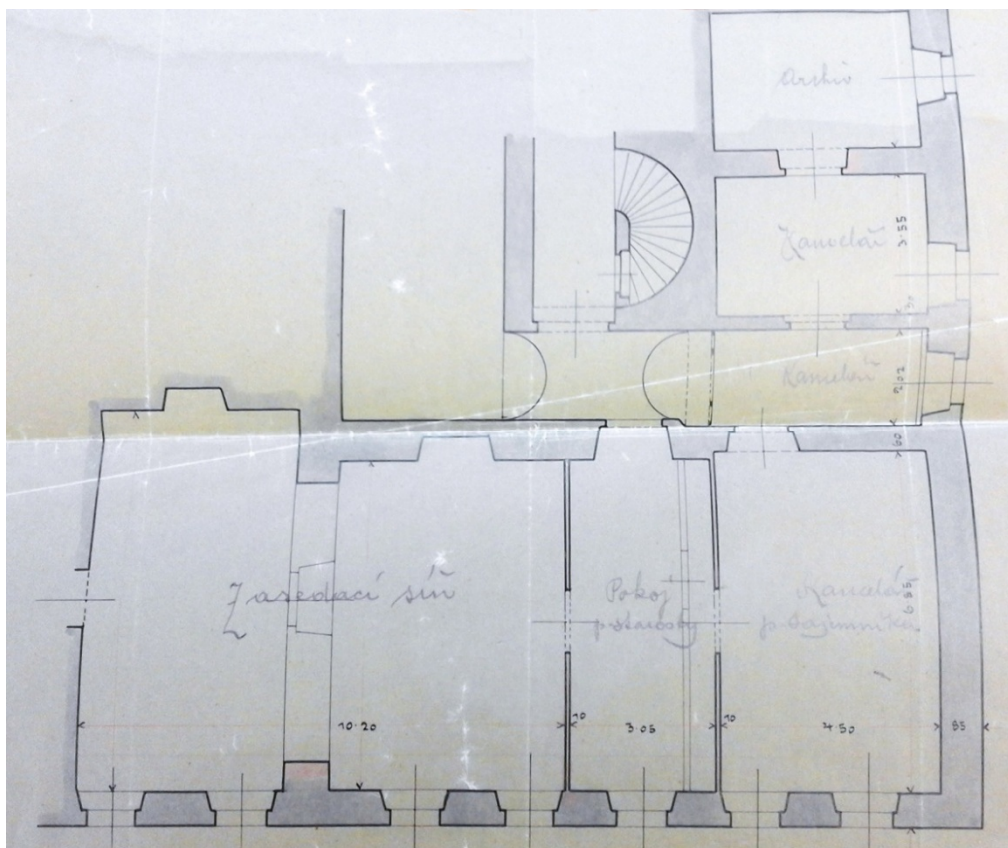

▲ Obr. 13: Fotografie náměstí na pohlednici z doby okolo roku 1955. Vlevo je zachycena nárožní část domu čp. 56.

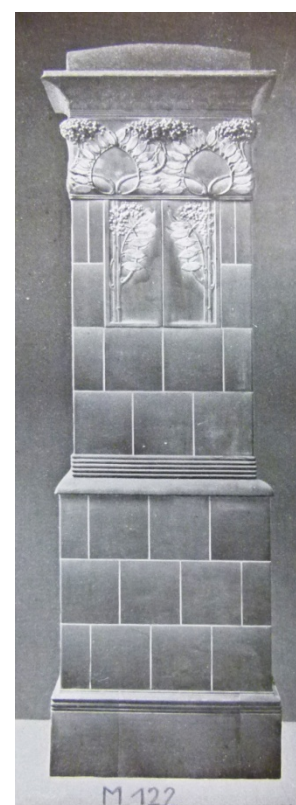
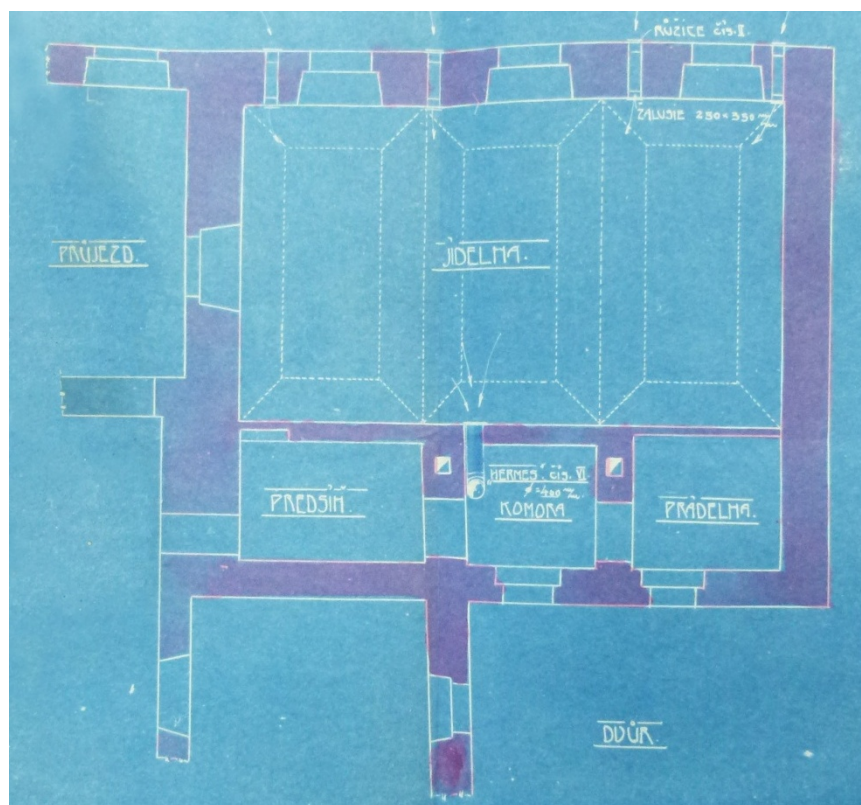

▲ Obr. 14: Výřez z ortofotomapy Českého Brodu z roku 1954 (foto Historická ortofotomapa © CENIA 2010 a GEODIS BRNO, spol. s r.o. 2010, podkladové letecké snímky poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2009).

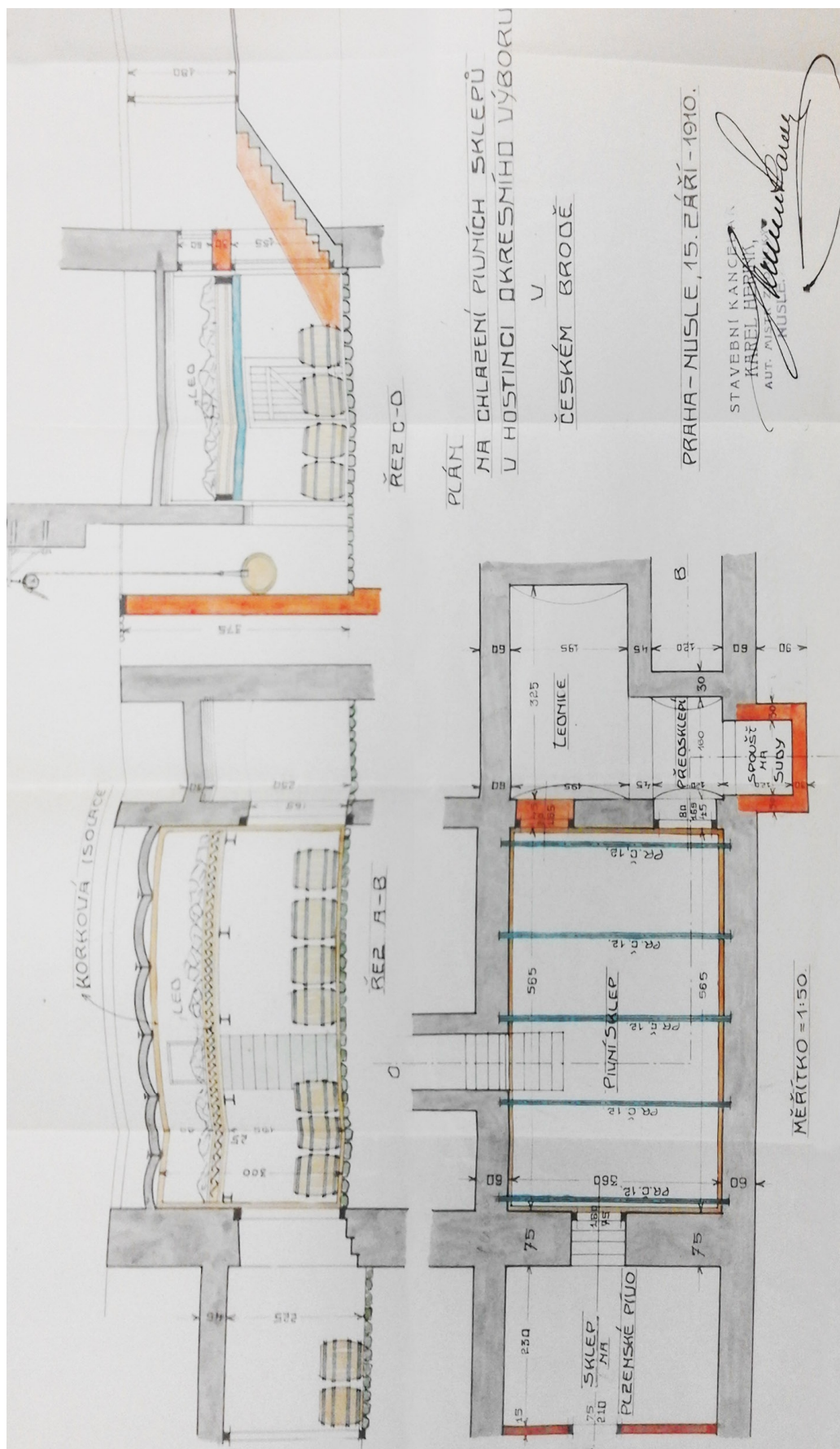
PLÁNY

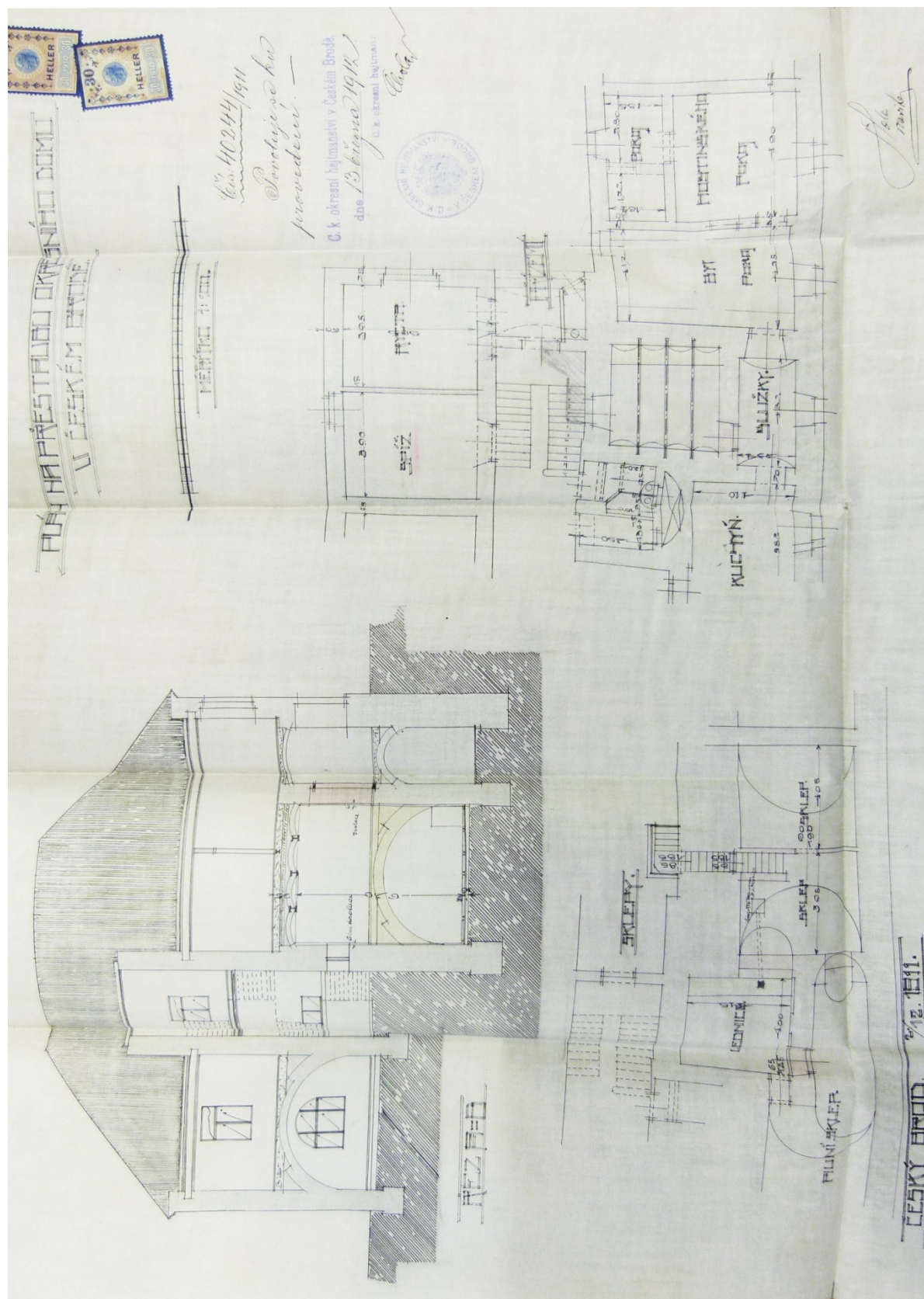
▲ Obr. 15: Půdorys severovýchodní části patra na plánu z roku 1903, který zachycuje uvažovanou přestavbu domu pro účely Okresního výboru. (foto V. J. Mrvák).

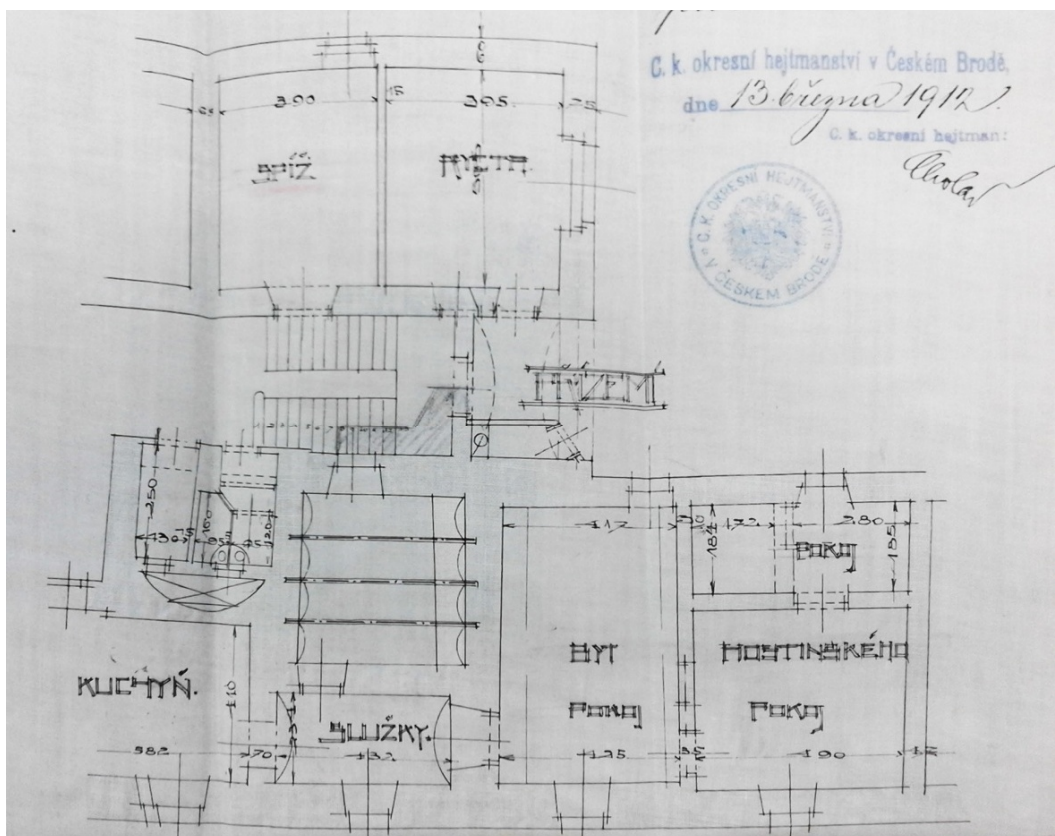
▲ Obr. 16 a 17: Návrh umělého větrání jídelny Královské hospody v Okresním domě z roku 1907 a fotografie kamen z katalogu firmy instalovaných v téže době do kanceláří v patře.

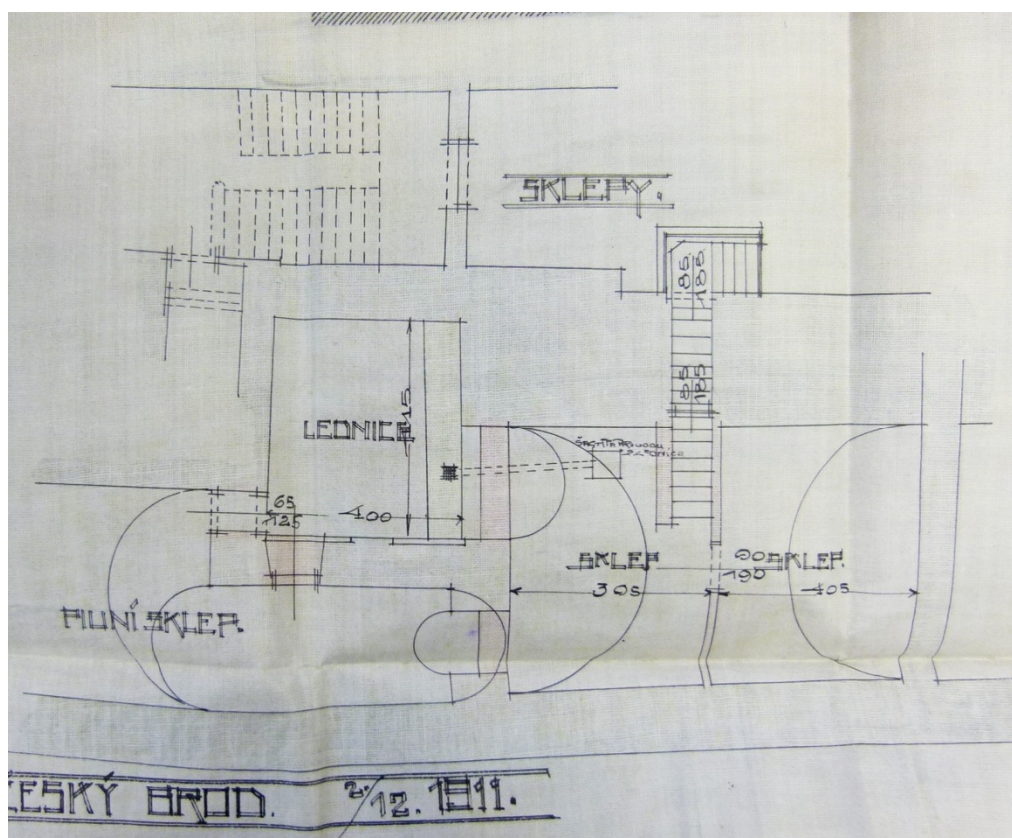
▲ Obr. 18: Plán na zřízení chlazení pivních sklepů z roku 1910 (foto V. J. Mrvík).

▲ Obr. 19: Plán stavebních úprav střední části domu čp. 56 z roku 1911. (foto V. J. Mrvík).

▲ Obr. 20: Detail půdorysu přízemí z plánu stavebních úprav střední části domu z roku 1911.

▲ Obr. 21: Detail půdorysu sklepů z plánu stavebních úprav střední části domu z roku 1911.

22

ARCHITEKTONICKÝ ROZBOR A POPIS

SITUACE

Město Český Brod leží v polabské rovině asi 27 km západně od Kolína při řídce Šembera. Právě řídka Šembera a řídční brod, který se zde nacházel, zřejmě měly největší vliv na výběr místa, na němž s velkou pravděpodobností již ve 12. století založil pražský biskup Jan I. trhovou osadu. Tato osada stála na tzv. trstenické stezce, která spojovala Prahu s jižní a východní Evropou. Na město jménem Biskupský Brod byla osada povýšena pražským biskupem Janem III. z Dražic pravděpodobně v roce 1268, který také udělil městu právo na zřízení hradeb. Jádrem města se stalo prostorné obdélné náměstí obklopené domy převážně na úzkých středověkých parcelách. V tomto původními hradbami z druhé poloviny 15. století sevřeném půdorysu středověkého města je soustředěna nejvyšší hustota nemovitých kulturních památek a památkově hodnotných staveb. Osu náměstí tvoří cesta z Prahy do Poděbrad, která jím prochází v mírném vychýlení oproti středům jeho kratších stran. Z jihu se dále připojuje cesta ve směru na Kouřim. Obě tyto cesty ústily do městských bran. V 19. století pak byla v severozápadním koutě náměstí prolomena nová cesta propojující střed města s jeho severním okrajem. Dnes je původní velké náměstí rozděleno vestavěnou řadovou zástavbou podél komunikačního propojení ulic Krále Jiřího a Suvorovovy. Došlo tak k vymezení severněji situovaného prostoru Husova náměstí a jižně umístěného náměstí Arnošta z Pardubic, které je dále rozčleněno solitérními objekty kostela sv. Gotharda, zvonice a starou radnicí čp. 1. Souvislá zástavba po obvodu náměstí je tvořena převážně dvoupodlažními domy se sedlovými střechami orientovanými hřebenem souběžně s uliční čarou.

Dům čp. 56 se nachází na západním okraji náměstí Arnošta z Pardubic na podélné nárožní parcele při ústí ulice Suvorovovy.

CELKOVÁ CHARAKTERISTIKA

Objekt čp. 56 je nárožní dvoupodlažní, z části podsklepenou budovou, zděnou pravděpodobně převážně z cihel (kámen je ve zdivu, pokud bylo možno pozorovat, zastoupen jen ve sklepiích). Budova se rozkládá podél severní a východní strany parcely.¹⁶ Tvoří ji dvě navzájem kolmá křídla a obdélná přístavba vložená do dvorního kouta mezi oběma křídly. Kratší hlavní křídlo o délce 28 m uzavírá prostor náměstí na jeho západní straně a na jihu navazuje na sousední budovu čp. 55. Delší boční křídlo o délce 35 m probíhá ve směru východ – západ podél Suvorovovy ulice. Podél západní fasády tohoto křídla vede vjezd do dvora, který je uzavřen bránou navazující na sousední budovu. Celá budova je zastřešena jednotnou sedlovou střechou, která je na západním konci bočního křídla ukončena valbou. Dvorní třípodlažní přístavba je krytá nízkou pultovou střechou. Nároží při ústí Suvorovovy ulice do náměstí je akcentováno méně výraznou věžicí, která pouze lehce předstupuje před plochu fasády. Tvoří ji jednoduchá atiková nástavba a čtyřboká kopulová střecha zakončená makovicí. Krytina střechy budovy je tvořena plechem s červeným nátěrem a krytina věžičky je rovněž plechová, ale v tmavě šedém odstínu. Budovu obíhá korunní římsa ve stejné výšce.

ROZBOR PRŮČELÍ

HLAVNÍ VÝCHODNÍ PRŮČELÍ

Hlavní východní průčelí je v přízemí sedmiosé, v patře pak osmiosé, přičemž umístění oken v přízemí a patře vzájemně zcela nekoresponduje. Sokl z taženého pemrlovaného terrazzo je lehce předsazený a výrazněji strukturovaný. Mezipatrová římsa je jednoduchá bez profilace tvořená pouze mírně předsazenou deskou. Hlavní římsa je

¹⁶ Pro zjednodušení a přehlednost popisu bude dále zanedbáno pootočení budovy vůči světovým stranám a hlavní průčelí budovy orientované do náměstí je označováno jako východní atd. Podobně tomu bude i při popisu interiéru.

bohatěji, téměř klasicky, profilovaná. Skládá se z pásku, lesbického kyma, výrazné římsové desky s okapním nosem a ukončena je simatem překrytým okapním žlabem. Nároží pod střechou věžice, stejně jako střed průčelí, je zvýrazněno velmi mělkým risalitem provedeným pouze v omítce. Ve středu průčelí se nachází vstup do budovy orámovaný mohutným terrazzovým portálem, který přerušuje mezipatrovou římsu. Portál je tvořen zjednodušeným tvaroslovím v podobě široké šambrány s profilací architrávu a tenkou římsovou deskou přetaženou bílou omítkou. Deska výrazně předstupuje před fasádu a tvoří stříšku nad samotným vstupem. Dvoukřídlé vchodové dveře jsou dřevěné o třech prosklených tabulích opatřených mříží s pravoúhlým nadsvětlíkem. Klika je novodobá. Okna přízemí jsou jednoduchá dvoukřídlá dřevěná bez orámování a jsou opatřena novodobou ocelovou mříží s bílým nátěrem. Okna v patře jsou dvoukřídlá se silnějším poutcem v horní třetině a doplněná o jednoduchou šambránu s lištou bez podokenní římsy. Okna v druhé a třetí ose zprava jsou sdružena do jedné šambrány, stejně tak jako okna v druhé, třetí a čtvrté ose zleva. Vpravo i vlevo od vstupu se v úrovni soklu nacházejí drobná větrací okénka do sklepa překrytá děrovaným plechem. Celá fasáda je opatřena hladkou omítkou s bílým nátěrem. Vpravo od hlavního vchodu je do fasády vsazena bronzová deska na žulovém podkladu s reliéfním portrétem vojevůdce A. V. Suvorova, která upomíná na jeho pobyt v tomto domě.

SEVERNÍ PRŮČELÍ BOČNÍHO KŘÍDLA

Severní průčelí bočního křídla má obdobný charakter jako předchozí. Sokl je lehce předsazený a opatřený světle šedým fasádním nátěrem, který je na některých místech opadaný a odhaluje pemrlovaný terrazzový povrch. Nárožní věžice je v úrovni patra opět zvýrazněna velmi mělkým risalitem, ale v přízemí je už ve stejné rovině jako zbylá část fasády. Mezipatrová římsa navazuje na římsu hlavního průčelí a je rovněž ve stejném jednoduchém provedení bez profilace. Profilace hlavní římsy přechází plynule z východního průčelí na severní fasádu. Přízemí se otevírá do ulice devíti okenními otvory bez orámování. Okna jsou jednoduchá dřevěná dvoukřídlá, pouze první, třetí a čtvrtý okenní otvor zprava je vyplněn novodobými sklobetonovými tvarovkami. Místo druhého okna zprava je pak osazena plynoměrová skříň. Patro je čtrnáctiosé a v rozmístění oken se shoduje s přízemím pouze u třetí osy zleva a posledních pěti os. Okna v patře jsou lemována šambránou s lištou a jsou doplněna jednoduchou podokenní římsou tvořenou pouze páskem a deskou. Okna jsou sdružena po dvojicích do společné šambrány s výjimkou okna v třetí a desáté ose zleva. Poslední čtveřice oken směrem k západu je sdružena šambránou a probíhající podokenní římsou, šambrána je však vždy mezi okny snížena zhruba do dvou třetin jejich výšky. Okna v patře jsou rovněž dřevěná dvoukřídlá, ale na rozdíl od oken v přízemí jsou doplněna nadsvětlíkem. Celá fasáda je pojednána v hladké omítce s bílým nátěrem.

ZÁPADNÍ PRŮČELÍ BOČNÍHO KŘÍDLA

Toto průčelí je hladké bez členění okenními nebo dveřními otvory. Fasáda je opatřena hladkou omítkou s bílým nátěrem. Mezipatrová římsa je ukončena na severozápadním nároží. Na fasádě se tak uplatňuje pouze mírně předsazený terrazzový sokl v její severní části a průběžná hlavní římsa. Profilace římsy je však oproti východnímu a severnímu průčelí odlišná. Výška je shodná, ale tvoří ji pouze prosté konkávní projmutí navazující na desku, tedy fabionová římsa. Jihozápadní nároží je v úrovni přízemí okoseno a ukončeno fabionem. Na terénu je okosení doplněno jednoduchým kamenným patníkem, který chránil roh budovy před poškozením koly koňských povozů. Ve středu průčelí je k fasádě přistavěn menší přízemní přístavek elektroměrových skříní, který je zastřešen oplechovanou pultovou stříškou.

JIŽNÍ PRŮČELÍ

Jižní průčelí je téměř celé zakryté novodobou přístavbou. Krátká viditelná část průčelí na jeho západním konci je zcela hladká bez soklu. Tato část průčelí bočního křídla je při horním okraji zakončena římsou plynule navazující na římsu západního průčelí.

Dále na východ navazuje novodobá přístavba na přístavek vložený do kouta mezi obě křídla budovy. Jeho jižní průčelí je hladké a opatřené omítkou s bílým nátěrem. Přízemí, první patro i druhé patro jsou prolomeny trojicí téměř nad sebou umístěných širších okenních otvorů. Okna v přízemí jsou jednoduchá dřevěná dvoukřídlá s nízkým nadsvětlíkem. Okna v prvním patře jsou trojdílná s nadsvětlíkem a okna ve druhém patře jsou pouze jednoduchá dvoukřídlá. Průčelí je ukončeno deskovou okapní římsou. Okno v přízemí nejbližší k východu je po obou stranách lemováno širokými opěráky, které se směrem nahoru ztenčují, až v úrovni stropu přízemí zcela navážou na fasádu.

ZÁPADNÍ PRŮČELÍ HLAVNÍHO KŘÍDLA

Ze západního průčelí hlavního křídla je viditelná pouze polovina, která není zakryta novodobou přístavbou. Tato fasáda je až na hlavní římsu zcela plochá a stejně jako ostatní fasády budovy je opatřena hladkou omítkou s bílým nátěrem. Římsa je relativně bohatě členěná, ale její profilace se od hlavní římsy východního a severního průčelí liší. Římsová deska není tak mohutná a sima, jejíž dolní část je konvexní a horní konkávní, je částečně odsekaná kvůli umístění okapního žlabu. Dále se průčelí otevírá v přízemí i patře do dvora dvojicí oken. Severněji umístěné okno v přízemí je úzké vysoké a jeho spodní hrana je v úrovni terénu, jde tedy spíše o balkonové dveře. Sousední okno je jednoduché dřevěné dvoukřídlé. Obdobné, ovšem vyšší, okno se nachází také v patře blíže k severu. Vedle něj se pak nachází dřevěné trojdílné okno.

ROZBOR DISPOZICE

CELKOVÝ POPIS

Základem dispozičního uspořádání obou křídel budovy je podélný dvoutakt, třebaže v případě přízemí je toto řešení méně zřetelné. Užší komunikační trakt je orientovaný do dvora a jednotlivé místnosti jsou rozloženy v širším traktu při vnějších průčelích. Přízemí je převážně klenuté. Jádrem dispozice je vstupní síň, která prostupuje napříč přízemím kolmo na střed východního průčelí. Ze síně jsou přístupné chodby i přímo některé místnosti. Schodiště, které vede do patra, je situováno v přístavku v koutě mezi oběma křídly a navazuje na vstupní síň. Za schodištěm se nachází průchod, kterým bylo možné projít do dvora. Dnes vede do chodby novodobé přístavby z roku 2002. Západní úsek dispozice přízemí severního bočního křídla je dnes samostatně přístupný dveřmi ze dvora. Schodiště ústí v patře na menší schodišťovou podestu. Komunikační schéma patra budovy je přímou reakcí na uspořádání přízemí. Interiér je rovněž řešen jako dvoutakt s průběžnou chodbou při nádvoří straně hlavního východního a bočního severního křídla budovy. Obě chodby jsou přístupné ze schodišťové podesty. Z jednotlivých úseků chodby se vstupuje do místností obou křídel, které jsou řazeny prostě za sebou. Z chodby v severním křídle se lze také dostat do novodobé přístavby, která již není předmětem tohoto stavebně historického průzkumu. Schodiště dále pokračuje na půdu a k místnostem ve střešní nástavbě přístavku mezi oběma křídly budovy. Podkroví je zděným štítem situovaným nad jižní stěnou vstupní síně v přízemí předěleno do dvou částí, čímž sleduje půdorysný rozvrh obou původně samostatných domů, které dnes tvoří budovu čp. 56. Obě části podkroví jsou tvořeny otevřenou půdou, pouze v severovýchodním koutě jižní části podkroví hlavního křídla je vložena menší skladovací místnost tvořená jednoduchou dřevěnou konstrukcí pobitou prkny. Po hlavním schodišti v síni lze také sestoupit do sklepů. Jedná se v podstatě o dvě samostatné soustavy vzájemně propojené úzkou klenutou chodbou a další kratší chodbou napojené na schodiště.

Téměř všechna okna, vnitřní dveře a podlahy v budově jsou novodobé. Z tohoto důvodu o nich nebude v textu zmiňováno, až na několik výjimek, které budou podrobněji popsány. Všechny stěny i stropy v nadzemních podlažích jsou omítané a opatřené různými nátěry, proto také tyto úpravy nebudou v textu dále uváděny. Plochostropé místnosti mají až na uvedené výjimky stropy bez fabionů, některé z nich jsou opatřeny novými sádkartonovými podhledy.

PŘÍZEMÍ

Vstupní dvoukřídlé dveře osazené v nice s rozevíracími se špaletami a segmentovým záklenkem vedou do síně (P 01), která prochází napříč přízemím kolmo na střed východního průčelí. Z prostoru je novodobou příčkou a dvoukřídlými dveřmi vyčleněn prostor zádveří. Přední část síně je plochostropá. Zadní část síně je zaklenuta dvěma obdélnými poli plackové klenby dělenými mírně stlačenými pasy. Poslední úsek před schodištěm je zaklenutý segmentovou valenou klenbou, přičemž na severní stěně je pod touto klenbou zachován krátký úsek výběhu pasu. Jak již bylo předznamenáno, tak v čele síně se nachází dvouramenné schodiště, které vede do patra budovy. Pod nástupním ramenem je pak přímé schodiště do sklepů. Schody do patra jsou kamenné profilované s náslapnou plochou z PVC a znešvažené žlutým nátěrem. Jednotlivé stupně jsou vetknuté do zdiva. Zábradlí je novodobé trubkové u schodišťového zrcadla uložené do ocelové traversy. Podlaha síně opatřená novodobou keramickou dlažbou se pod výstupním ramenem schodiště svažuje, aby byla zachována podchodná výška pod schodišťovou mezipodestou. V západní stěně za schodištěm je proražen širší průchod do navazující místnosti. V severní stěně síně je pod kratšími čely klenb a pod patou valené klenby trojice novodobých dveří v ocelové zárubni. Východněji situované dveře jsou osazené v téměř pravoúhlé nice se segmentovým záklenkem. V jižní stěně blíže vchodu se nachází pravoúhlá nika s rovným nadpražím ukončená okénkem do sousední místnosti. Dveře na jižní stěně síně vedou hlubokým pravoúhlým průchodem v síle zdiva se segmentovým zaklenutím do menšího obdélného prostoru (P02), který s navazujícími místnostmi (P03 a P04) tvoří podélnou komunikační osu jižní části východního křídla budovy.

První z těchto místností (P 02) je zaklenuta segmentovou valenou klenbou. Podél její východní strany probíhá nižší segmentový pas. Západní stěna je zeslabena mělkou nikou na celou šíři místnosti s eliptickým čelním obloukem. V této nice se nachází pravoúhlý průchod s rovným nadpražím a novodobými dveřmi. Na protější stěně je další průchod, podle ústupku v nadpraží dodatečně rozšířený, s rovnými špaletami a novodobými dveřmi v ocelové zárubni.

Tyto dveře vedou do obdélné místnosti (P 05) při hlavním průčelí domu. Místnost je zaklenuta segmentovou klenbou vloženou do travers v ozdobnějším provedení neckového tvaru s vpadlým obdélným zrcadlem. Datovat ji lze do konce 19. nebo začátku 20. století. Jižním směrem pokračuje další pole klenby stejného provedení, které je však předělené současnou příčkou. Znamená to tedy, že příčka nestojí ve svém původním místě, nebo zde vůbec nebyla. Severní zeď je v její západní části uskočením zúžena. Nachází se zde pravoúhlá nika s rovným nadpražím, která je pozůstatkem průchodu do síně. Dále na východ je menší novodobé dřevěné výsvnné okénko do síně, neboť místnost slouží v současné době jako podatelna. Osvětlena je oknem ve východní stěně, které je osazené do niky se šikmými špaletami a rovným překladem.

Na jižní straně předchozí místnosti (P02) je průchod s plochým segmentovým nadpražím a částí s rovným nadpražím do navazující části chodby (P 03). Prostor je zaklenutý placovou klenbou lemovanou podél východní stěny nižším segmentovým pasem. Na západní straně se nacházejí novodobé balkonové dveře do dvora. V severovýchodním koutě místnosti je předstupující pilířovitá část zdiva, snad pozůstatek komínového tělesa. Východní stěna je prolomena širokou nikou, jejíž jižní špaleta šikmo ubíhá do zdiva. Nadpraží je segmentové s kratšími rovnými okraji. Nika dále pokračuje do užší pravoúhlé niky s rovným nadpražím, v které jsou vybourané dveře do sousední místnosti.

Tato obdélná místnost (P 06) je zaklenuta segmentovou klenbou neckového tvaru do ocelových travers s vpadlým obdélným zrcadlem ve stejném provedení, jako klenby v sousedních místnostech (P05 a P07). I v této místnosti nekorespondují příčky s řešením klenby a na severní i jižní straně jsou navazující klenební pole přerušena. Prostor je osvětlen oknem ve východní stěně, které je osazené do niky se šikmými špaletami a rovným překladem. V jižní stěně jsou novodobé dveře, které vedou do sousední místnosti.

Obdélná místnost (P07) byla v době zpracovávání průzkumu nepřístupná. Z výkresové dokumentace lze ale usuzovat, že její charakter bude stejný, jako předchozí místnosti. Strop je zde tvořen neúplným polem shodné neckové klenby z konce 19. nebo začátku 20. století. Východní obvodová stěna je prolomena rovněž jedním oknem v nice se šikmými špaletami a rovným překladem. Místnost je přístupná také z prostoru chodby (P04) dveřmi osazenými do pravoúhlé niky s rovným nadpražím.

Tato poslední část chodby (P04) je propojena se sousedním úsekem pravoúhlým průchodem s rovným nadpražím. Lehce obdélný prostor je zaklenutý plackovou klenbou a podél východní stěny probíhá široký segmentový pas. Okenní výklenek v západní stěně má lehce zeslabený parapet, pravoúhlé špalety a rovné nadpraží.

Ze severní části chodby navazující na vstupní síň jsou dveřmi v pravoúhlé nice přístupné místnosti v přístavbě, která byla vestavěna do kouta mezi obě křídla budovy. První místnost (P08) má obdélný půdorys a je zaklenuta velmi plochou segmentovou klenbou z období před první světovou válkou. Její vzepětí je pouhých 245 mm. Místnost je osvětlena dvojicí širokých dvoukřídlých oken v pravoúhlých nikách v její jižní stěně. Velká místnost je v polovině předělena příčným překladem podepřeným přízvedními pilíři. V severní stěně se nacházejí dveře osazené v pravoúhlé nice s rovným nadpražím. Tyto jednoduché rámové dveře jsou opatřené dřevěnými obložkami a včetně kování z bílé slitiny pocházejí z konce 30. nebo začátku 40. let 20. století. Jedná se o jediné starší interiérové dveře dochované v přízemí budovy.

Dveře vedou do drobné místnosti (P09), která vznikla předělením klenuté místnosti (P19) příčkou.

Ve středu západní stěny velké místnosti je průchod do sousední lehce obdélné plochostropé místnosti (P10). Osvětlena je z jihu dvoukřídlým oknem v pravoúhlé nice, které směřuje do dvora. V severní stěně jsou novodobé dveře v pravoúhlé nice, které vedou do přilehlé předsíně.

Jedná se o obdélnou plochostropou místnost (P21) s dveřmi v západní stěně opět v pravoúhlé nice, které dříve vedly přímo na dvůr a dnes zpřístupňují chodbu novodobé přístavby.

V severní stěně předsíně jsou dveře, které vedou na toalety (P22). Jedná se o plochostropý prostor rozčleněný novodobými příčkami na jednotlivé kabinky. V severní obvodové zdi se nachází okno v pravoúhlé nice s rovným nadpražím. Obdobný sousední prostor toalet (P23) je přístupný přes hlavní chodbu v novodobé přístavbě. Prostor je rovněž rozčleněn novodobými příčkami na jednotlivé kabinky a v severní obvodové zdi je okno v nice shodného provedení.

Západněji situovaná místnost (P24) byla během zpracovávání průzkumu nepřístupná. Vchod do místnosti je rovněž z chodby v novodobé přístavbě. Jedná se o protáhlý obdélný plochostropý prostor, který je osvětlen oknem na severní straně. Okno je osazeno v nice se šikmými špaletami a rovným nadpražím. V severním konci západní zdi je hluboká pravoúhlá nika s rovným nadpražím zřejmě po zazděném dveřním otvoru.

Dále na západ se nachází velká místnost (P25) na celou šíři bočního křídla, která byla také nepřístupná. Dnes slouží jako technické zázemí. Oba okenní výklenky v severní stěně mají lehce zeslabené parapety a pravoúhlé špalety. Nadpraží je segmentové. Okna byla nahrazena sklobetonovou zadrživkou. Místnost je přístupná dveřmi v její jižní stěně s nikou, jejíž západní špaleta se rozevívá.

Zbýlá část dispozice západní části bočního křídla je přístupná dveřmi přímo ze dvora. Tvoří ji velký obdélný plochostropý prostor (P26). V severní stěně je pravoúhlý okenní výklenek se segmentovým nadpražím. Okno bylo nahrazeno zadrživkou ze sklobetonových tvarovek.

Výše popsaná předsíň je širokým průchodem s rovným nadpražím ve východní stěně a navazující sousední místnosti (P 19) propojená se síní. Tato místnost je zaklenuta segmentovou valenou klenbou a podél její západní stěny probíhá o něco nižší segmentový pas. Průchod do síně je pravoúhlý s rovným nadpražím. Nad tímto průchodem se nachází menší obdélné okno, které směřuje na sousední schodišťovou mezipodestu. Na severní straně je široká nika s rovným nadpražím, v jejíž západní části je torzo náběhu staršího pasu nebo klenby. V nise jsou osazeny novodobé dveře.

Za těmito dveřmi následuje šikmý průchod zdíkem s trojicí schodů, který ústí do větší obdélné místnosti (P 20) situované uvnitř dispozice. Strop místnosti tvoří čtyři pole jednoduché příčně kladené segmentové klenby do travers, tzv. stájové klenby z přelomu 19. a 20. století. V západní stěně místnosti je hluboká pravoúhlá nika pravděpodobně po zazděném průchodu. V jižní stěně je pak nika se šikmými špaletami a asymetrickým segmentovým záklenkem, jejíž parapet je zhruba 1 m nad úrovní podlahy. Nejspíše se jedná o starší zazděné okno.

Část dispozice u severovýchodního nároží budovy je přístupná trojicí dveří na severní straně vstupní síně. Nejzápadněji situované dveře vedou do úzké obdélné místnosti (P 18), která je zaklenutá segmentovou valenou klenbou. Výklenek dveří je pravoúhlý s rovným nadpražím.

Sousední úzká obdélná místnost (P 17) je také zaklenuta segmentovou valenou klenbou. V jižní části se však nachází krátký úsek nížeji posazené stoupající valené klenby segmentového profilu začínající lehce nade dveřmi. Zhruba uprostřed je v klenbě širší zářez. Pravděpodobně se bude jednat o pozůstatek zaklenutí staršího schodiště, které vedlo do sklepů.

Dveře v síni nejbližší hlavnímu vchodu do budovy vedou do kratší obdélné chodby (P 11). Tato místnost je zaklenuta stlačenou valenou klenbou. Západní stěna je zeslabena pravoúhlou nikou na výšku dveří s rovným překladem. Na východní straně jsou dveře, které vedou do sousední místnosti.

Tato místnost (P 16) má protáhlý obdélný půdorys. Je plochostropá bez fabionu a s hladkými omítkami. Vstupní dveře jsou osazeny v pravoúhlé nise s rovným nadpražím. Na východní straně je osvětlena oknem v nise s rovnými špaletami a rovným nadpražím. V jižní stěně je mělká pravoúhlá nika po zazděném průchodu. V severní stěně jsou dveře do místnosti v nároží budovy.

Nárožní místnost (P 15) má lehce obdélný půdorys. Do náměstí se na východní straně otevírá dvojicí oken v nikách s rovnými špaletami a rovným překladem. V severní obvodové zdi je výklenek s rozevíracími se špaletami, rovným nadpražím a lehce zeslabeným parapetem. Na západní straně se nacházejí dveře do chodby osazené v pravoúhlé nise s rovným nadpražím.

Tato chodba (P 12) je propojena se sousední chodbou vedoucí ze síně pravoúhlým průchodem s rovným nadpražím. Chodba má zalomený půdorys a vznikla vyčleněním novodobou příčkou z původně obdélného prostoru. Prostor je plochostropý, ale je předělen klenutým pasem segmentového profilu. Jihozápadní kout chodby mezi průchodem a zdí je nad podlahou okosený s náběhem do rohu. Pravděpodobně se jedná jen o starší omítnuté odpadní potrubí, ale tomuto detailu je nutné při stavebních úpravách věnovat pozornost. V severní obvodové zdi je nika s rovnoběžnými šikmými špaletami a rovným nadpražím. Patrně je pozůstatkem zazděného okenního otvoru. Prostor je osvětlen oknem v severní stěně. Otvor má rovný překlad, rozevírací se špalety a zeslabený parapet. Na jižní straně jsou dveře do místnosti vyčleněné příčkou.

Jedná se o obdélný plochostropý prostor (P 13), který však nebyl během průzkumu přístupný. Lze usuzovat, že se jedná o prostor bez jakýchkoliv zvláštních prvků.

Chodba dále pokračuje dveřmi do menší obdélné místnosti (P 14), která je zaklenuta valenou klenbou půlkruhového profilu s dvojicí pětibokých výsečí. V severní výseči

se nachází otvor se segmentovým nadpražím, který ústí do širší okenní niky s vyzděným parapetem a rovným překladem. V jižní výseči je pravoúhlý segmentově zaklenutý výklenek vzniklý nejspíše zazděním dveří. Vstupní dveře jsou osazeny v pravoúhlé nise se segmentovým záklenkem. Další nika je v západní čelní stěně. Má rovněž pravoúhlé špalety a segmentové nadpraží. Zřejmě se také jedná o zazděné dveře.

SKLEPY

Sklepy pod budovou jsou tvořeny dvěma v podstatě samostatnými soustavami, spojenými pouze úzkou chodbou. Všechny sklepní prostory pod severním křídlem jsou na sebe navazující podél osy souběžné s ulicí Suvorovovou. Sklepy jsou dnes přístupné po schodišti v zadní části ústřední síně v přízemí.

Schodiště do sklepa je přímé, tvořené neprofilovanými kamennými stupni. Vlastní vstup je opatřen novodobými ocelovými dveřmi s ocelovými zárubněmi a segmentovým nadpražím. Za dveřmi je krátký úsek chodby kolmo navazující na chodbu (S 01) s plochou segmentovou valenou klenbou vyzděnou z cihel, která směřuje severním směrem. Na jihu je ukončena šikmo ubíhajícím hlubokým výklenkem s betonovým stropem. Stěny sklepa jsou vyzděny z cihel a opatřeny omítkou, která je částečně opadaná. Na severu je chodba ukončena segmentovým záklenkem a sedmi betonovými schody, které sestupují do sklepního prostoru.

Tento obdélný sklep (S 02) je zaklenutý třemi poli plochých segmentových cihelných valených kleneb vložených do příčně orientovaných železných travers, tzv. stájovou klenbou. Západní a jižní stěna je vyzděna z cihel, zatímco severní a východní jsou kamenné ovšem s některými cihelnými partiemi, což naznačuje částečné přezdění jejich líce. Stěny jsou opatřeny tenkou vrstvou omítky. Podlaha je cihelná. V severozápadním koutě místnosti je torzo sklepního okénka neurčitěho stáří. Toto okénko také může být pozůstatkem shozu. V severozápadním rohu se nalézá hlubší pravoúhlá nika s rovným překladem. Patrně se jedná o zazděný průchod do sousední sklepního prostoru. V západní stěně jsou pak také osazeny novodobé ocelové dveře, které vedou do další sklepní chodby.

Tato prostora (S 03) je zaklenuta nepravidelnou valenou klenbou profilu kobyli hlavy. Zhruba v polovině své délky je klenba přerušena a pokračuje v odlišném profilu. Podlaha prostoru je betonová. Stěny jsou opatřeny omítkou a na severní straně obkladem dřevotřískovými deskami. V severovýchodním koutě je úzký výklenek, jehož zadní stěna je opatřena zřejmě mladší zádívkou. Na západě je chodba ukončena pravoúhlým průchodem s rovným nadpražím, který je vyzděn z dutinových cihel. Chodba ústí do malého segmentově zaklenutého předprostoru v severovýchodním rohu rozměrnějšího protáhlého sklepa.

Tento sklep (S 04) je zaklenut stlačenou valenou klenbou s dvěma pětibokými výsečemi na jižní straně. Sklep je po obvodu opatřen novodobou přízdívkou z dutých cihel a omítnut. Klenba i stěny jsou kamenné, vlastní stáří sklepního prostoru je ovšem nečitelné pod novodobými přízdívkami a omítkami. Podlaha je betonová. Východní čelo je prolomeno průchodem s klenutým nadpražím půlkruhového profilu z cihel, jehož jižní polovina je druhotně zazděna.

Na průchod navazuje obdobný, ale o něco užší klenutý průchod, který ústí do obdélného prostoru (S 05), jehož strop je tvořen keramickými dutými tvarovkami uloženými do ocelových travers. Stěny jsou opatřeny souvislou vrstvou hrubé omítky. Podlaha je zde betonová. Severní stěna je zeslabena klenutou nikou s eliptickým profilem. Pravděpodobně jde o zbytek starší klenby pozdně barokního nebo klasicistního charakteru. Ve východní stěně je pak patrná druhotná zádívka nižšího otvoru do sousední sklepní místnosti.

Východní část sklepů je přístupná ze sklepní místnosti zaklenuté třemi poli segmentové klenby průchodem v její východní stěně. Tento průchod ústí do obdélného sklepa (S 06) zaklenutého kamennou klenbou. Západní čelo sklepa bylo patrně vybouráno a poté částečně dozděno z cihel, čímž vznikl zmíněný průchod, jehož záklenek tvoří tato klenba. Valená klenba sklepa má téměř půlkruhový profil a je vyzděna z lomového kamene.

Podlaha je zde cihelná a nejspíše mírně zvýšená. Ve středu jižní stěny prostupuje do prostoru sklepa cihelné zdivo kolmé spojovací chodby. Ve východní stěně je průchod do dalšího sklepa lemovaný půlkruhovým kamenným portálem s polodrážkou a fragmenty závěsů pro dvoukřídlé dveře. Skladba ostění portálu je ještě středověká. Podle tvaru by mohl být pozdně gotický z 1. poloviny 16. století nebo až z 2. poloviny téhož věku. Polodrážka bude zřejmě druhotně vysekaná. Pravá horní část portálu je poškozená osekáním při dodatečném prorážení větracího nebo zásobovacího okénka. Líc stěny v těchto místech je pak přezděn z cihel.

Sousední sklep (S07) je celý umístěn pod náměstím, tedy před průčelím domu. Uspořádání jednotlivých stavebních konstrukcí ukazuje, že byl nejspíše vyhlouben až dodatečně. Samotná hluboká rozevřená nika průchodu má segmentový záklenek vyzděný z cihel formátu 230 x 110 x 75 mm. Dodatečná úprava průchodu není zcela jednoznačně prokazatelná. Samotný sklep je zaklenutý půlkruhovou valenou klenbou vyzděnou z lomového kamene. Na líci klenby jsou patrné otisky dřevěného bednění klenby. Podlahu sklepa tvoří cihly. Ve vrcholu klenby je dvojice malých větracích otvorů. Východní čelo bylo v horní části narušeno patrně při zřizování nebo opravě inženýrských sítí a je dodatečně zaslepené betonovými deskami.

Jak již bylo výše zmíněno, tak v jižní části předchozího sklepa je průchod do dlouhé sklepní chodby (S08). Chodba má několikrát zalomený půdorys a je zaklenuta nízkou posazenou plochou segmentovou klenbou z cihel formátu 300 x 175 x 60 mm. Stěny jsou hrubě omítnuté, ale klenba je ponechána bez omítky. V jižním úseku chodby je omítka opadaná a odhaluje cihelné zdivo. Podlaha je zde rovněž cihelná a snad také mírně zvýšená. Chodba směřuje jižním směrem a ústí do větší obdélné sklepní prostory.

Sklep (S09) je součástí druhé soustavy, která se nachází pod původním levým domem a sestává ze čtyř sklepních prostor. Tato nejvýchodnější prostora je dochovaná takřka bez pozdějších úprav a její východní stěna se nachází v linii domovního průčelí. Zaklenuta je kamennou valenou klenbou půlkruhového profilu. Podlaha je cihelná a nepochybně druhotně zvýšená. Stěny jsou ponechány bez omítnutí a pouze lehce nabílené. Ve východní části prostory se nachází zazděný vstupní portál s původně obloukovitým zakončením nejspíše renesančního až barokního stáří. Do kamenné zadržky s příměsí cihel bylo později vloženo sklepní okénko. Současnou situaci můžeme jednoznačně interpretovat jako druhotně zrušený vstup do sklepení přímo z náměstí. Úsek klenby u tohoto portálu je patrně druhotně upravený. Vpravo od portálu se ve zdivu nad podlahou nachází kamenný záklenek, který by mohl být pozůstatkem průchodu na schody do nižší úrovně sklepů nebo jde pouze o vylehčovací oblouk. Z průzkumu však není patrné, že by se za záklenkem nacházela další prostora. Je proto možné, že byl pouze připraven pro hloubení dalšího sklepa pod náměstím, který se ale nakonec nerealizoval. V jižní stěně této sklepní prostory se pak v úrovni nad podlahou nachází obloukovitě ukončené dveřní ostění s okosením nejspíše z počátku 15. století. Ostění je zachováno celé a umožňovalo vstup do sklepní šije či další sklepní prostory probíhající v linii domovního průčelí.

Tato část sklepů (S12) křížového půdorysu je částečně zavalená a nepřístupná. Tvoří ji dvě navzájem kolmé chodby zaklenuté kamennou valenou klenbou. Podlaha tohoto sklepa se nepochybně nachází ve výrazně nižší úrovni, než současná podlaha sousední prostory. Sklepy byly po vyřazení z provozu zavezeny sutí a vstupní portál zazděn cihelnou zadržkou, která je dnes částečně vybouraná.

Západní stěna předchozího sklepa je prolomena klenutým průchodem do úzké podélné sklepní prostory (S10). I tento průchod byl dodatečně zazděn kameny, které jsou dnes částečně vybourané. Prostor je zaklenut valenou klenbou. Stěny i klenba jsou opatřeny silnou hrubou omítkou, která znemožňuje přesnější určení stavebního vývoje. Na západě je sklep ukončen průchodem vyzděným z cihel s pozůstatky dveřních závěsů.

Průchod ústí do sklepní chodby (S11), která je rovněž zavalená a z větší části nepřístupná. Zaklenutá je segmentovou valenou klenbou. Stěny jsou opatřeny hrubou

omítkou, ale přesto je v západní stěně patrný zazděný průchod se segmentovým záklenkem, ke kterému míří tři schody.

PATRO

Dvouramenné schodiště ústí v patře na menší podestu (101). Ve východní stěně je průchod do dlouhé chodby (102), která probíhá při dvorní zdi hlavního křídla. Na severním konci je chodba přerušena segmentovým záklenkem. Chodba je osvětlena dvojicí oken v jižním konci západní stěny. Severněji situované dvoukřídlé okno je osazeno v nice se šikmými špaletami, zeslabeným parapetem a segmentovým záklenkem. Sousední okno je trojkřídlé v nice s rozevřenými špaletami, zeslabeným parapetem a rovným překladem. Severní konec chodby je širší. Severní stěna má nepravidelný půdorys a střední část mírně předstupuje před líc okolního zdiva. Na východní straně jsou dveře osazené v hlubší pravoúhlé nice s rovným překladem, které vedou do velké místnosti při hlavním průčelí.

Tato obdélná místnost (103) je plochostropá s poněkud nerovným stropem. Zhruba ve třetině své délky prochází pod stropem napříč místností nízký překlad. Místnost se otevírá do náměstí trojicí oken. Okenní niky mají zeslabený parapet a rovný překlad. Špalety jsou z poloviny šikmé a dále na líc stěny navazují kolmo. Vedle vstupních dveří je nižší pravoúhlá nika, v které je osazen trezor z období 90. let 20. století, kdy zde sídlila spořitelna. Druhá nika se nachází na opačné straně od vstupních dveří. Je rovněž pravoúhlá s přímým překladem, ale její výška se shoduje s výškou dveří. Severní stěna je prolomena dvojicí dveřních otvorů.

Dveře vedou do nárožní místnosti (104). Strop je plochý a s výjimkou jižní strany je lemovaný méně výrazným fabionem. Místnost je osvětlena oknem ve východní a v severní stěně. Obě dvoukřídlá okna jsou osazená do niky se zeslabeným parapetem a rovným překladem. Špalety jsou z poloviny šikmé a na líc stěny navazují kolmo podobně, jako špalety okenních otvorů v sousední jižní místnosti. V západní stěně jsou dveře, které vedou do další místnosti.

Tato místnost (105) je plochostropá a otevírá se ven dvojicí oken v severní stěně. Východněji umístěné okno je v nice, jejíž východní špaleta je pravoúhlá s čtvrtkruhovým mírným promutím v horní části, které patrně umožňuje sklápění nadsvětlíku. Západní špaleta je šikmá. Nika druhého okna má obě špalety šikmé. Obě okenní niky mají zeslabený parapet a rovný překlad.

Z místnosti je příčkou a dveřmi vyčleněna menší prostora (106), která byla v době průzkumu nepřístupná.

Jižní stěna předchozí místnosti je na jejím východním konci přerušena segmentovým záklenkem, do kterého je vložena příčka s dveřmi. Tyto dveře vedou do úzké obdélné místnosti (107). Jižní konec místnosti se půdorysným odskočením po obou stranách zužuje a jižní stěna je zeslabena přímým překladem.

Z chodby v hlavním východním křídle jsou přístupné další místnosti v jeho jižní části. Severněji situovaná místnost (108) je přístupná dveřmi v pravoúhlé nice a rovným nadpražím. Místnost je plochostropá a má protáhlý obdélný půdorys. Osvětlena je dvojicí oken na východní stěně. Okna jsou umístěná v nice s lehce šikmými špaletami, mírně zeslabeným parapetem a rovným překladem. Zhruba v polovině délky severní stěny se nachází mělká pravoúhlá nika s rovným nadpražím. V jižní stěně jsou pak dveře do sousední místnosti.

Tato místnost (109) je přístupná rovněž z chodby dveřmi v pravoúhlé nice s rovným nadpražím. Má podobný charakter jako předchozí. Osvětlena je však pouze jedním oknem v nice se zeslabeným parapetem a rovným překladem. Špalety niky jsou po hranu parapetu pravoúhlé a dále k lici stěny se šikmo rozevírají. V jižní stěně jsou dveře, které vedou do obdobné místnosti v koncové poloze.

Prostor (110) se otevírá ven oknem v nice stejného provedení jako v sousední místnosti. V severozápadním koutě místnosti předstupuje zdívo komínového tělesa. I tato místnost je přístupná přímo z chodby dveřmi v pravoúhlé nice s rovným nadpražím.

Z chodby je dále přístupná dveřmi v pravoúhlé nice s rovným nadpražím plochostropá místnost v přístavku mezi oběma křídly (111). Okno místnosti směřuje na jih do dvora. Má rovný překlad a pravoúhlé špalety. V severní stěně je pravoúhlý výklenek po zazděném průchodu na schodišťovou podestu.

V západní stěně jsou dveře do sousední místnosti (112) stejného charakteru. I tato místnost je osvětlena jedním oknem z jihu. V severní stěně jsou dveře, které vedou do krátké chodby.

Dveře do chodby (117) jsou osazeny v pravoúhlé nice s rovným nadpražím. Místnost situovaná za schodištěm je plochostropá. V severní silné šikmo ubíhající zdi je proražen průchod, který má segmentový nepravidelný záklenek s rovnými okraji. Vede do hlavní chodby v bočním křídle budovy.

Tato chodba (115) je komunikačně napojena na schodišťovou podestu pravoúhlým průchodem s rovným nadpražím. Severovýchodním koutem chodby prostupuje část zdiva šachty, která bude dále popsána v rozboru půdního prostoru. Ve čtvrtině své délky je chodba přetata přímým překladem a téměř v polovině je přerušena příčkou s průchodem. Za příčkou následují ještě dva přímé překlady. Chodba má v celé své délce rovný podhled. V západní části jižní stěny chodby jsou proraženy dva široké průchody s rovným nadpražím, které zpřístupňují novodobou přístavbu.

Z východního konce chodby je příčkou vyčleněna drobná místnost (116), která však nebyla během průzkumu přístupná, ale pravděpodobně se zde nebude nacházet nic hodné pozornosti.

Stejně tak je i na západním konci z chodby vyčleněna další drobná místnost (128).

Ve východní části jižní stěny chodby jsou dveře, které vedou do plochostropé místnosti (114) situované uvnitř dispozice přístavku mezi křídly budovy. Dveře jsou vsazeny v hlubší nice, jejíž východní špaleta je částečně šikmá a západní pravoúhlá. Nadpraží je rovné. Místnost má téměř čtvercový půdorys. Na severní a východní straně jsou pravoúhlé niky s rovným nadpražím. Patrně se jedná o pozůstatky po zazděných dveřních otvorech. V západní stěně jdou dveře, které vedou do novodobé přístavby budovy. Na jihu jsou pak dveře do místnosti při průčelí.

Místnost (113) je plochostropá. Z jihu je osvětlena trojkřídly oknem v jednoduché pravoúhlé nice. Západní stěna je prolomena průchodem s dveřmi, které také vedou do novodobé přístavby. Ve východní stěně je pravoúhlý výklenek po zazděném dveřním otvoru.

Všechny zbylé místnosti podél severního průčelí budovy jsou přístupné z chodby v bočním křídle. Nejvýchodněji situovaný prostor (118) je rozdělen novodobými příčkami na jednotlivé kabinky toalet. Podhled je zde rovný. Prostor je osvětlen ze severní strany oknem v nice se šikmými špaletami, zeslabeným parapetem a rovným překladem.

Další dveře z chodby vedou do drobné úklidové komory, která je příčkami vyčleněna ze sousedního prostoru toalet (119). Také tyto toalety jsou přístupné z hlavní chodby a jsou příčkami rozčleněny na jednotlivé kabinky. Prostor je osvětlen dvojicí oken na severní straně, která jsou osazena v nikách se šikmými špaletami, zeslabeným parapetem a rovným překladem. Strop tohoto prostoru má rovný podhled.

Následující dveře na severní straně chodby vedou do protáhlé úzké místnosti (120), která slouží jako kuchyňka. Plochý strop místnosti je po severní, západní a jižní straně opatřen fabionem s ozubem. Nasazení fabionu na římsu naznačuje klasicistní původ, ale tvar fabionu odpovídá spíše až konci 19. století. Je pravděpodobné, že zde byla ponechána starší římsa a během úpravy podhledu byl vytvořen nový fabion. Místnost se otevírá do ulice oknem se šikmými špaletami, zeslabeným parapetem a rovným překladem.

Další dvojice místností směrem na západ (121 a 122) má podobný charakter. Obě prostory mají rovný podhled a jsou osvětleny oknem v severní stěně. Okenní výklenky mají zeslabené parapety, rozevřené špalety a přímé překlady.

Sousední místnost (123) má obdélný půdorys a je plochostropá. V jihovýchodním koutě prostupuje místností komínové těleso. Východní stěna je zeslabena překladem. V severní stěně je dvoukřídlé okno osazené do výklenku se šikmými špaletami, zeslabeným parapetem a přímým překladem.

Následující tři místnosti (124, 125 a 126) jsou podobně koncipované a dnes slouží jako kanceláře. Obdélné místnosti jsou samostatně přístupné ze západního konce chodby. Osvětleny jsou okny v severní obvodové zdi. Okenní výklenky mají šikmo rozevřené špalety a přímé překlady. Parapet východnější z místností je lehce zeslaben, ostatní jsou v lici stěn. V jihovýchodním koutě prostřední místnosti prochází komínové těleso. Strop místností je opatřen rovným podhledem. Nad ním se ovšem ukrývá iluzivní necková klenba, která bude zmíněna dále. Tato klenba se nachází nad celým západním koncem severního křídla a tedy i nad chodbou.

Poslední místnost (127) se nachází v koncové poloze a je přístupná dveřmi přes přilehlou místnost. Osvětlena je oknem ve stejném provedení jako předchozí. Její strop je rovněž zakryt rovným podhledem.

KROV, STŘECHA

Po schodišti je možné pokračovat dále na půdu. Mezipodesta schodiště je tvořena polem ploché segmentové klenby podepřené ocelovým nosníkem. Starší tvar schodiště byl nejspíše dvojramenný s mezipodestou, ale v souvislosti s vybudováním střešní nástavby bylo schodiště upraveno. Současné schodiště je tvořeno nástupním ramenem, na které nad starší mezipodestou navazuje kolmé rameno s šikmými prvními čtyřmi stupni. Náslapná plocha i čela schodišťových stupňů jsou překryty PVC, takže není možné určit jejich materiál. Lze pouze předpokládat, že na rozdíl od schodiště do patra nejsou stupně kamenné a budou spíše až novodobé.

Z podesty schodiště jsou přístupné místnosti v novodobé střešní nástavbě nad přístavkem mezi křídly budovy. Tvoří je čtveřice plochostropých prostor (202, 203, 204, 205) obdobného charakteru. Místnosti jsou osvětleny dvoukřídlými okny.

Prostor krovu budovy je přístupný přímo z podesty schodiště (201). Od prostoru schodiště je oddělen železnými protipožárními dveřmi pravděpodobně z počátku 20. století. Dveře jsou tvořeny nosným rámem z pásů doplněným tenčími výztužnými průmyslově vyrobenými diagonálními pásy na lícové straně, jejichž spodní část je zahnutá směrem ke středu. Výplň železných dveří je celoplošná hladká z válcovaného plechu. Křížení diagonálních pásů je ozdobeno kovanou růžicí podloženou kruhovým plátem. Klíčová dírka je ozdobena vykrajovaným plechem, pod kterým je umístěno vertikální hladké přitahovadlo. Rubová strana dveří je hladká, členěná pouze jednoduchými horizontálními pásovými závěsy. Kování krabicového zámku je bez zdobení vyjma srdcovitých konců pásu, pomocí kterých je přinýtován ke dveřím. Samotné závěsy mají žaludové ukončení.

Již v rámci dispozičního rozboru stavby bylo řečeno, že prostor půdy je rozdělen do dvou částí zděným trojúhelným štítem z pálených cihel, který stojí zhruba v polovině délky východního křídla. Druhý štít odděluje prostor půdy od sousedního domu. Oba štíty jsou zpevněny soustavou přízedních polopilířů. Severní štít je opatřen vstupem s přímým cihelným nadpražím a kovanými železnými dveřmi z poloviny 19. století.¹⁷ Konstrukce dveří je tvořena nosným rámem z pásů, které jsou na lícové straně doplněny prostými diagonálními překříženými pásy. Výplň tvoří šest pronýtaných kovaných železných plátů. Klíčová dírka je ozdobena jednoduchým plechem lístkového tvaru. Do zdi jsou dveře kotveny

¹⁷ Konstrukce dveří odpovídá spíše 1. polovině 19. století, ale v tomto případě je nutné počítat s dlouhou setrvačností kovářské práce a proto nelze vyloučit jejich původ případně až ze třetí čtvrtiny 19. století.

trojicí horizontálních pásových závěsů. Na dveřích chybí zámek. Opatřeny jsou pouze malým vertikálním přitahovadlem na rubové straně.

Konstrukci krovu v jižní části půdy mezi štíty tvoří tzv. Rankův krov pravděpodobně z poloviny 19. století.¹⁸ Krov se skládá ze čtyř plných vazeb z rozpěr mezi sloupky šikmých stolic, které jsou nasazeny na vazný trám a nesou vaznice. Podélné zavětrování tvoří pásy ze šikmých sloupků do vaznic. Krokve jsou pak opřené o vaznice a osazené na pozednici. Jednotlivé prvky jsou číslovány směrem od jihu značkami provedenými dlátem nebo sekerou.

Základem nosné konstrukce zbylé části střechy je dřevěný hambalkový krov o jedné úrovni hambalků se stojatou stolicí posazený na dvojité trémové pozednice uložené na zdivu. Krov je tvořen příčnými vazbami, plnými a mezilehlými. Sloupky stojatých stolic jsou podepřeny šikmými vzpěrami. Plné vazby mají vazný trám, v ostatních vazbách je nahrazují kráčata. Tento krov je možné datovat do 1. poloviny 19. století. Některé prvky krovu jsou opatřeny tesařskými značkami provedenými dlátem nebo sekerou a mnohé z prvků nesou stopy druhotného použití a oprav, takže mohou být starší. Krov nad západním koncem severního křídla je tvořen pouze krokviemi spojenými hambálky, které jsou ještě v nižší úrovni patrně dodatečně staženy kleštinami.

Do severovýchodního nároží je vložena krovová konstrukce čtyřboké kopulové střechy věžice z počátku 20. století. Přes vazné trámy je položen kratší trámek se sloupkem, který podpírá čtvercový nosný rám doplněný o diagonály. Do rámu jsou usazeny skružové krokve a šikmé rozpěry, které se stýkají u vrcholu sloupku stojícím na křížení diagonál rámu. Krokve a vzpěry jsou ještě staženy kleštinami.

V západní části bočního severního křídla budovy vystupuje do prostoru krovu rub falešné neckové klenby klasicistního vzhledu, ale pravděpodobně bude pocházet až z počátku 20. století. Omítnutý prkenný podhled je nesen příčnými trámy, které jsou vynášeny šikmými sloupky a doplněny skružovými vzpěrami. Na kratších stranách se na tento rastr napojují kolmé trámy ve shodném provedení stejně jako v diagonálním směru nad hranami klenby. Některé prvky konstrukce jsou opatřeny tesařskými značkami provedenými dlátem nebo sekerou. Klenba je poměrně vzdutá, a proto je krov v těchto místech tvořen pouze krokviemi s hambálky. Lícová strana klenby je opatřena secesní štukovou výzdobou z počátku 20. století s motivy lipových listů opatřenou bílým nátěrem.¹⁹

Na podlaze podkroví jsou v celém jeho rozsahu položeny topinky. Konstrukce podlahy podkroví je uprostřed severního křídla při jižní straně odkrytá a odhaluje tak prvky dřevěného trémového stropu s omítaným prkenným záklopem.

Podkrovím prostupuje osm zděných hranolových komínových těles v podkroví opatřených hrubě zatřenou omítkou. Komíny jsou dnes nevyužívané a ukončené ještě pod střechou. Druhý komín od západu je na své západní straně opatřen dvěma datačními nápisy vyrytými do omítkové kartuše. Vztahují se nejspíše k úpravě zdiva nebo pokrývačským pracím. Starší z nich je bohužel špatně čitelný. Nápis lze snad číst jako „1880 ... rok díl ... J. Maštalka 28. června“. Spodní nápis zní „O. S. D., 27. 3. 1958, Houška“. Na severní straně dalšího komína směrem na východ je rovněž datační nápis v omítkové kartuši. Také je hůře čitelný, ale nápis zní snad takto: „Maštalka Josef, 1883“. Nejjižněji umístěný komín je tzv. průlezný, čemuž plně odpovídá jeho vnitřní rozměr.

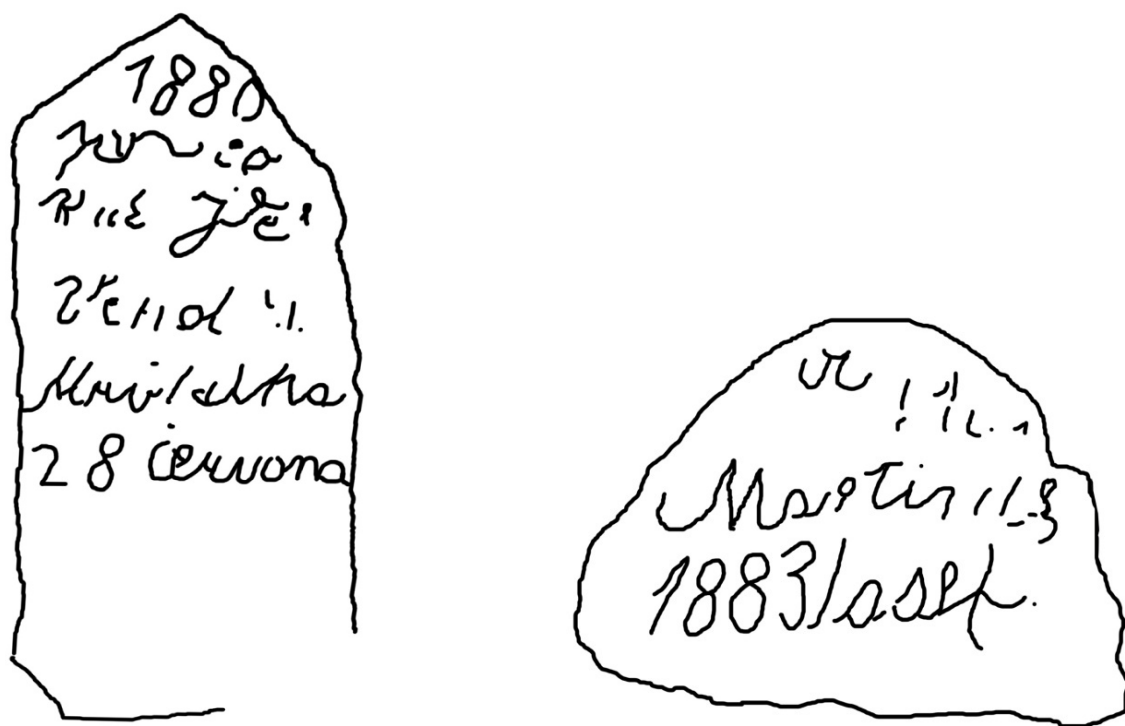
V severovýchodní části podkroví stojí také mohutná zděná šachta, která je na jižní straně opatřena oknem. Dřevěný rám okna je jednoduchý s okosením na vnitřní straně.

¹⁸ Tento typ krovu je nazýván podle svého tvůrce pražského tesaře Michala Ranka. Užíval se poměrně často od 30. let 19. století až do třetí čtvrtiny 19. století. Zpočátku se však na něj vztahovala autorská práva, proto pokud by byl proveden před polovinou 19. století, musel by být zhotoven přímo pod vedením Ranka, což je méně pravděpodobné, ovšem zcela vyloučit to nelze.

¹⁹ Lícová strana falešné klenby je dnes zakryta sádkokartonovým podhledem. Popis výzdoby na lícové straně je proveden dle fotografie z roku 2003 z archivu Městského úřadu v Českém Brodě.

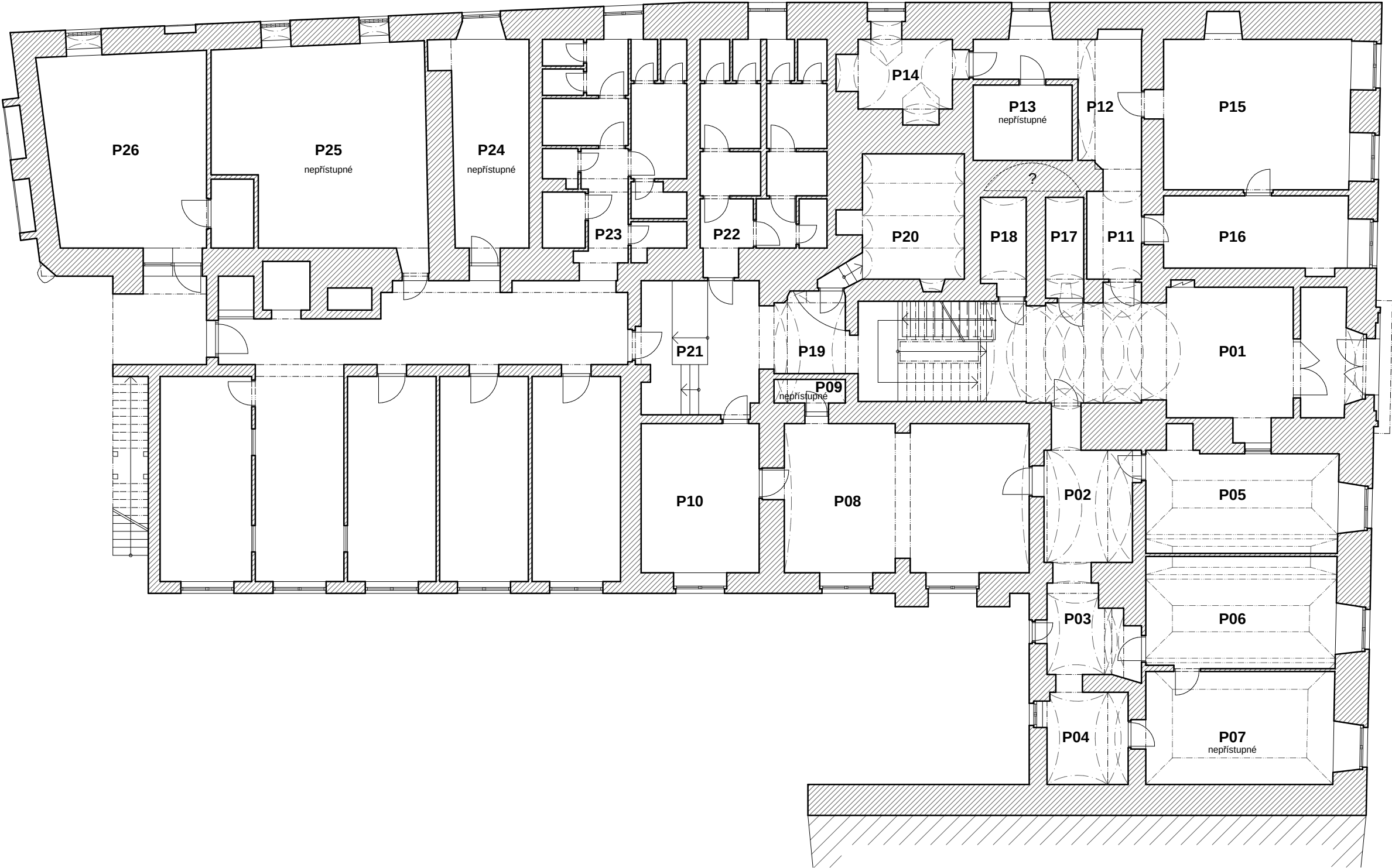
Okno je rozděleno křížem na čtyři tabulky a je doplněno o dvojici zapuštěných bohatě profilovaných nebarokních závěsů. Okno pochází s největší pravděpodobností z počátku 20. století.²⁰ Vnitřní prostor šachty není očazený a je opatřen omítkou. V jejím severozápadním rohu se ve spodní části nachází kuželovitá konkávně prohnutá hmota zdiva. V nižších podlažích je šachta v současné době nepřístupná. Šachtu lze interpretovat jako větrací šachu nebo světlík. Navazovala na šachtu v nižších podlažích, která vznikla zazděním půlkruhového zakončení prostoru staršího zrušeného klasicistního schodiště a sloužila nepochybně k odvětrávání toalet umístěných uvnitř dispozice. Vznikla tak na počátku 20. století spolu s novým schodištěm v síni budovy. Při mladší opravě střechy byla její nadstřešní část odbourána.

V severozápadní části půdy jsou pak ještě umístěny na ocelových nosnících dvě nýtované plechové nádrže na vodu, z nichž západněji osazená nádrž je pobitá prkny. Na půdě jsou také odložené rámové dveře s horní skleněnou výplní a „bambulkovými“ závěsy doplněné o mosaznou novorenesanční kliku datovatelné do 2. poloviny 19. století.

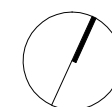
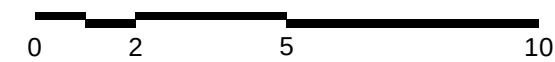

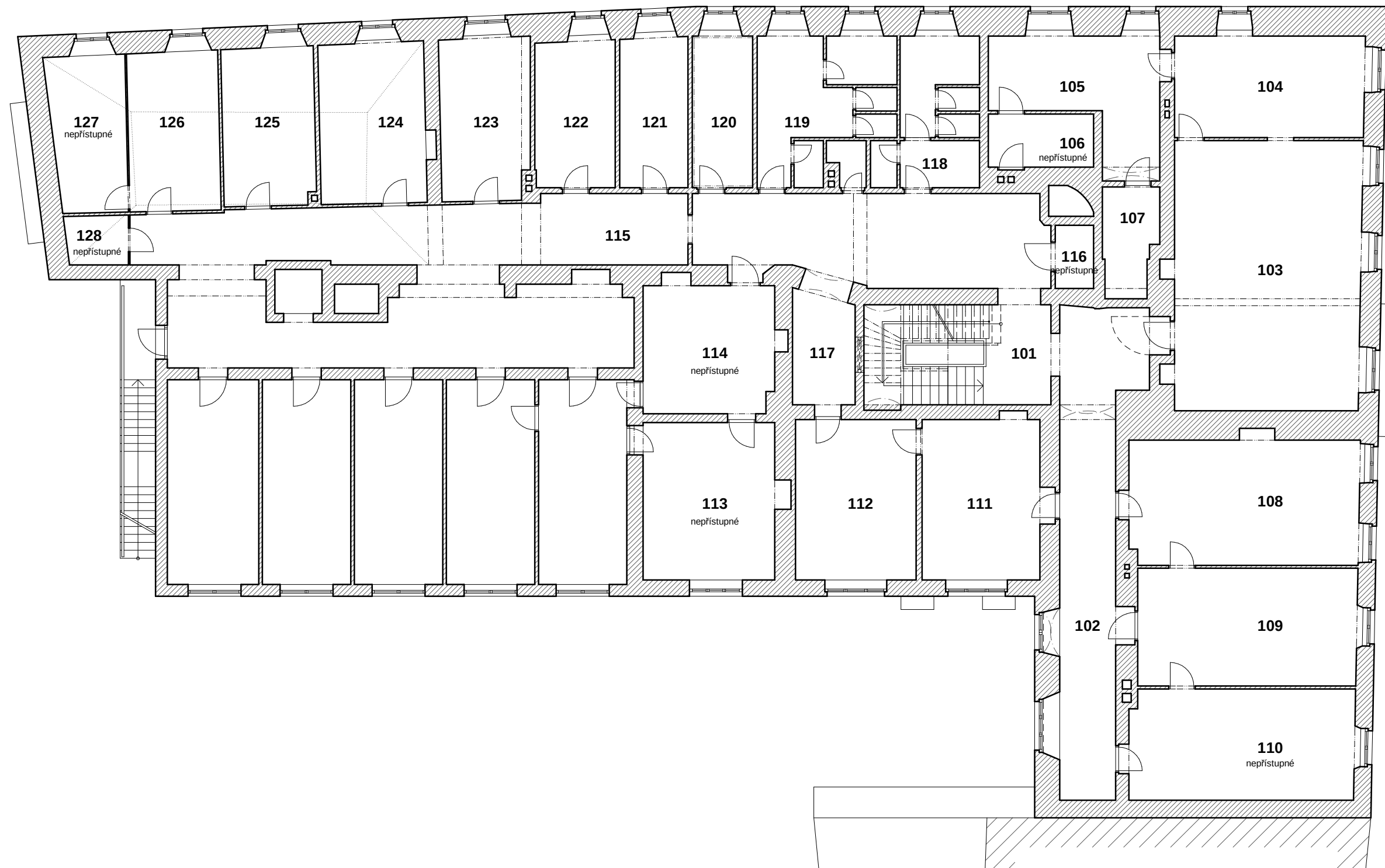
▲ Obr. 23: Nákras bez měřítka dvou starších datačních nápisů z 80. let 19. století na komínových tělesech v prostoru krovu. Levý nápis lze snad číst jako „1880 ... rok zdl ... J. Mařalka 28. června“. Pravý nápis zní nejspíše „Mařalka Josef, 1883“.

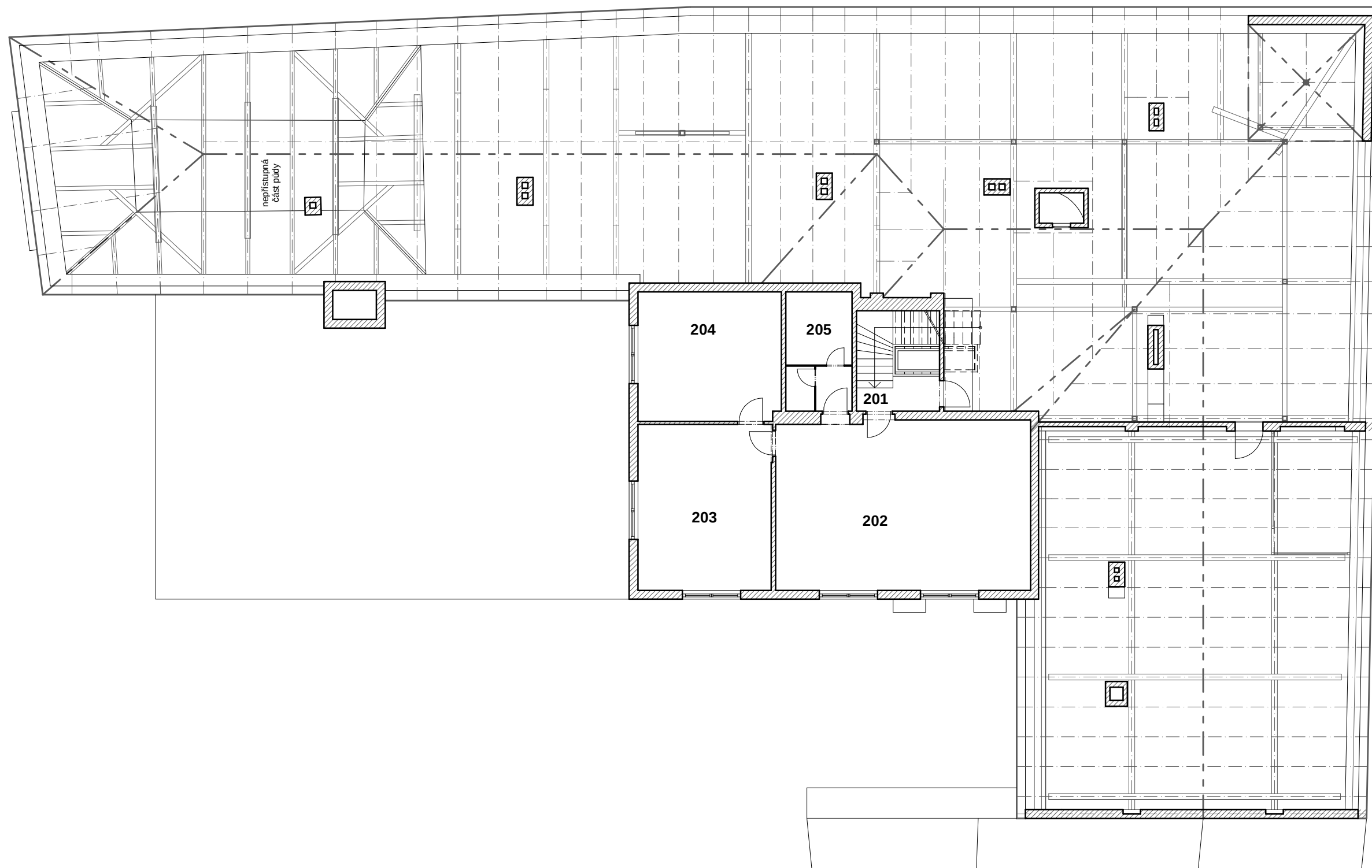
²⁰ Závěsy okna odpovídají svojí bohatou profilací pozdně barokním závěsům z konce 18. století, ale vzhledem k tomu, že je okno umístěno v podružném prostoru a závěsy nejspíše nejsou zhotovené z mosazi, půjde s největší pravděpodobností o historizující prvek z konce 19. či spíše začátku 20. století.

PŮDORYS SKLEPŮ M 1:150

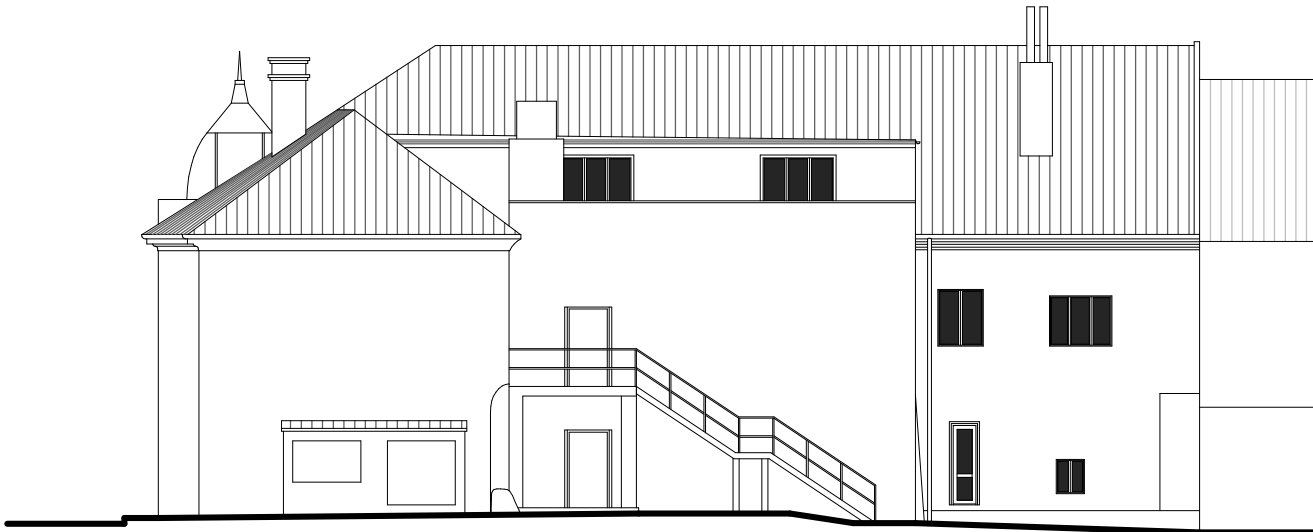

STÁVAJÍCÍ STAV

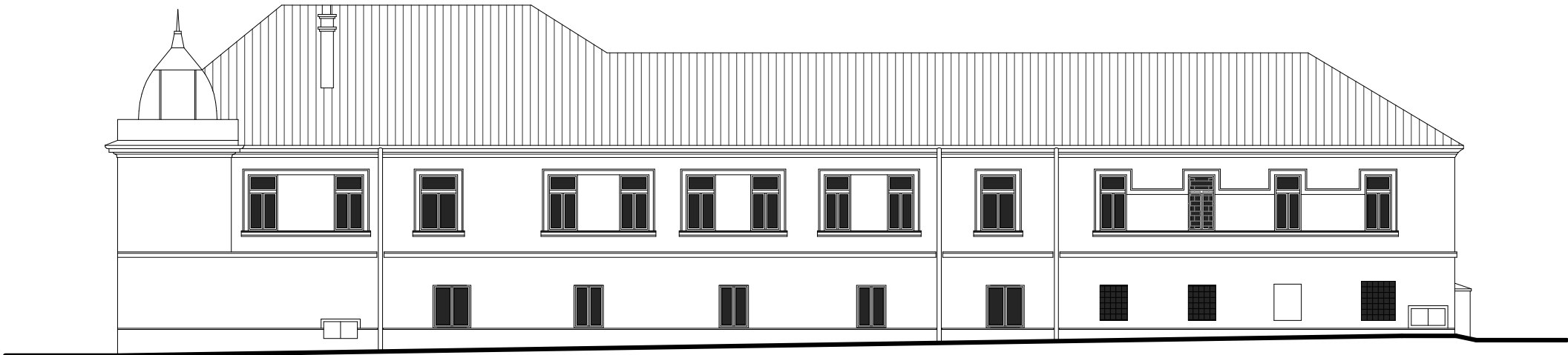
POHLEDY M 1:200

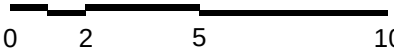
POHLED VÝCHODNÍ

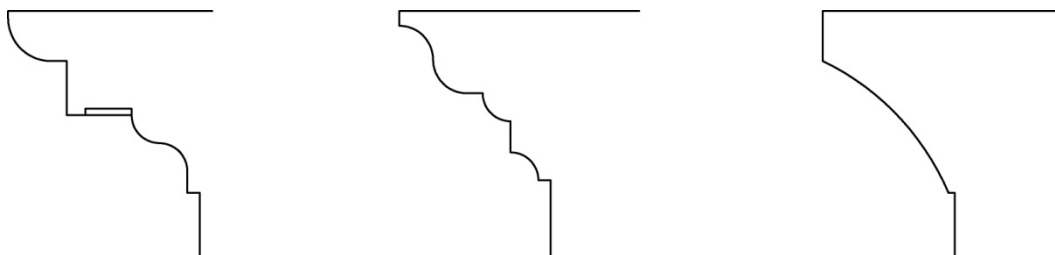

POHLED ZÁPADNÍ

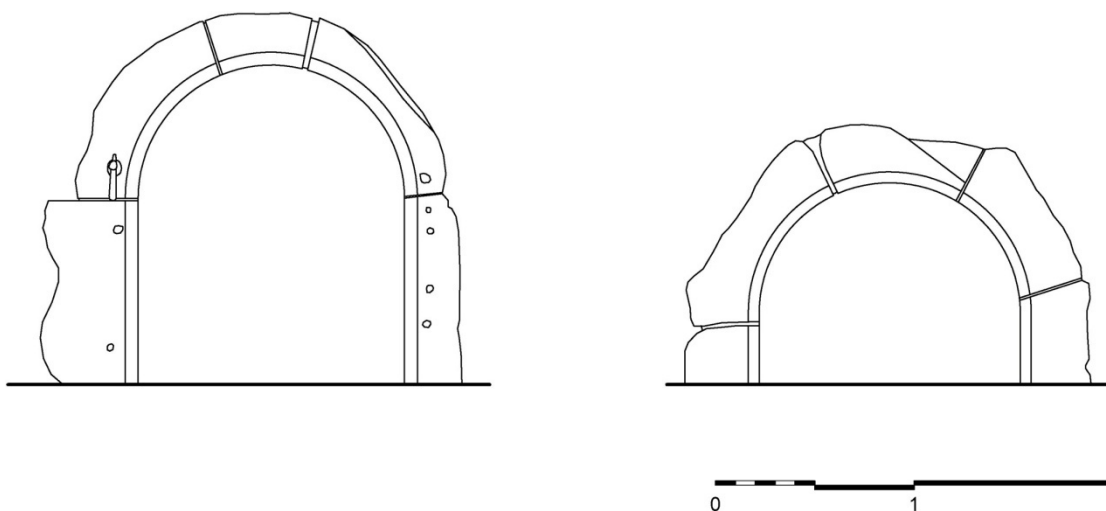

POHLED SEVERNÍ

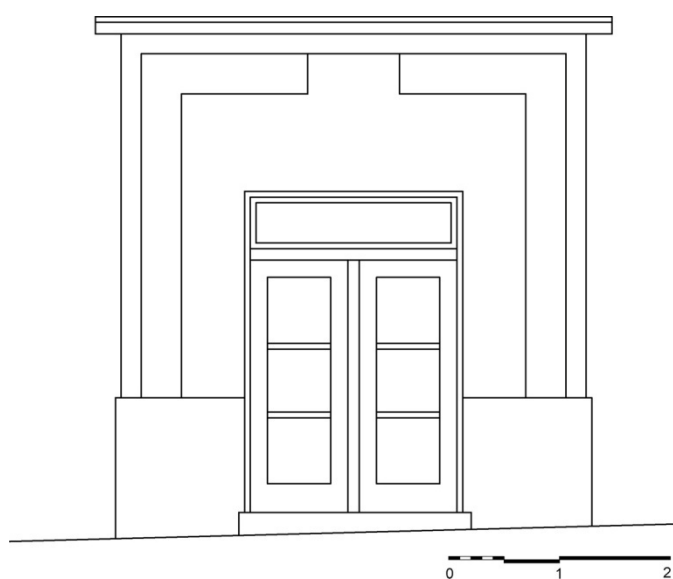

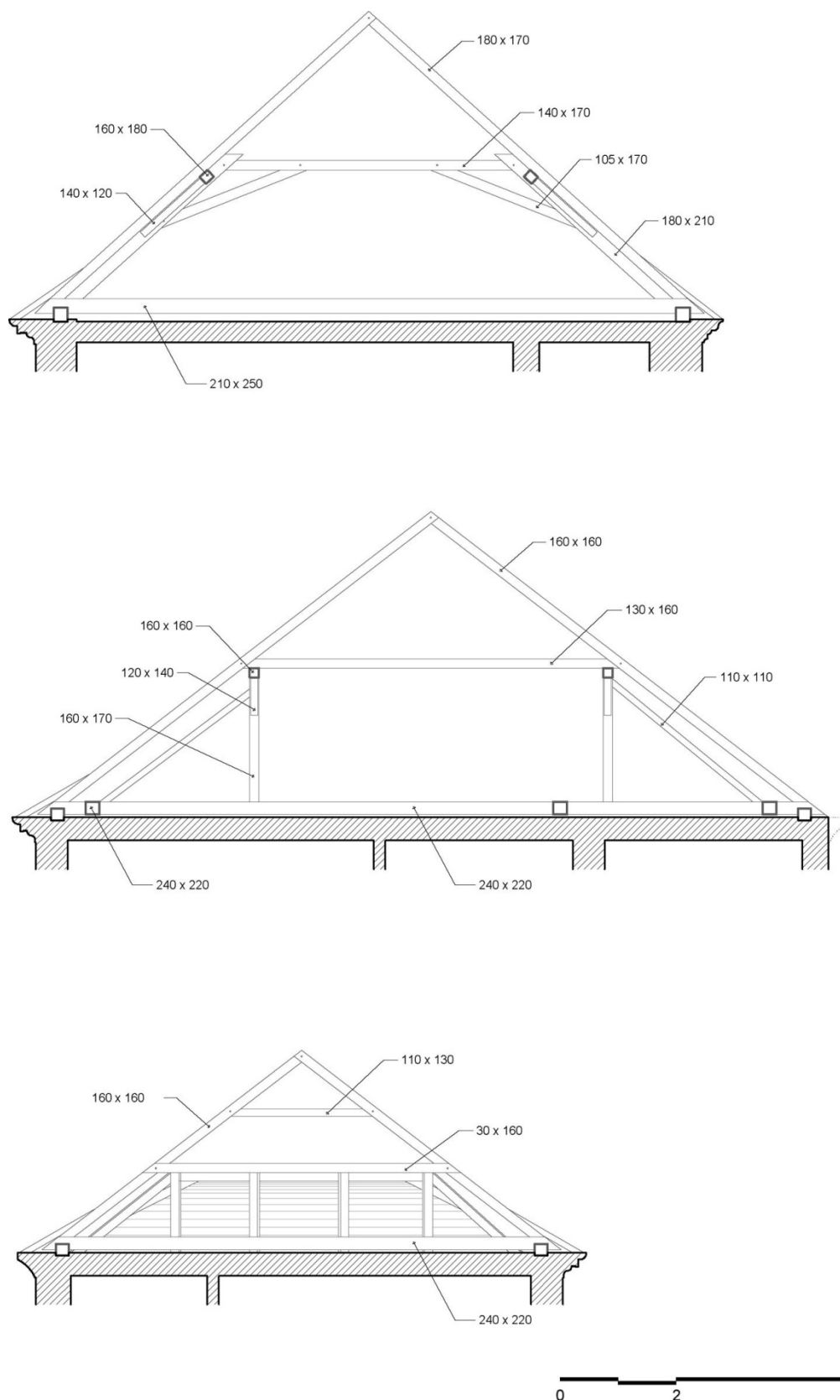
▲ Obr. 24: Schéma profilů hlavních říms. Vlevo římsa východního a severního průčelí, uprostřed římsa západního průčelí východního křídla, vpravo římsa západního průčelí severního křídla.

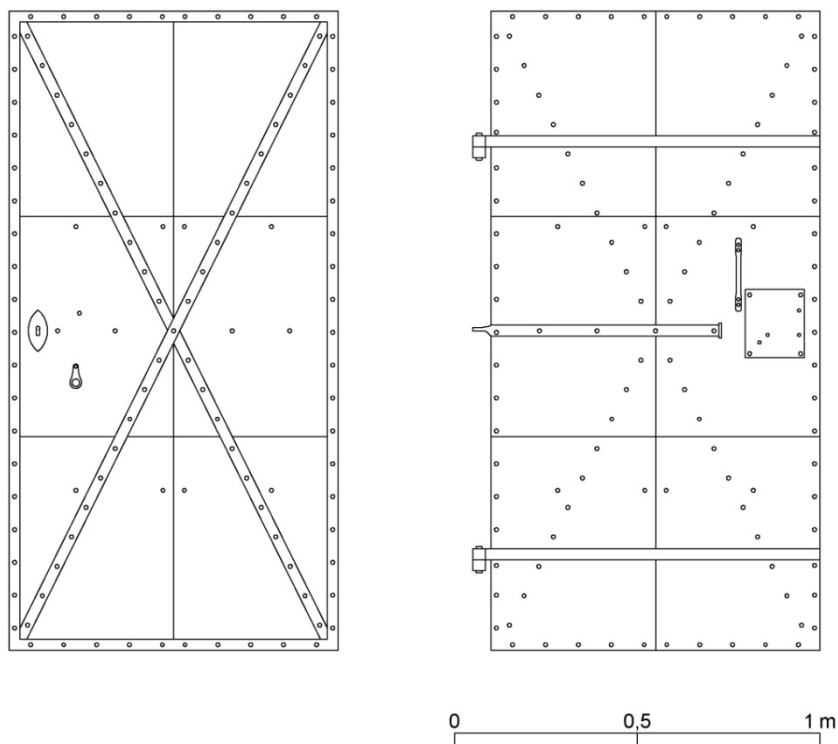
▲ Obr. 25: Vlevo portál s polodrážkou ve sklepe S06 pravděpodobně z 16. století, vpravo gotický portál s okosením ve sklepe S09 z počátku 15. století.

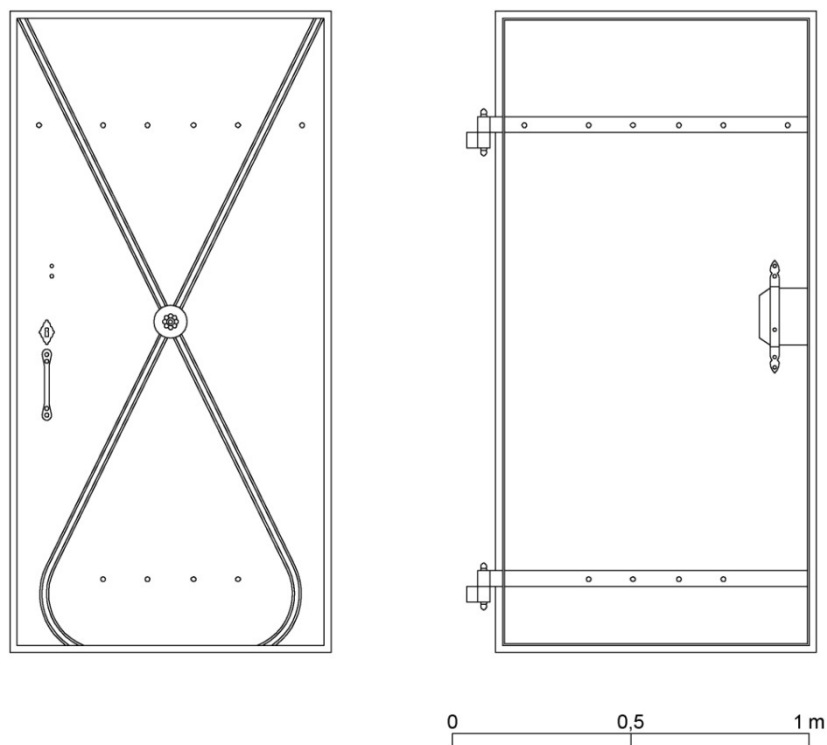
▲ Obr. 26: Ostění hlavního vstupu provedené v pemrlovaném taženém terrazzu na přelomu 30. a 40. let 20. století.

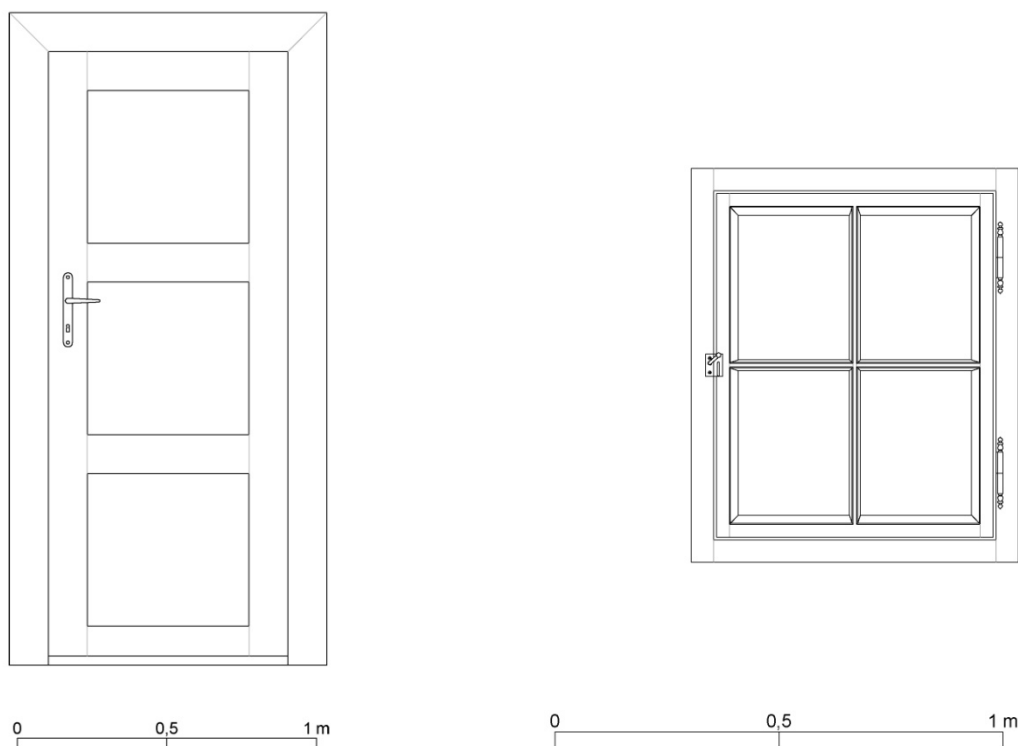
▲ Obr. 27: Schéma plných vazeb krovu. Nahoře tzv. Rankův krov z poloviny 19. století nad jižní částí východního křídla, uprostřed hambálkový krov z 1. poloviny 19. století nad severním a částí východního křídla, dole hambálkový krov s nosnou konstrukcí falešné klenby nad západní částí severního křídla.

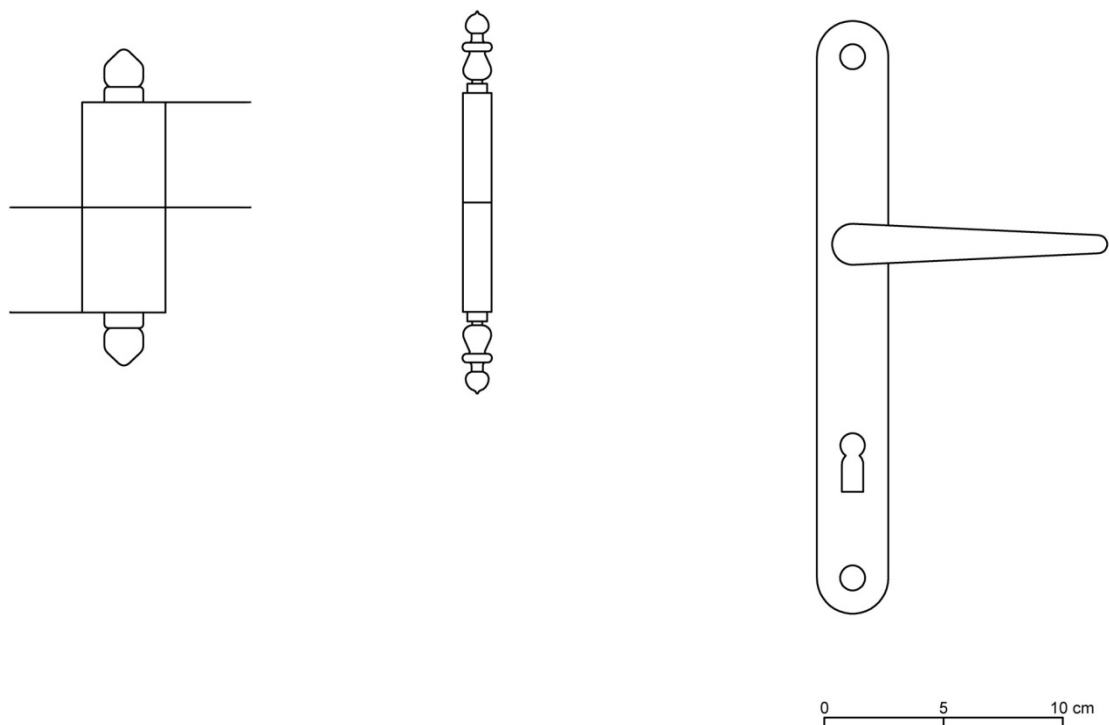
▲ Obr. 28: Pohled na líc a rub železných dveří z poloviny 19. století ve štítové zdi krovu.

▲ Obr. 29: Pohled na líc a rub železných dveří z počátku 20. století ve vstupu do krovu.

▲ Obr. 30: Vlevo lícová strana dveří ze 40. let 20. století v místnosti P08. Vpravo okno světlíku v prostoru krovu z počátku 20. století.

▲ Obr. 31: Detaily kování. Vlevo kování s žaludovými konci železných dveří do krovu datovatelné do počátku 20. století. Uprostřed zapuštěný závěs okna šachty v prostoru krovu s bohatými „barokními“ profily konců z počátku 20. století. Vpravo jednoduše tvarovaná dvevní klika z bílé slitiny ze 40. let 20. století na dveřích v místnosti P08.

STAVEBNÍ HISTORIE

Z rozboru stavby vyplívá, že budova čp. 56 prošla složitým stavebním vývojem a její přesnější stavební vývoj, zvláště pak v případě dispozice, není za současného stavu možné zcela spolehlivě určit. V budově není mnoho blížeji datovatelných konstrukcí především ze staršího horizontu, a proto je jejich časové zařazení spíše rámcové. Ani archivní prameny v tomto případě nepřinášejí mnoho záznamů umožňujících absolutní datování.

GOTIKA

Jak již bylo zmíněno, dnešní budovu tvořily ve středověku dva samostatné domy. Parcely obou domů byly vyměřeny snad současně s lokací města. Můžeme spekulativně předpokládat, že oba domy vznikly nejprve v lehčí konstrukci např. roubené nebo hrázděné a teprve postupně, během období gotiky byly nejspíše po částech přebudovány do kamenné podoby. Oba domy byly podsklepené. Celkové rozvržení sklepních prostor zde dosvědčuje jejich středověké či raně novověké rozvržení. Sklepy pravého domu tvořil nepochybně sklep S06 a zřejmě v určité podobě i sklep S04. Právě posledně uvedený mohl být v mladší době pouze nově zaklenut nebo výškově přeskupen. Mohlo by tak jít o polosuterén gotického domu nad kterým se nacházela světnice. To je ovšem pouze hypotéza. Pravděpodobně gotická bude také severní stěna sklepa S02, která však byla nepochybně na počátku 20. let částečně upravena. Sklepy pod levým domem sestávaly ze sklepních prostor S09 a S12 propojených průchodem lemovaným portálem s okosením, který pochází nejspíše z počátku 15. století. V severní části sklepa S09 se nachází zazděný vstupní portál s původně obloukovitým zakončením. Současnou situaci ovšem můžeme jednoznačně interpretovat jako druhotně zrušený původní, snad ještě gotický, vstup do sklepení přímo z náměstí. Takovéto komunikační schéma měla i řada dalších českobrodských domů kolem náměstí²¹ a svědčí pravděpodobně o skladování sudů s pivem v rámci práva várečného, kterým tento dům disponoval. V jádru gotický by snad mohl být také sklep S10, který pokračuje západním směrem.

Podoba nadzemní části obou domů v této době je zahalena tajemstvím. Lze předpokládat, že by alespoň východní část barokního obvodového zdiva přízemí byla v jádru ještě gotická a později jen přepletovaná či jinak pohlcená. Tuto domněnku však nebylo možné ověřit hloubkovým průzkumem. Z dochovaného dispozičního uspořádání se lze domnívat, že alespoň pravý dům mohl být průjezdového typu, což by i reflektovalo mladší komunikační uspořádání.

RENESSANCE

Pokud nepochází dodatečně vyhloubený sklep S07 již z konce 15. století, tak byl zřejmě vybudován v průběhu 16. století. Tento sklep je celý umístěn pod náměstím a tedy před průčelím domu. Přístupný je půlkruhovým kamenným portálem ještě středověké konstrukce, který by bylo možné datovat do 16. nebo nejdéle začátku 17. století. Polodrážka pro dveře bude nejspíše až dodatečně vysekaná.

Nadzemní konstrukce zařaditelné do období renesance se v rámci dispozice budovy nepodařilo spolehlivě určit. Je však možné, že oba domy v této době neprošly žádnou zásadní přestavbou, anebo že byly naopak později vážněji poškozené, což by mohlo souviset s osudy města během třicetileté války a několika požárů. Z historického popisu z roku 1580 alespoň víme, že se v přízemí pravého domu nacházela síň, hostinec s lůžky a průchozí komora. V patře je pak uveden mázhaus a velká světnice. Ztotožnit tento popis dispozice se současnými prostory však není po četných přestavbách možné. Velmi opatrně by bylo možné uvažovat o klenuté místnosti P14 jako o zmíněné průchozí světnici s tím, že by její klenba byla v období baroka pouze upravena nebo nově vyzděna.

²¹ Například dům čp. 46. FROLÍK, Jan: Dokumentace sklepů v čp. 1, 25 a 56, 2011.

BAROKO

Období baroka provázely četné požáry. Oba domy vyhořely nejprve v roce 1628. Zda byly domy ihned po požáru opraveny, nevíme. Pravý dům, který v té době sloužil jako hospoda, tehdejší majitelka zřejmě nechala záhy opravit. Jisté je, že za třicetileté války bylo roku 1639 celé město švédským vojskem vyplněno a znovu vypáleno. Tato katastrofa pravděpodobně zasáhla i domy tvořící dnešní budovu čp. 56. Město zůstalo až do konce války pusté a teprve pak začala jeho pozvolná obnova. V polovině 17. století jsou domy popisovány ještě jako zbořeníště. V roce 1686 při velkém požáru města vyhořely pravděpodobně oba domy znovu. Po této události byly hospoda U černého orla a snad i sousední levý dům opraveny. Ve druhé polovině 18. století byly oba domy majetkově spojeny. Představu, jak domy vypadaly na začátku 19. století, si můžeme udělat díky dochované kresbě. Pravý nárožní dům měl jednoduché fasády členěné lizénovými pásy. Byl patrový s dvojicí valbových střech a hřebeny střech kolmými k náměstí. Při jižním okraji průčelí, v místech dnešního vstupu, se v přízemí nacházel obloukový portál se vstupem do síně či průjezdu. Vedle tohoto portálu se nacházela dvě okna. Patro se otevíralo do náměstí pěti okny v jednoduchých šambránách s podokenní římsou. Nároží bylo doplněné o barokní reliéf císařského orla, který má na prsou štít, v jehož prvním a třetím poli je vyobrazen lev a ve druhém a čtvrtém poli čtveřice pruhů. Sousední levý dům byl přízemní. Barokní fasáda byla členěna pilastry a profilovanou římsou. V přízemí se nacházely dvě okna s obloukovým zakončením. Vstup do domu byl zřejmě v jeho jižní části, anebo byl již nahrazen oknem a dům zpřístupněn z interiéru sousedního domu. Průčelí pak bylo zakončeno volutovým štítem.

Sklepení pravého domu bylo snad v období baroka rozšířeno o sklep S04, který se nachází pod zadní částí budovy. Jeho stáří však není možné kvůli četným novodobým přízdívkám a omítkám možné spolehlivě určit. Pozůstatkem barokní dispozice by mohla být také místnost P14 zaklenutá valenou klenbou s dvojicí nestyčných pětibokých výsečí, která se nachází při severní obvodové zdi bočního křídla, pakliže není v jádru ještě starší.

KLASICISMUS

Po majetkovém sjednocení obou domů došlo nejspíše také ke sjednocení stavebnímu. Dům byl tak někdy v 1. polovině 19. století po roce 1820 přestavěn. Situace v této době je už poněkud jasnější. Pokud se to nestalo již dříve, tak byly všechny sklepní prostory pod severním křídlem komunikačně propojeny sklepem S03 podél osy souběžné s ulicí. Dosud samostatné soustavy sklepů pod původními domy byly spojeny dlouhou chodbou S08. Sklepení bylo nejspíše v této době zpřístupněno klenutou šíjí také přímo ze dvora, čemuž by mohly nasvědčovat i opěráky na jižním průčelí přístavku.

Přestavbou prošla také nadzemní část budovy. Severní křídlo bylo prodlouženo západním směrem a do kouta mezi obě křídla byl vložen nový přístavek. Tato situace je zachycena již na mapě stabilního katastru z roku 1841. Jihozápadní nároží severního křídla bylo okosené a opatřené ochranným kamenným patníkem. Dispozice klasicistní budovy je také lépe čitelná. Síň byla na západním konci zaklenuta třemi poli plackové klenby oddělenými klenutými pasy. Zaklenutí komunikačních prostor v přízemí plackovými klenbami s pasy je pro klasicistní stavební období příznačné. Schodiště do patra a do sklepů se v této době nacházelo napravo od síně v prostoru dnešní místnosti P17 a P18. Mělo podobu vřetenové konstrukce na půlkruhově zakončeném půdorysu. Za schodištěm v přízemí se snad již v této době nacházela kuchyně hostince.

Původní levý dům byl zvýšen o patro. Komunikační schéma v patře patrně odpovídalo v obrysech tomu dnešnímu. Na konci severního křídla se nacházel samostatný byt. Nad domem byl pak pravděpodobně ve dvou fázích proveden nový krov sjednocující sedlové střechy s hřebenem rovnoběžným s náměstím a Suvorovovou ulicí. V období pozdního klasicismu zřejmě došlo rovněž ke sjednocení fasád, což by mohla dokládat i fotografie z přelomu 19. a 20. století. Tato fotografie je však příliš nezřetelná na to, aby bylo možné z ní vyvodit konkrétnější závěry. Pokud tomu tak bylo, pak současný rozvrh oken

odpovídá v zásadě pozdně klasicistní přestavbě s výjimkou úseku patra u nároží. Fasáda byla zřejmě hladká s výraznou mezipatrovou římsou a nároží stále zdobil reliéf orla, který také představoval domovní znamení.

V roce 1867 byl také zpracován projekt na výstavbu dřevěného tanečního altánu ve dvoře domu. Konstrukce krovu zakreslená na plánu vychází z tzv. Rankova krovu, stejně jako krov nad jižní částí východního křídla budovy. Zda byl tento altán nakonec skutečně realizován, nevíme.

HISTORISMUS A SECESE

Další stavební vývoj i proměny ve využití budovy pak již můžeme dobře sledovat v dějinách objektu. V roce 1907 zakoupil budovu Výbor Okresního zastupitelstva politického okresu Český Brod a dům byl následně radikálně stavebně adaptován pro úřední účely nejspíše podle projektu stavitele Františka Holy z Českého Brodu.²² Fasády domu byly upraveny v duchu dekorativního historismu s některými prvky lehce secesní ornamentiky. V souvislosti s úpravami fasád byl z nároží odstraněn reliéf císařského habsburského orla.²³ Osově symetrické hlavní průčelí bylo nad vstupem završeno volutovým štítem nad hlavní římsou a zvýrazněno mělkým risalitem. Dvojice stejných štítů s risalitem vznikla také nad severní fasádou. Štíty byly opatřeny dekorativními vázami a čučky. Nároží bylo akcentováno méně výraznou věžicí, která se na fasádě projevovala velmi mělkým risalitem vytvořeným v podstatě pouze v omítce. Zvýrazněna byla atikou ozdobenou vázami a drobným obloukovým štítkem. Vstup byl v přízemí i v patře lemován pilastry, stejně tak i nároží věžice. Hlavní vchod měl jednoduché ostění a segmentový záklenek. Okenní otvory v přízemí byly lemovány jednoduchou šambránou. Okno u věže pak mělo segmentový záklenek. Okenní otvory v patře měly nadokenní i podokenní římsou. V přízemí byla výkladcová okna s výklopným nadsvětlíkem. Okna v patře byla dvoukřídlá předělená poutcem. Okna věže a nad vstupem byla trojdílná s širším středním dílem, který byl v patře zvýrazněn dřevěným frontonem umístěným na okenním rámu. Od štítu nad vstupem a štítů u severní strany stavby se kolmo na střechu napojovaly menší sedlové úseky zastřešení. Věžice byla zakončena čtyřbokou kopulovou střešou zakončenou koruhví. Na východní straně střechy byly v této době tři střešní vikýře v podobě volských ok. Krytinu tvořily pálené tašky a na věžici zřejmě břidlice.

V rámci úprav dispozice vzniklo nové schodiště s kamennými stupni v zadní části síně, čímž byl zamezen průjezd do dvora přímo z náměstí. Za schodištěm však byl ponechán průchod do zaklenutého závětrí a dále na dvůr. Schodišťová podesta byla zaklenuta plochou segmentovou klenbou do traversy. Prostor schodiště osvětloval prosklený světílek zasahující do střechy. Současné místnosti P05, P06 a P07 byly nově zaklenuty plochými neckovými klenbami do železných nosníků s vpadlým obdélným zrcadlem. V této době se jednalo o jeden prostor a nacházela se zde jídelna hostince. Za ní byla předsíň, komora a na konci traktu také prádelna. Kuchyně hostince byla na opačné straně od síně v dnešní místnosti P12 a P13. V prostoru po zrušeném schodišti byly zřízeny toalety hostince. Odvětrávány byly šachtou, která vznikla zazděním zadní půlkruhové části tohoto prostoru. Na půdě bylo těleso světlíku nově vyzděno a vyvedeno nad střechu. V přístavku, v dnešní místnosti P08, se nacházela spíž přístupná ze síně a rychta samostatně přístupná ze dvora. V malé klenuté místnosti za kuchyní byl prostor pro služby spojený rovněž s bytem hostinského v zadní části severního křídla. Byt byl přístupný také přímo ze dvora a sestával z předpokoje a dvou větších pokojů. Na konci přízemí severního křídla pak nejspíše byly hospodářské prostory. O využití místnosti v nároží vedle kuchyně nic nevíme. Lze ovšem předpokládat, že zde byla druhá menší hostinská místnost. Klenbu sestávající ze čtyř polí plochých valených kleneb podepřených ocelovými traverzami získala také místnost P20 a

²² Přestavba budovy je někdy regionální literaturou kladena již do roku 1892. Vzhledem k architektonickému ztvárnění fasád zachycenému na fotografii z roku 1917 se lze přiklonit spíše k pozdějšímu datu, tedy počátku 20. století. Celkové plány přestavby z roku 1907 se bohužel dohledat nepodařilo.

²³ Dnes je tento barokní reliéf uložen ve sbírkách Podlipanského musea.

zřejmě nahradila starší valenou klenbu. Místnost byla uzpůsobena jako lednice a proto byly stěny sousedních místností opatřeny korkovou izolací.

Prostory úřadu se nacházely v patře. Zmiňovaná menší zasedací místnost byla situována nejspíše u nároží. Okolo se nacházely jednotlivé kanceláře. Na konci severního křídla vznikl sálový prostor, který byl zastropen falešnou bedněnou neckovou klenbou se secesní štukovou výzdobou. Před sálem, nejspíše v rozsahu dnešní místnosti 123, byla šatna. Dobové záznamy dokládají i takové detaily jako novou dlažbu na chodbách, parkety v kancelářích, vybavení místností kachlovými kamny a uměleckou výzdobu zasedacího sálu i kanceláře starosty.

Snad právě se vznikem nového schodiště bylo upraveno také komunikační propojení sklepních prostor. Vznikla tak chodba S01 a sklepní místnost S02 zaklenutá třemi poli plochých segmentových valených kleneb. V souvislosti se zřízením lednice byla zřejmě vybourána původní valená klenba sklepa S05. Sklep S04 měl být zpřístupněn šíjí přímo ze dvora, ale tuto skutečnost nelze kvůli přízdívkám ověřit. Návrh na zřízení lednice podle projektu stavební kanceláře Karla Herinka buď nebyl realizován, nebo byl značně přepracován.

ÚPRAVY NA PŘELOMU 30. A 40. LET 20. STOLETÍ

Během druhé světové války byl dům sídlem Okresního úřadu. V této době byl dům částečně přestavěn. Stavební úpravy se nepochybně netýkaly pouze fasád, ale pravděpodobně byla do určité míry přestavěna i dispozice domu. Z fasád byla především odstraněna štuková výzdoba. Okenní otvory byly sjednoceny lizénovými šambránami do současné podoby, přičemž byly odsekány nadokenní římsy a doplněny průběžné římsy podokenní. U vstupu byl vytvořen nový pravoúhlý terrazzový portál. Sokly budovy byly nově provedeny také v pemrlovaném terrazzu a na rozích byly ukončeny dekorativním šanýrem. Štít nad vstupem byl zjednodušen a přezděn do stupňovité podoby. Stejným způsobem byla upravena i atika věžice. Korouhev věžice byla nahrazena jednoduchou makovicí. Starší okna byla ponechána. V případě okna nad vstupem a v patře věžice však byl odstraněn dřevěný fronton. Záklenek okna věžice v přízemí byl nahrazen přímým překladem. Nelze vyloučit, že takto byly upraveny také záklenky některých dalších oken. Snad již v této době byl přístavek mezi oběma křídly prodloužen západním směrem o další trakt, který na katastrální mapě z roku 1922 ještě není zachycen. Nelze ovšem vyloučit, že pochází až z mladší doby, protože se zdá, že není zakreslen ani v katastrální mapě z roku 1954.

NOVODOBÉ ÚPRAVY

Po zrušení Českobrodského okresu v roce 1960 převzal budovu Národní podnik Stavby silnic a železnic. V této době byly vedle modernizace inženýrských sítí provedeny nejspíše jen dílčí úpravy budovy a udržovací práce. Přístavek v koutě mezi křídly budovy byl zvýšen o střešní nástavbu. Z průčelí byly odstraněny štíty včetně navazujících sedlových úseků zastřešení. Střecha dostala novou plechovou krytinu a krov byl částečně upraven. S tím může souviset i datační nápis v podkroví z roku 1958. Nevyužívané komíny byly odbourány do úrovně střechy. Z atiky věžice byl odstraněn obloukový nástavec. Podokenní římsy na východním průčelí byly nahrazeny lizénovým pásem navazujícím na šambránu. Okna v přízemí byla vyměněna za jednoduchá dvoukřídlá a doplněna o mříže. Rovněž i okna v patře byla nahrazena za dvoukřídlá s nadsvětlíkem.

Změny v dispozici se týkaly především vestavby některých nových příček a proražení nebo zazdění četných dveřních otvorů. Ve dvoře vznikla přístavba kanceláří, která byla nakonec roku 2002 nahrazena novou přístavbou. Za účelem jejího zpřístupnění byly v patře severního křídla vybourány do jižní obvodové stěny široké průchody. Mnohé místnosti v patře pak byly opatřeny novým podhledem, čímž došlo i k zakrytí starších konstrukcí.

LEGENDA:

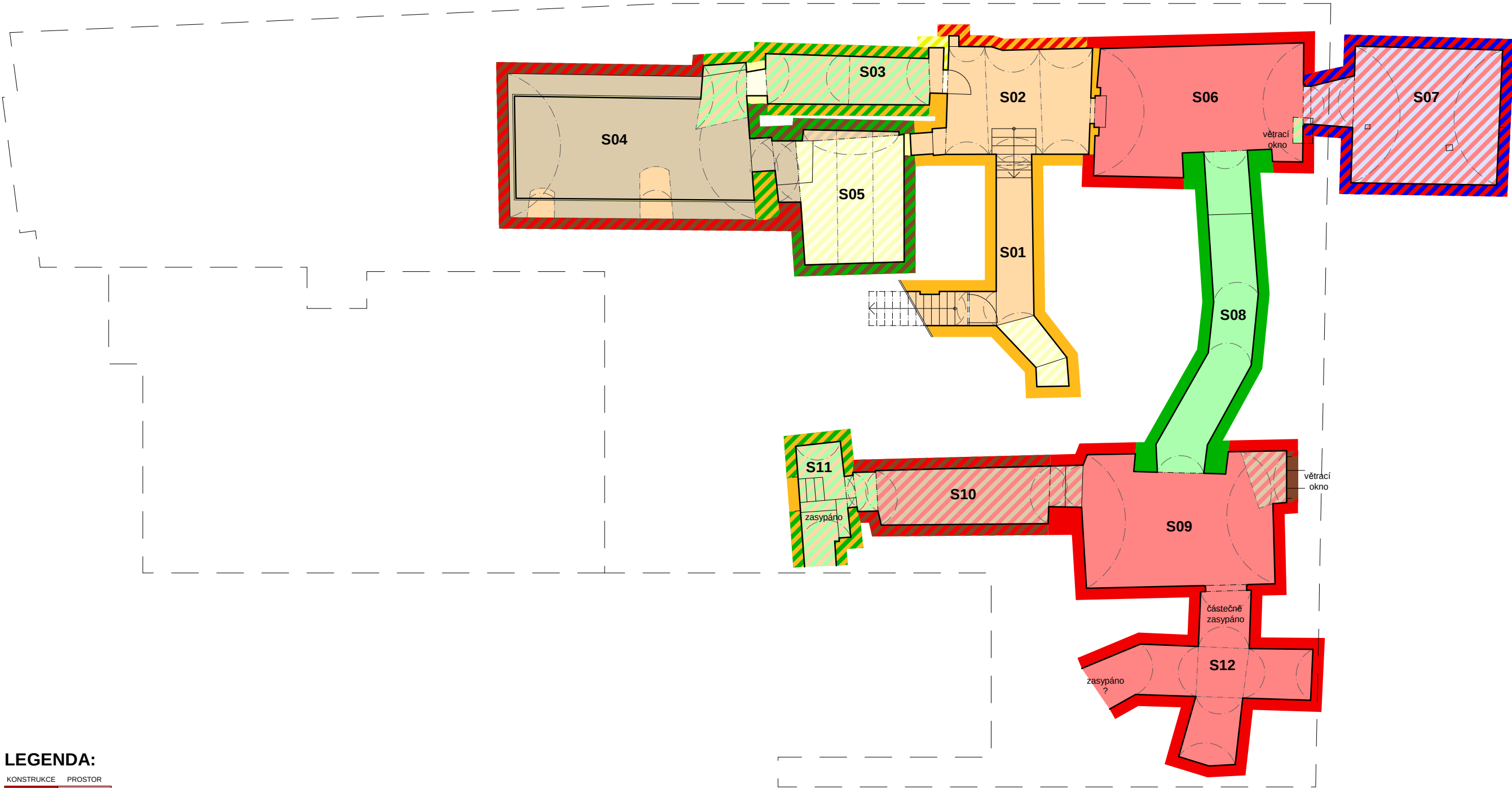
KONSTRUKCE	PROSTOR	
red	light red	gotika (2. pol. 14. st. - 1. pol. 15. st.)
blue	light blue	renesance (16. st. - začátek 17. st.)
brown	light brown	baroko (konec 17. st. - 18. st.)
green	light green	klasicismus (1. pol. 19. st. - 60. léta 19. století)
orange	light orange	historismus a secese (konec 19. st. - začátek 20. st.)
yellow	light yellow	starší novodobé (přelom 30. a 40. let 20. století)
light yellow	very light yellow	novodobé

Hypotetické konstrukce značeny šrafovaně.

STAVEBNĚ HISTORICKÝ VÝVOJ

PŮDORYS SKLEPŮ M 1:150

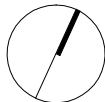
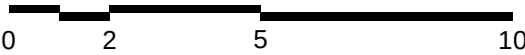

LEGENDA:

KONSTRUKCE	PROSTOR

- gotika (2. pol. 14. st. - 1. pol. 15. st.)
- renesance (16. st. - začátek 17. st.)
- baroko (konec 17. st. - 18. st.)
- klasicismus (1. pol. 19. st. - 60. léta 19. století)
- historismus a secese (konec 19. st. - začátek 20. st.)
- starší novodobé (přelom 30. a 40. let 20. století)
- novodobé

Hypotetické konstrukce značeny šrafovaně.

LEGENDA:

KONSTRUKCE	PROSTOR

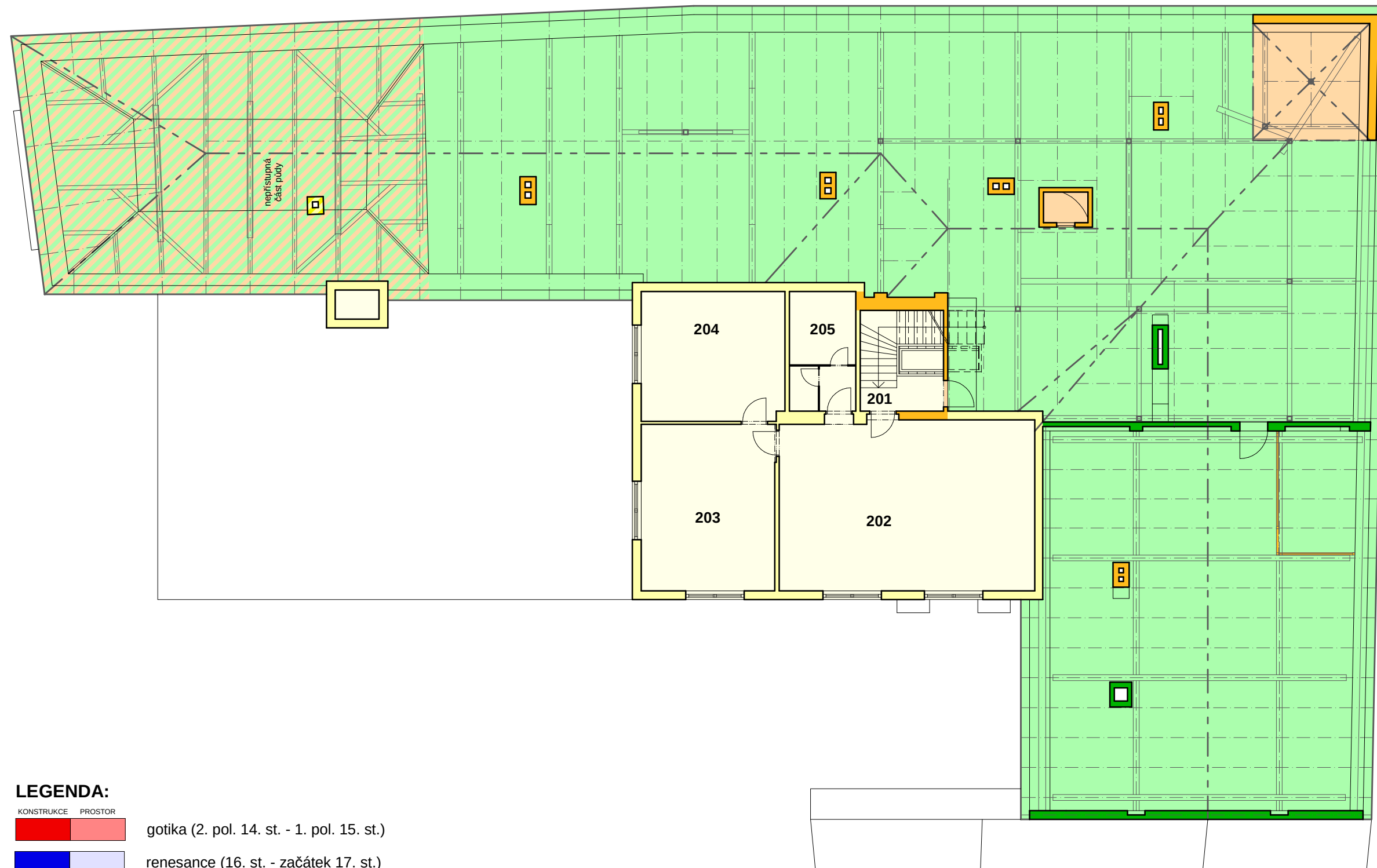
- gotika (2. pol. 14. st. - 1. pol. 15. st.)
- renesance (16. st. - začátek 17. st.)
- baroko (konec 17. st. - 18. st.)
- klasicismus (1. pol. 19. st. - 60. léta 19. století)
- historismus a secese (konec 19. st. - začátek 20. st.)
- starší novodobé (přelom 30. a 40. let 20. století)
- novodobé

Hypotetické konstrukce značeny šrafovaně.

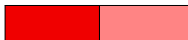
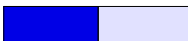
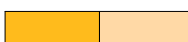
STAVEBNĚ HISTORICKÝ VÝVOJ

PŪDORYS KROVU M 1:150

LEGENDA:

KONSTRUKCE PROSTOR

	gotika (2. pol. 14. st. - 1. pol. 15. st.)
	renesance (16. st. - začátek 17. st.)
	baroko (konec 17. st. - 18. st.)
	klasicismus (1. pol. 19. st. - 60. léta 19. století)
	historismus a secese (konec 19. st. - začátek 20. st.)
	starší novodobé (přelom 30. a 40. let 20. století)
	novodobé

Hypotetické konstrukce značeny šrafovaně.

ARCHITEKTONICKO – PAMÁTKOVÉ HODNOCENÍ

Ze stavebního vývoje objektu v době před 19. stoletím se kromě sklepů nedochovaly téměř žádné výraznější a na pohled rozeznatelné konstrukce, takže jeho hodnocení je velmi obtížné.

Kulturně historická a památková hodnota budovy spočívá především ve vztahu k historické zástavbě náměstí. Gotické sklepní prostory s dvojicí kamenných portálů dokládají vývoj zástavby města ve středověku. Jsou také dokladem práva várečného, kterým tento dům disponoval.

Význam budovy v období baroka, která sloužila jako hostinec, potvrzuje její umístění na nárožní parcele při ústí cesty od Prahy na náměstí. Důležitost budovy mimo jiné podtrhuje dochovaný kvalitně zpracovaný reliéf císařského orla, který byl umístěný na jejím nároží.

V podstatě pozdně klasicistní přestavba hostince v 1. polovině 19. století představuje po stavební stránce běžnou realizaci nabízející již moderně dimenzované i uspořádané prostory. Příznačné pro toto období je členění síně v přízemí soustavou pasů, mezi něž jsou vloženy plackové klenby. Zajímavou ukázkou tehdejšího tesařského řemesla je také tzv. Rankův krov nad jižní částí východního křídla budovy. Zevnějšek budovy však patrně nepřekročil úroveň průměru, jak bývá u takovýchto budov poměrně časté.

Historizující až secesně eklektickou přestavbu z počátku 20. století, která vtiskla budově její současný charakter, lze hodnotit jako poměrně kvalitní realizaci. Přestavba nepochybně souvisela s funkční přeměnou hostince na sídlo úřadu. Především fasády dostaly velkorysý a živý členění. Nárožní věžice vhodně doplnila ústí Suvorovovy ulice do náměstí. Použití segmentových kleneb do travers v interiéru dokládá pronikání této významné inovace i do prostředí běžné stavební produkce. Pozoruhodná je pak především falešná klenba sálu v zadní části severního křídla, která je opatřena secesní štukovou výzdobou. Budova tak doplnila řadu dalších významných městských staveb postavených na přelomu století v historizujícím stylu, jakými byla například nemocnice, záložna nebo sokolovna. Archivní záznamy také dokládají účast mnohých místních řemeslníků na přestavbě budovy.

Úpravy ve druhé třetině 20. století budovu v detailu architektonicky značně ochudily. Celkový výraz budovy je tak poznamenán mladšími úpravami a přestavbami. I přes řadu nevhodných úprav, především v interiéru, je však dílčí památková podstata objektu zachována a budova zůstává zajímavým objektem, jemuž by v budoucnu měla být věnována odpovídající pozornost jak z hlediska památkové péče, tak i z hlediska plánovaných stavebních úprav.

HODNOTNÉ ARCHITEKTONICKÉ PRVKY

EXTERIÉR

- členění fasád, zejména pak na hlavního východního průčelí
- hlavní římsy na východní a severní straně a dále na západní straně východního křídla
- kompozice a tvar oken východní a severní fasády
- tvar sedlové střechy s valbovým ukončením na západě
- střecha nárožní věžice
- hlavní vstup do budovy spolu s terrazzovým ostěním
- terrazzové sokly na východní a severní fasádě
- okosené jihozápadní nároží severního křídla s kamenným patníkem
- opěrné pilíře na jižní fasádě přístavku mezi křídly budovy

INTERIÉR

- středověké sklepní prostory, ale i sklepy z 1. poloviny 19. století
- kamenný portál ve sklepě S06
- kamenný gotický portál ve sklepě S09 z počátku 15. století
- zazděný obloukově ukončený portál ve sklepě S09
- klenby v přízemí budovy
- vnitřní okenní niky v obou patrech
- dřevěné dveře včetně obložek a kování z přelomu 30. a 40. let 20. století v místnosti P08
- schodiště s do patra s kamennými stupni z počátku 20. století
- klenutá podesta schodiště v patře
- segmentově zaklenutá okenní nika na chodbě 102
- trámové stropy nad místnostmi v patře
- fabion stropu místnosti 120
- falešná necková klenba nad západní částí severního křídla v patře se secesní výzdobou
- protipožární železné dveře do prostoru krovu z počátku 20. století
- klasicistní protipožární železné dveře ve štítové zdi mezi severní a jižní částí krovu
- okno světlíku z počátku 20. století v prostoru krovu
- trojice datačních nápisů na komínech v prostoru krovu severního křídla
- dřevěná nosná konstrukce falešné neckové klenby
- klasicistní tzv. Rankův krov nad jižní částí východního křídla
- klasicistní hambálkový krov nad zbylou částí budovy
- krov čtyřboké kopulové střechy věžice z počátku 20. století
- topinková dlažba v prostoru podkroví

ARCHITEKTONICKÉ ZÁVADY

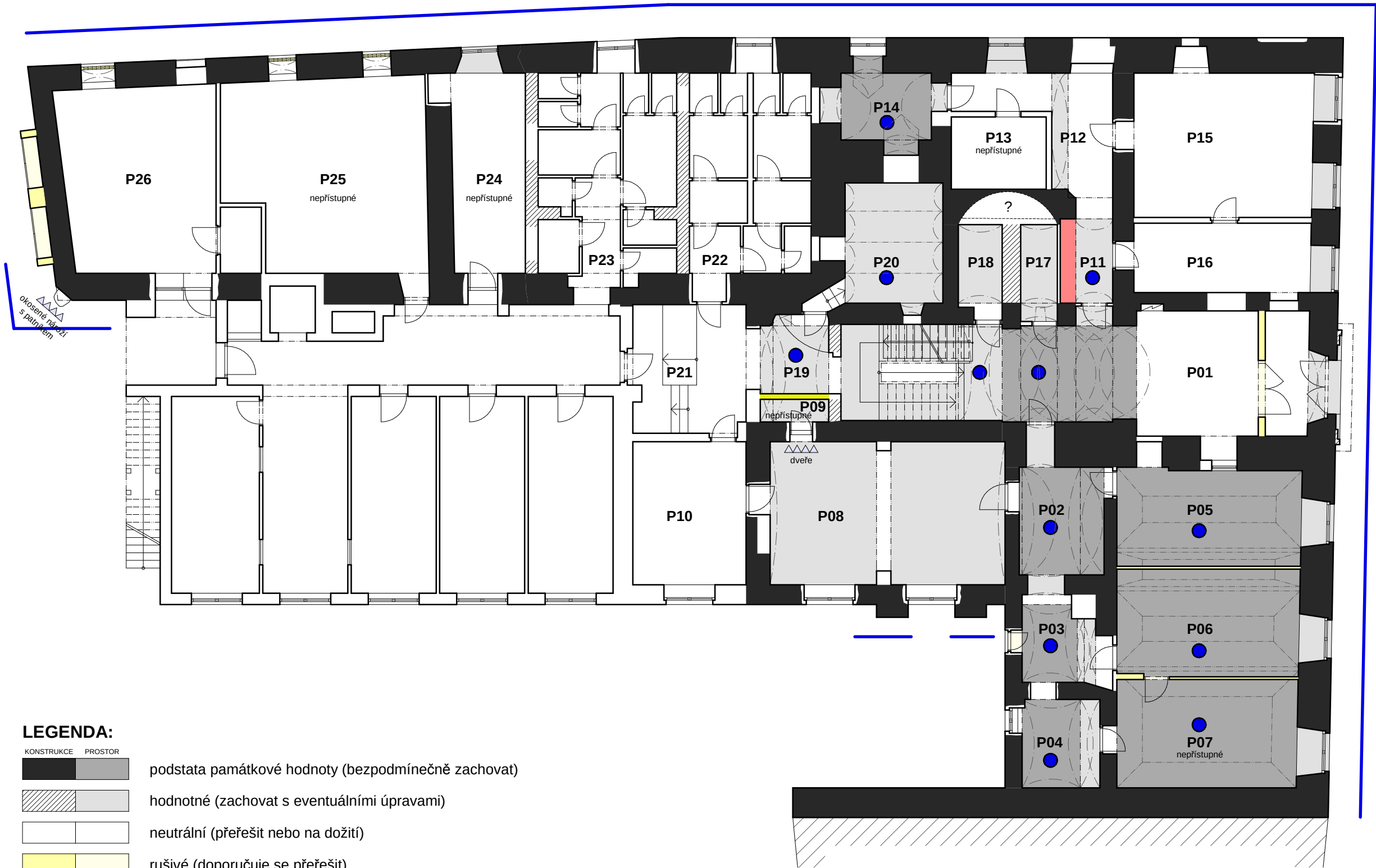
Hlavní exteriérovou závadou je nejednotné členění fasád a výplně některých okenních otvorů. Interiéry byly poškozeny především v druhé polovině 20. století, kdy v budově sídlil národní podnik, přičemž zanikly téměř všechny starší dřevěné prvky. Stejně tak byly zničeny předpokládané dřevěné zárubně a dveřní výplně při vstupech do jednotlivých prostor. Podlahy mnohých místností jsou nyní z betonové mazaniny. Byla instalována novodobá okna, dnes již většinou dožitá. Interiéry jsou také opatřeny novými podhledy, které zakrývají starší konstrukce.

EXTERIÉR

- nejednotné zjednodušující členění fasád
- sklobetonová zazdívka oken přízemí na západním konci severního křídla
- trojdílná okna na západní fasádě východního křídla a jižní fasádě přístavku
- překrytí terrazzového soklu na severním průčelí fasádním nátěrem
- plechová krytina střechy
- informační cedule před vstupním portálem a na něm

INTERIÉR

- předstěna z dutých cihel ve sklepe S04
- novodobé přízdívky a omítky ve sklepních prostorech
- poškození východního čela sklepu S07
- nevhodné železné zárubně a výplně většiny dveřních otvorů
- rozvody topení vedené po povrchu stěn
- nevhodná dlažba na chodbách neodpovídající významu budovy
- příčky místností P05, P06 a P07, které nekorespondují s členěním klenebních polí
- nátěr a náslapná plocha schodišťových stupňů
- nevhodné zakrytí falešné klenby podhledem
- nevhodné rozdělení fabionového stropu místnosti 120 příčkou
- rozčlenění místností 118 a 119 příčkami na toalety

LEGENDA:

KONSTRUKCE PROSTOR

podstata památkové hodnoty (bezpodmínečně zachovat)

hodnotné (zachovat s eventuálními úpravami)

neutrální (přeřesit nebo na dožití)

rušivé (doporučuje se přeřesit)

zásadně nevhodné (bezpodmínečně odstranit)

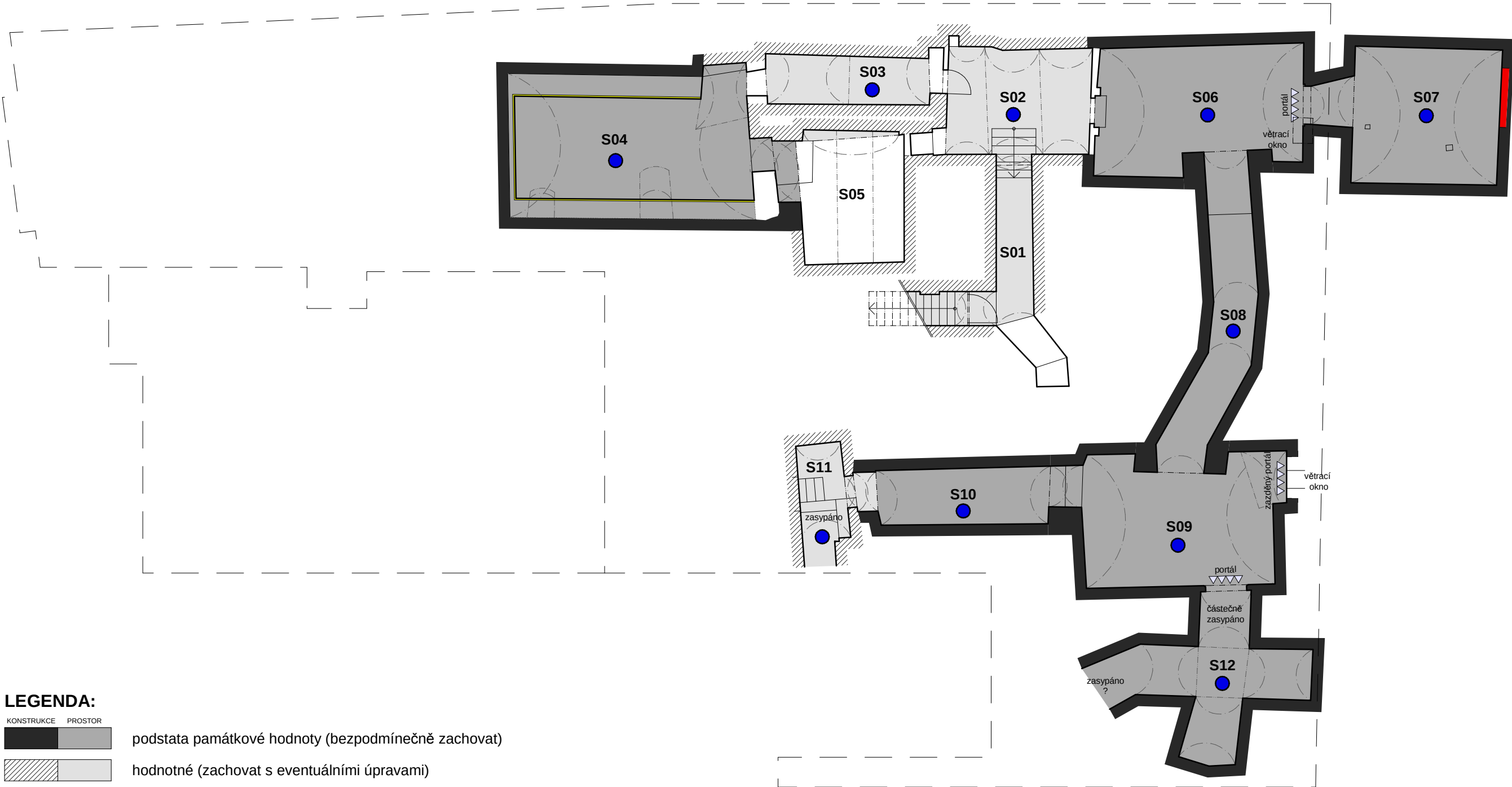
navržené k doplnění

hodnotná průčelí

hodnotné prvky stropů a kleneb

hodnotné podlahy a dlažby

jiné hodnotné prvky

LEGENDA:

KONSTRUKCE PROSTOR

podstata památkové hodnoty (bezpodmínečně zachovat)

hodnotné (zachovat s eventuálními úpravami)

neutrální (přeřesit nebo na dožití)

rušivé (doporučuje se přeřesit)

zásadně nevhodné (bezpodmínečně odstranit)

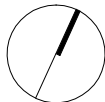
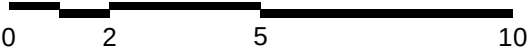
navržené k doplnění

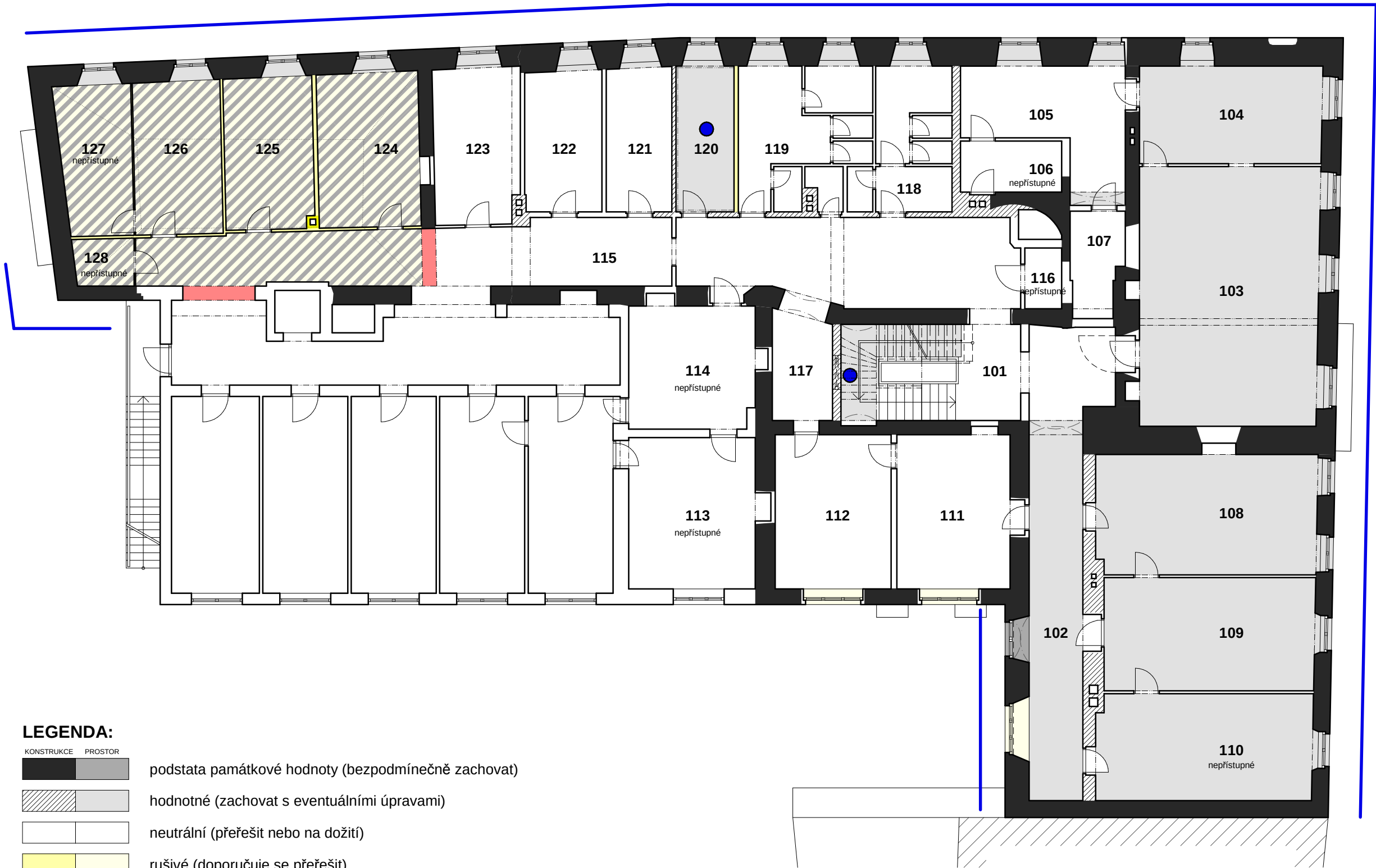
hodnotná průčelí

hodnotné prvky stropů a kleneb

hodnotné podlahy a dlažby

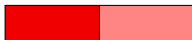
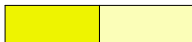
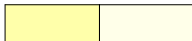
jiné hodnotné prvky

LEGENDA:

KONSTRUKCE PROSTOR

podstata památkové hodnoty (bezpodmínečně zachovat)

hodnotné (zachovat s eventuálními úpravami)

neutrální (přeřezit nebo na dožití)

rušivé (doporučuje se přeřezit)

zásadně nevhodné (bezpodmínečně odstranit)

navržené k doplnění

hodnotná průčelí

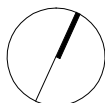
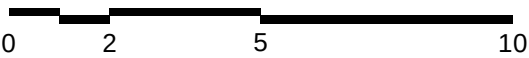
hodnotné prvky stropů a kleneb

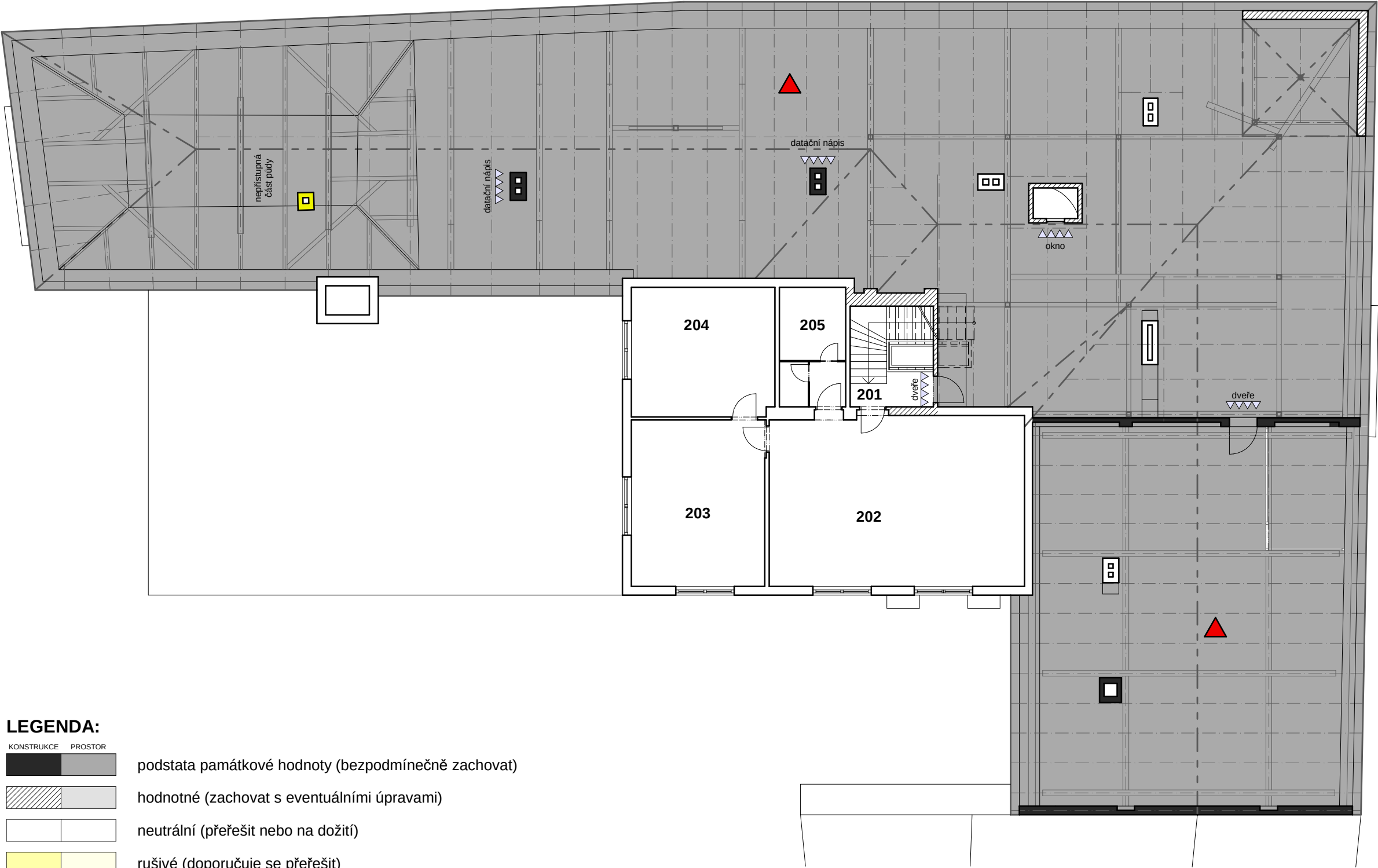

hodnotné podlahy a dlažby

jiné hodnotné prvky

LEGENDA:

KONSTRUKCE PROSTOR

podstata památkové hodnoty (bezpodmínečně zachovat)

hodnotné (zachovat s eventuálními úpravami)

neutrální (přeřezit nebo na dožití)

rušivé (doporučuje se přeřezit)

zásadně nevhodné (bezpodmínečně odstranit)

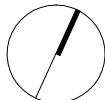
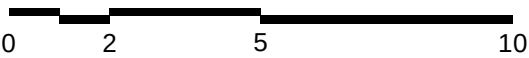
navržené k doplnění

hodnotná průčelí

hodnotné prvky stropů a kleneb

hodnotné podlahy a dlažby

jiné hodnotné prvky

DOPORUČENÍ PRO REKONSTRUKCI A OBNOVU

Předmětná budova navzdory degradujícím novodobým zásahům zůstala zajímavou památkou nezanedbatelného významu v místních poměrech, a tudíž vyžaduje důslednou obnovu a citlivou rekonstrukci odpovídající jejímu poznanému významu. Objekt za svou historii prošel řadou změn ve hmotě, průčelí i v interiéru a značně bylo změněno i okolí stavby. Snaha o rehabilitaci konkrétního historického obrazu proto není vhodná. Prioritou by mělo být navrácení důstojnosti a estetické hodnoty objektu jako urbanistického prvku zástavby náměstí v její současné podobě. Původní rozvrh fasády se z větší části dochoval na východní i severní straně. Rozvrh těchto fasád doporučuji zachovat včetně jejich nepravidelností odrážejících stavební a dispoziční vývoj domu. Konkrétní řešení fasád by mělo reagovat na nálezy po otlučení omítky, obzvláště pak rozměry okenních otvorů. Doporučuji osadit všude okna jednotného provedení. Sklobetonové zazdívky okenních otvorů v přízemí na severním průčelí doporučuji nahradit adekvátní výplní. Barevnost fasád by měla být zvolena citlivě s ohledem na historické prostředí a charakter budovy. Při řešení fasád by bylo vhodné vycházet ze současného stavu a zachovat v plném rozsahu vstupní terrazzový portál. Doporučuji také odstranit fasádní nátěr terrazzového soklu na severní fasádě a jeho povrch opravit nebo doplnit. Střešní krytinu by bylo vhodné sjednotit a použít pálené tašky, v případě střechy věžice zvážit obnovení břidlicové krytiny.

Interiér je poznamenán absencí jasného prostorového uspořádání přízemí. Doporučuji proto celkové zpřehlednění dispozice odstraněním některých nevhodných novodobých příček, přičemž by mělo být respektováno členění prostoru klenbami. Dispoziční uspořádání by mělo co nejvíce sledovat původní s maximálním využitím dochovaných dveřních otvorů. Námětem pro rekonstrukci by také mohlo být odstranění zděné příčky bezprostředně za vstupem a její nahrazení skleněnou příčkou, která by opticky nenarušovala a nerozdělovala průběžný prostor síně. Vhodné by bylo rovněž přeřesit příčky místností P05, P06 a P06, aby jejich umístění korespondovalo s členěním kleneb na jednotlivá klenební pole. V patře doporučuji zvážit odstranění podhledu a dělicích příček místností 124, 125, 126, 127, 128 a 115 v její západní části, čímž by došlo k obnově sálového prostoru završeného falešnou neckovou klenbou. Štuková výzdoba na líci klenby by měla být odborně restaurována. Takto vzniklý prostor by bylo možné využít například jako halovou kancelář nebo reprezentativní přednáškový sál. Dřevěné prvky krovu jsou na pohled v dobrém stavu. Konstrukci je třeba zachovat, její stav a způsobnost však musí posoudit odborník.

Sklepy jsou kvůli nízké světlé výšce některých prostor obtížně využitelné pro jiné, než skladovací účely. Podlaha zde bude pravděpodobně v některých místech druhotně zvýšená, proto by bylo možné na základě sondáže uvažovat o jejím opětovném snížení. Veškerým zemním pracím ovšem musí předcházet archeologický průzkum.

Budova je v podstatě v intencích původního stavu za současné situace vhodná pro účely městského úřadu s některými dílčími úpravami. Pro reprezentační místnosti nebo styk s veřejností by bylo vhodné použít sálový prostor v patře nebo větší místnosti při východním průčelí přízemí zaklenuté klenuté segmentovými klenbami.

Při jakýchkoliv stavebních pracích doporučuji v každém případě respektovat a zachovat vnitřní a obvodové zdivo a historické stropní konstrukce (klenební systémy, trámové stropy). Větší zásahy do nich jsou nežádoucí.

V rámci průběhu stavebních zásahů, zejména při snímání nesoudržných exteriérových a interiérových omítek, lze předpokládat výskyt dalších stavebně historických nálezů, které nemohly být postihnuty v tomto stavebně historickém průzkumu. V této souvislosti by proto měla být stavba dále sledována a průzkum případně prohlouben či rozšířen. Vhodným doplněním stavebně historického průzkumu by byla také dendrochronologická datace vybraných prvků krovu a konstrukce falešné klenby, která by umožnila jejich přesnější časové zařazení.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Národní archiv (NA) Praha – Tereziánský katastr

Tereziánský katastr z r. 1714, resp. revizitace z r. 1721, inv. č. 1 577, karton č. 479

Národní archiv (NA) Praha - Berní rula

Berní rula z roku 1654, vydaná v edici: Haasová-Jelínková, Marie. Berní rula 18. Kraj Kouřimský. Díl I. Praha 1952, s. 50–53.

Státní okresní archiv (SOKA) Kolín – Okresní zastupitelstvo Český Brod

Pamětní knihy 1865-1928, bez sign.

Úřední spisy 1903-1928, bez sign.

Státní okresní archiv (SOKA) Kolín – Archiv města Český Brod

Liber memorialis, judicialis et civilis (1420) 1448–1597, sign. III.1

Knihy kšaftů 1444–1590, sign. III.2

Knihy kšaftů 1582–1656, bez sign.

Knihy smluv svatebních 1614-1822 (1836), bez sign.

Knihy zákupů 1526–1579 (1601), sign. III.5

Knihy zákupů 1580–1653, sign. III.6

Knihy kšaftů a trhová 1554–1720, sign. III.3

Knihy zákupů rolních 1591–1715, sign. III.58

Knihy zákupů 1725–1741, sign. III.7

Knihy dílčí 1727–1749, sign. III.59

Knihy dílčí 1749–1767, sign. III.57

Knihy trhová 1741–1751, sign. III.14

Knihy trhová 1751–1764, sign. PK 57

Knihy trhová 1764–1780, sign. PK 58

Knihy dílčí 1767–1780, sign. PK 54

Knihy trhová 1780–1784 (1785), sign. PK 59

Knihy dílčí 1780–1790, sign. PK 52

Knihy trhová 1784–1792, sign. PK 1

Knihy trhová 1792–1806, sign. PK 39

Knihy trhová 1806–1818, sign. PK 40

Knihy trhová 1819–1827, sign. PK 41

Knihy trhová 1827–1831, sign. PK 42

Knihy trhová 1831–1834, sign. PK 43

Knihy trhová 1833–1836, sign. PK 44

Knihy trhová 1835–1838, sign. PK 45

Knihy trhová 1839–1841, sign. PK 46

Knihy trhová 1841–1845, sign. PK 47

Knihy trhová 1845–1850, sign. PK 48

Knihy trhová 1850–1857, sign. PK 49

Knihy dílčí 1790-1800, bez sign.

Stavební spisy městských domů, sign. IV.20

Archiv stavebního odboru městského úřadu Český Brod

Stavební spis domu čp. 56

IKONOGRAFIE

Kresba západní strany náměstí z r. 1819, skicář Huga Seykory. Podlipanské muzeum v Českém Brodě.

Fotografie západní strany náměstí z r. 1902, výřez z okénkové pohlednice.

www.rekreace.jannemec.com.

Fotografie kachlových kamen z r. 1907, fotografie typu kamen instalovaných v domě z katalogu Ústřední kanceláře pro prodej hliněného zboží Praha. Státní okresní archiv Kolín – fond Okresní zastupitelstvo Český Brod.

Fotografie domu z r. 1917, výřez z okénkové pohlednice. Archiv Městského úřadu Český Brod.

Fotografie západní strany náměstí z r. 1923, pohlednice. Vydalo nakladatelství dopisnic K. Zuna, Král. Vinohrady, Vávrova tř. 31. Archiv autora.

Letecká fotografie jádra města z poloviny 20. let 20. století, pohlednice. Archiv Městského úřadu Český Brod.

Fotografie domu z r. 1929. A. Podlipný. Podlipanské muzeum v Českém Brodě.

Fotografie západní strany náměstí z r. 1942, výřez z pohlednice. Vydalo papírnickví F. Mucha, Český Brod. Foto Fototypia Vyškov. Archiv autora.

Fotografie domu ze 40. let 20. století. Podlipanské muzeum v Českém Brodě.

Fotografie severozápadní části náměstí z poloviny 50. let 20. století, pohlednice. Vydalo nakladatelství Orbis. Archiv autora.

PLÁNY

Plan zur Leitung eines neuer Tanz und Bier Salons im Gasthofe zum schwarzen Adler in Böhmischem Brod, únor 1867, Josef Dvořák – mistr zednický, měřítko neuvedeno. SOkA Kolín – Archiv města Český Brod, sign. IV.20.

I. řez příčný

II. pohled na hlavní průčelí

III. půdorys

Návrh na úpravu úředních místností v domě čp. 56, září 1903, Jan Sklenář – úředně oprávněný stavitel v Kolíně, měřítko neuvedeno. SOkA Kolín – Okresní zastupitelstvo Český Brod, bez sign.

I. půdorys severovýchodní části patra

Návrh na umělé větrání jídelny Královské hospody Sl. okresu českobrodského v Českém Brodě, prosinec 1907, Janka a spol. Praha, 1:100. SOkA Kolín – Okresní zastupitelstvo Český Brod, bez sign.

I. půdorys jižní části přízemí

Plán na chlazení pivních sklepů v hostinci Okresního výboru v Českém Brodě, září 1910, Stavební kancelář Karel Herink – autorizovaný mistr zednický Praha - Nusle, 1:50. SOkA Kolín – Okresní zastupitelstvo Český Brod, bez sign.

I. podélný řez sklepy

II. příčný řez sklepy

III. půdorys severní části sklepů

Plán na přestavbu Okresního domu v Českém Brodě, prosinec 1911, František Hola – úředně oprávněný stavitel v Českém Brodě, 1:100. SOkA Kolín – Okresní zastupitelstvo Český Brod, bez sign.

I. řez příčný

II. půdorys střední části přízemí

III. půdorys severní části sklepů

MAPY

Indikační skica stabilního katastru, 1:2880, 1841, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha, Národní archiv Praha. Stabilní katastr, indikační skici a císařské otisky online. Archivní mapy.

Císařský povinný otisk stabilního katastru, 1:2880, 1841, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha, Národní archiv Praha. Stabilní katastr, indikační skici a císařské otisky online. Archivní mapy.

Katastrální mapa města Český Brod, berní okres Český Brod, Čechy, 1:1000, 1922, Litografický ústav Ministerstva financí. Digitální univerzitní repozitář Univerzity Karlovy v Praze. Mapová sbírka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy.

Státní mapa - odvozená SMO-5, 1:5000, 1954, Ústřední archiv zeměměřictví a katastru Praha, Archivní mapy.

Ortofotomapa České republiky, 1954, Vojenský geografický a hydrometeorologický úřad generála Josefa Churavého, Dobruška. kontaminace.cenia.cz (historická ortofotomapa © CENIA 2010 a GEODIS BRNO, spol. s r.o. 2010, podkladové letecké snímky poskytl VGHMÚř Dobruška, © MO ČR 2009).

LITERATURA

Bednařík, Karel: Český Brod. Dům čp. 61/2 Hnojíkovský, Český Brod 1946.

Dvořák, Miloš: Český Brod: stručné dějiny, umělecké památky, pamětihodnosti na Českobrodsku, Český Brod 1992.

Dvořák, Miloš – Dvořák, Ladislav: Historická topografie města Českého Brodu. Práce muzea v Kolíně 2, s. 49-67, Kolín 1982.

Dvořák, Miloš – Dvořák, Ladislav: Historická topografie města Českého Brodu (III). Práce muzea v Kolíně 4, s. 27-55, Kolín 1987.

Dvořák, Miloš – Dvořák, Ladislav: Historická topografie města Českého Brodu. Archivní prameny Kolínska, s. 3-30, Kolín 1998.

Křivanec, Josef: Český Brod: Průvodce po městě a okolí (Lipany), Český Brod 1936.

Kuča, Karel: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, 1. díl A-G, Praha 2011.

Šubert, František Adolf – Borovský, František Adolf: Čechy, sv. IV. Polabí, Praha 1888.

Frolík, Jan: Dokumentace sklepů v čp. 1, 25 a 56, 2011.

Mrvík, Vladimír Jakub: Královská hospoda čp. 56 v Českém Brodě - archivní rešerše, 2015.

FOTODOKUMENTACE

▲ Obr. 32: Situace budovy čp. 56 v pohledu od východu z prostoru náměstí.

▲ Obr. 33: Pohled na hlavní průčelí budovy od jihovýchodu.

▲ Obr. 34: Detail vstupního portálu.

▲ Obr. 35: Detail hlavní římsy na severovýchodním nároží.

▲ Obr. 36: Západní část severního průčelí.

▲ Obr. 37: Pohled z prostoru dvora na západní průčelí severního křídla.

▲ Obr. 38: Okosené jihozápadní nároží severního křídla s kamenným patníkem.

▲ Obr. 39: Detail hlavní římsy západního průčelí východního křídla.

▲ Obr. 40: Pohled na západní průčelí východního křídla. Vlevo opěráky na jižní fasádě přístavku mezi oběma křídly budovy.

▲ Obr. 41: Průhled vstupní síní od východu.

▲ Obr. 42: Průhled vstupní síní od západu.

▲ Obr. 43: Pohled do místnosti P02 zaklenuté segmentovou valenou klenbou s pasy.

▲ Obr. 44: Východní stěna místnosti P03.

▲ Obr. 45: Pohled do místnosti P04 zaklenuté plackovou klenbou.

▲ Obr. 46: Místnost P04 s plochou segmentovou klenbou do travers v provedení neckového tvaru s obdélným vpadlým zrcadlem, bývalá jídelna hostince.

▲ Obr. 47: Místnost P08 zaklenutá velmi plochou segmentovou valenou klenbou.

▲ Obr. 48: Detail dveří z přelomu 30. a 40. let 20. století v místnosti P08.

▲ Obr. 49: Místnost P19 s fragmentem náběhu klenby vpravo v nice.

▲ Obr. 50: Průhled místností P11 zaklenutou valenou klenbou.

▲ Obr. 51: Pohled na jižní část místnosti P12, bývalé kuchyně.

▲ Obr. 52: Pohled do místnosti P14 zaklenuté valenou klenbou s pětibokými výsečemi.

▲ Obr. 53: Náběh stoupající segmentové klenby v místnosti P17 po zrušeném schodišti.

▲ Obr. 54: Segmentová valená klenba místnosti P18.

▲ Obr. 55: Plochá segmentová klenba do travers v místnosti P20.

▲ Obr. 56: Sklepní chodba S01.

▲ Obr. 57: Plochá segmentová klenba do travers ve sklepi S02.

▲ Obr. 58: Pohled na východní stěnu sklepa S02.

▲ Obr. 59: Průhled sklepní prostorou S03.

▲ Obr. 60: Průchod mezi sklepy S04 a S05.

▲ Obr. 61: Pohled od východu na sklep S04 zaklenutý valenou klenbou, který je po obvodu opatřen přízdívkou z dutých cihel, vlevo zřejmě vyústění šíje z počátku 20. století.

▲ Obr. 62: Pohled na severozápadní kout sklepa S05 patrně s pozůstatkem starší klenby.

▲ Obr. 63: Průhled gotickým valeně zaklenutým sklepem S06 od východu.

▲ Obr. 64: Detailní pohled na kamenný portál ve sklepě S06.

▲ Obr. 65: Průhled sklepem S07 od východu. Na klenbě jsou patrné otisky bednění.

▲ Obr. 66: Průhled sklepní chodbou S08, která propojuje obě původní soustavy sklepů.

▲ Obr. 67: Průhled sklepem S09 od východu. Vpravo vyústění sklepní chodby S08, vpředu průchod do sklepa S10.

▲ Obr. 68: Detailní pohled na gotický portál sklepu S09.

▲ Obr. 69: Pohled do severovýchodní části sklepa S09 se zazděným portálem.

▲ Obr. 70: Průhled gotickým portálem do zasypaného sklepa S12.

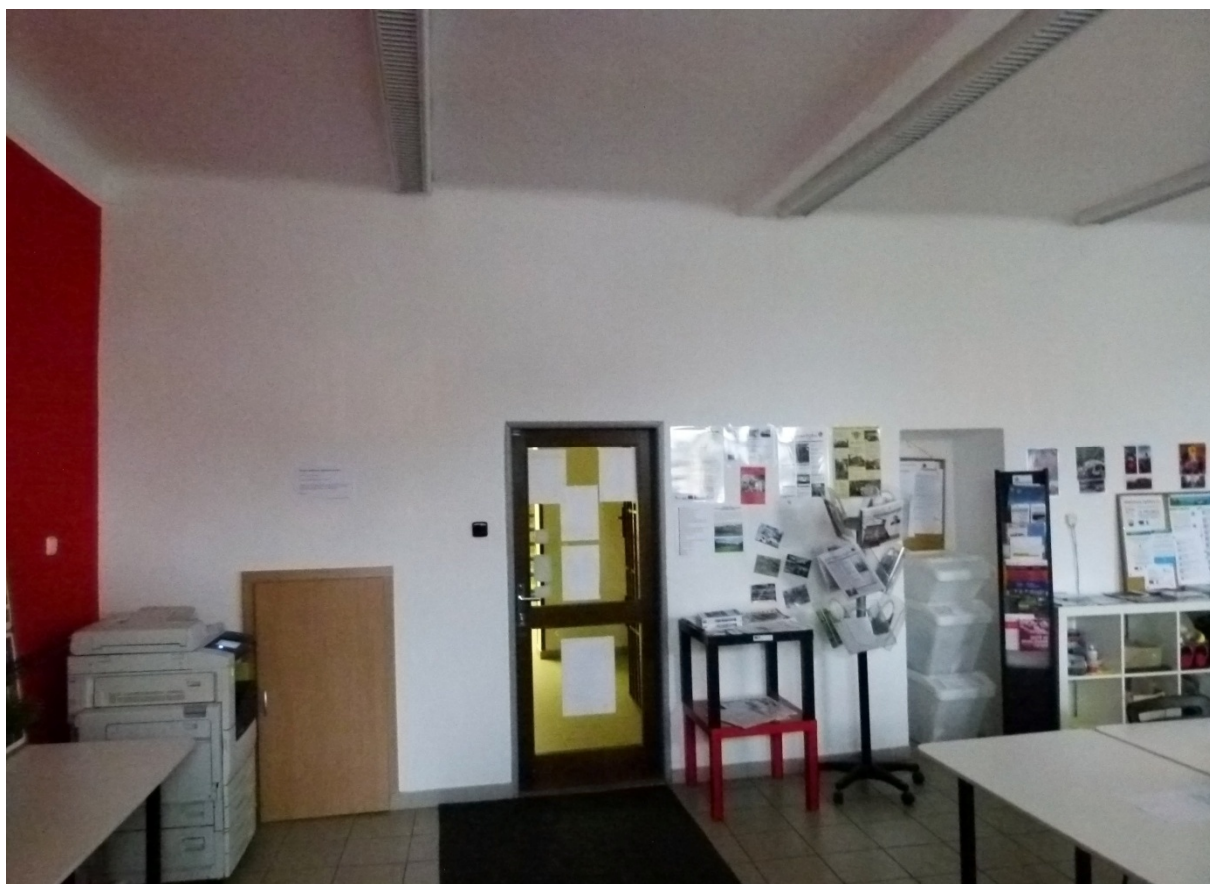
▲ Obr. 71: Průhled sklepem S10 od západu.

▲ Obr. 72: Schodišťová podesta zaklenutá segmentovou klenbou do traversy.

▲ Obr. 73: Detail okna se segmentovým záklenkem v chodbě 102.

▲ Obr. 74: Pohled na západní stěnu místnosti 103. Vlevo vedle dveří nika s trezorem.

▲ Obr. 75: Pohled do místnosti 107.

▲ Obr. 76: Detail okenní niky v místnosti 108.

▲ Obr. 77: Průhled chodbou 115 od východu. Vlevo klenutý průchod do místnosti 117.

▲ Obr. 78: Detail fabionu stropu v místnosti 120.

▲ Obr. 79: Železné dveře do prostoru krovu.

▲ Obr. 80: Detail závěsu železných dveří do prostoru krovu.

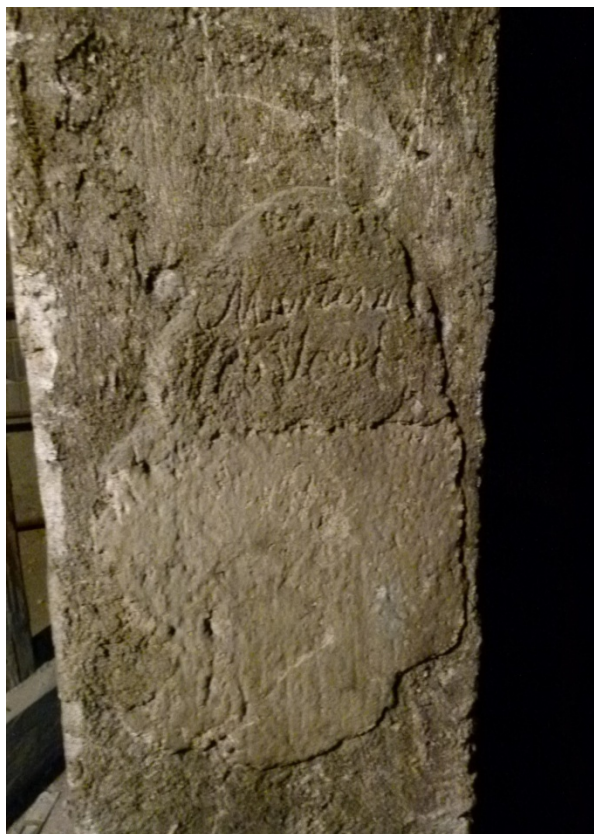
▲ Obr. 81: Pohled do krovu hambálkové konstrukce nad severním křídlem od východu.

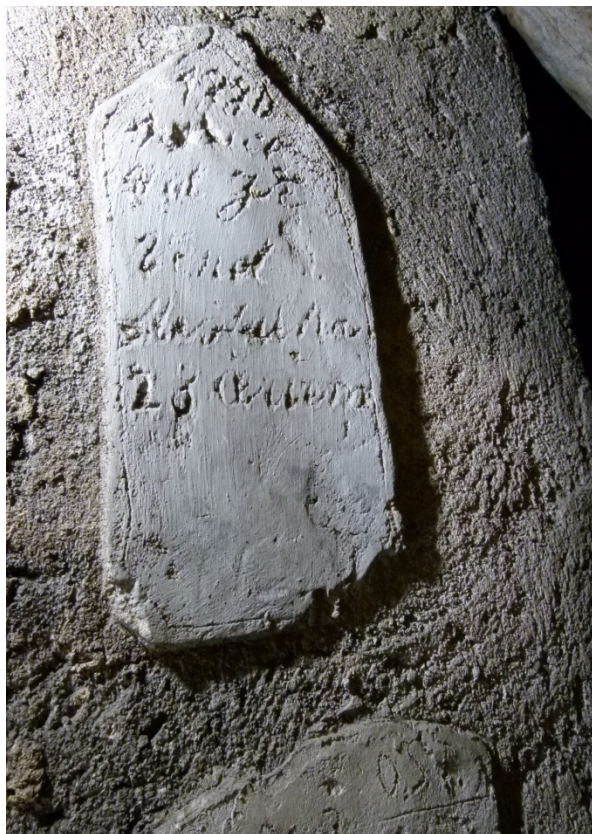
▲ Obr. 82: Těleso světlíku v prostoru krovu.

▲ Obr. 83: Detail okna světlíku.

▲ Obr. 84: Datační nápis na severní straně komínového tělesa v prostoru krovu.

▲ Obr. 85: Datační nápis na západní straně komínového tělesa v prostoru krovu.

▲ Obr. 86: Datační nápis na západní straně komínového tělesa v prostoru krovu.

▲ Obr. 87: Pohled do západní části hambalkového krovu nad severním křídlem s nosnou konstrukcí falešné klenby.

▲ Obr. 88: Pohled na lícovou stranu falešné klenby se secesní štukovou výzdobou (foto archiv Městského úřadu Český Brod).

▲ Obr. 89: Konstrukce čtyřboké kopulové střechy nárožní věžice vložené do staršího krovu.

▲ Obr. 90: Detail krovu střechy věžice se sružovými krokvi.

▲ Obr. 91: Železné dveře ve štítové zdi nad východním křídlem.

▲ Obr. 92: Tzv. Rankův krov nad jižní částí východního křídla.

▲ Obr. 93: Detail plné vazby tzv. Rankova krovu nad jižní částí východního křídla. Sloupky šikmých stolic doplněné o rozpěry jsou nasazeny na vazný trám a nesou vaznice. Podélné zavětrování tvoří pásy a krokve jsou opřené o vaznice.

▲ Obr. 94: Reliéf císařského se znakem některého panovníka z přelomu 16. a 17. století. Původně byl umístěn jako domovní znamení na nároží Královské hospody čp. 56. Dnes je ve sbírkách Podlipanského muzea v Českém Brodě (foto V. J. Mrvík).